

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
КАФЕДРА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ

МОНОГРАФІЯ

МИКОЛАЇВ
2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені адмірала Макарова

Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Кафедра музичного мистецтва

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ
ОСВІТНЬОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

МОНОГРАФІЯ

Миколаїв

2025

УДК 378.147:37.011.3-051:78

ББК 74.489.85

П84

АВТОРИ:

Оксана СТІХАР	Доктор педагогічних наук, професор (Передмова, Розділ 1 п.1.2., 1.3., Розділ 2 п.2.4., Висновки)
Людмила АРИСТОВА	Кандидат педагогічних наук, доцент (Розділ 1 п.1.4., Розділ 4)
Лариса ЯРОШЕВСЬКА	Кандидат педагогічних наук, доцент (Розділ 2 п.2.2.)
Наталя РЕВЕНКО	Кандидат мистецтвознавства, доцент (Розділ 3 п.3.1., 3.3.)
Ігор ЩЕРБАК	Кандидат педагогічних наук, доцент (Розділ 1 п.1.1., Розділ 3 п.3.3.)
Ірина ПАРФЕНТЬЄВА	Кандидат педагогічних наук, доцент (Розділ 2 п.2.3.)
Софія БЄДАКОВА	Кандидат мистецтвознавства, доцент (Розділ 2 п.2.1.)
Марина ІЛЕЧКО	Кандидат мистецтвознавства (Розділ 3 п.3.2.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Інна ОСАДЧЕНКО – докторка педагогічних наук, професорка кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України

Наталія СУЛТАНОВА – докторка педагогічних наук, доцентка, професорка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту ННПІ імені В.О. Сухомлинського, НУК імені адмірала Макарова

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (протокол № 5 від 23 травня 2025 р.)

Професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах освітньої трансформації : монографія / О. І. Стріхар, Л. С. Аристова, Л. В. Ярошевська та ін. - Миколаїв : РАЛ-поліграф , 2025. - 145 с.

ISBN

Монографія є результатом розробки науково-дослідної теми кафедри музичного мистецтва з проблем професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах освітньої трансформації-0123U102025, прикладна. Дослідження охоплює коло важливих питань стосовно проблем сучасної дистанційної освіти, а саме інновацій форм та змісту мистецького дискурсу, що можливо у взаємозв'язку таких її складових, як віртуальна, змішана та доповнена реальність. В результаті дослідження виявлено особливості роботи з різними віртуальними платформами та опановано механізм їх застосування у контексті дистанційної мистецької освіти.

УДК 378.147:37.011.3-051:78

ББК 74.489.85

П84

ISBN

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ОСВІТЬОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	8
1.1. Трансформація професійної підготовки вчителя музичного мистецтва в умовах цифрової ери	8
1.2. Сучасний стан розвитку досліджень з проблеми розробки і впровадження технології дистанційного навчання	17
1.3. Дистанційне навчання в умовах цифрової трансформації освіти	32
1.4. Модель дистанційного курсу фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах освітньої трансформації	48
РОЗДІЛ 2. ВОКАЛЬНА ТА ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВА ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	60
2.1. Підготовка вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти України	60
2.2. Проблема трансформації диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в закладах вищої освіти	65
2.3. Хоровий репертуар як один із чинників формування національної свідомості	75
2.4. Впровадження технології дистанційного навчання на заняттях вокально-хорового виконавства з методикою викладання (хорове диригування, сольний спів)	79
РОЗДІЛ 3. ІНСТРУМЕНТАЛЬНА ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	90
3.1. Тенденції розвитку етюдного жанру в українській музиці ХХ століття	90
3.2. Стильова модель інструментальних фортепіанних циклів в творчості українських композиторів кінця ХХ століття	99
3.3. Технологія викладання інструментально-виконавських дисциплін в умовах дистанційного навчання	104
РОЗДІЛ 4. МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО» В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	114

4.1. Використання технології розвитку критичного мислення на уроках мистецтва в Новій українській школі	114
4.2. Використання інноваційних прийомів на уроках музичного мистецтва Нової української школи.	120
4.3. Технологія дистанційного навчання на заняттях методики музичного навчання та виховання та методики викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»	130
ВИСНОВКИ	136
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	140

ПЕРЕДМОВА

Дана монографія є результатом наукового дослідження проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах освітньої трансформації, здійсненої кафедрою музичного мистецтва Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (номер держреєстрації - 0123U102025, прикладна).

У сучасних умовах військової агресії російської федерації проти України закладам вищої освіти, особливо прифронтових міст, треба адаптуватися та «перезавантажуватися», щоб майбутні спеціалісти мали змогу в повному обсязі отримувати освітні послуги. Актуальною є проблема впровадження в освітній процес та застосування технології дистанційного навчання. Вивченню даної проблеми присвячені праці українських та зарубіжних науковців у ракурсі: створення інформаційних технологій і інформаційних систем (Бондаренко М., Семенець В., Ларічев О., Бодянський Є., Левикін В., Руденко О., Ткачук М., Zadeh L., Baldwin J., Seman L., Полат Е., Holmberg B., Wang W.), впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій у системі дистанційного навчання (Співаковський О., Лапінський В., Пилипчук А., Шишкіна М.), аспекти комп'ютерне навчання (Гершунський Б., Кушнір В., Сисоєва С., Кареліна О., Триус Ю., Тимченко А.), розробка дистанційних курсів та особливості освітніх платформ (Биков В., Олійник В., Самойленко О., Смирнова-Трибульська Є., Стівен Д., Бреслоу Л., Нік Д., Має К., Джеффри Р., Тейт А.), інтернет-освіта (Бейц Т., Блум Б., Маєр Р.), елементи організації дистанційного навчання (Бівен Т., Вард Д., О'Тул Р.).

У контексті даного дослідження буде порушена одна з важливих проблем сучасної дистанційної освіти – інновації форми та змісту мистецького дискурсу, що можливо у взаємозв'язку таких її складових, як віртуальна, змішана та доповнена реальність. Методологічні підвалини даного дослідження передбачають зміну ракурсу аналітичного інструментарію у процесі вивчення мистецтва, що дозволить виявити особливості роботи з різними віртуальними платформами та опанувати

механізм їх застосування у контексті дистанційної мистецької освіти.

Аналіз відкритих освітніх платформ дистанційного навчання (PROMETHEUS, ED-ERA, iLEARN, LEARNINGAPPS), перелік та наповненість відкритих курсів дистанційного навчання показало відсутність контенту для дистанційного навчання і підготовки вчителів музичного мистецтва. Аналіз наукової літератури показав, що проблема впровадження в освітній процес та застосування технології дистанційного навчання фахових дисциплін професійної підготовки вчителів музичного мистецтва є недостатньо дослідженою. Викладене вище зумовлює актуальність обраної теми.

Об'єкт дослідження - процес навчання фахових дисциплін здобувачів вищої освіти освітньої програми Середня освіта (музичне мистецтво).

Мета роботи полягає в висвітленні теоретичних і практичних аспектів фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах освітньої трансформації, розробці, створенні й упровадженні у освітній процес закладів вищої освіти авторських технологій (кейсів) з навчальних дисциплін фахової підготовки студентів спеціальності Середня освіта «Музичне мистецтво», що дозволить збагатити педагогічний та технологічний інструментарій викладачів, організувати та забезпечити дистанційне самостійне навчання студентів, полегшити подачу матеріалу, підвищити ефективність навчання, вивести процес навчання на якісно новий рівень.

Завданнями дослідження стали:

- розроблення авторських кейсів з аудіо, фото, відео-додатками з навчальних дисциплін фахової підготовки студентів спеціальності Середня освіта «Музичне мистецтво»;
- перевірка ефективності підготовки вчителів музичного мистецтва в процесі навчання фахових дисциплін професійної підготовки вчителів музичного мистецтва за технологією дистанційного навчання.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, систематизація й

узагальнення наукової та методичної літератури вітчизняних і зарубіжних учених – для порівняння й зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему з метою визначення поняттєво-термінологічного апарату й обґрунтування моделі дистанційного курсу фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва; емпіричних: праксиметричні (вивчення електронних ресурсів з організації дистанційного навчання); психолого-педагогічні діагностичні методи (анкетування, тестування, бесіди, опитування), обсерваційні методи (педагогічне спостереження, самоспостереження, самооцінка); педагогічний експеримент; прогностичні – теоретичне узагальнення результатів експериментального дослідження.

Проаналізовано практичний досвід фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва ЗВО, що дозволило визначити основні переваги та недоліки.

Уточнено зміст основних понять «освітня трансформація», «професійна підготовка майбутніх вчителів музичного мистецтва», «технологія дистанційного навчання».

Висвітлено теоретичні і практичні аспекти фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах освітньої трансформації.

Розроблено і упроваджено в освітній процес ЗВО авторські технології (кейси) з навчальних дисциплін фахової підготовки студентів спеціальності Середня освіта «Музичне мистецтво», що дозволило збагатити педагогічний та технологічний інструментарій викладачів, організувати та забезпечити дистанційне самостійне навчання студентів, полегшити подачу матеріалу, підвищити ефективність навчання, вивести процес навчання на якісно новий рівень.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ОСВІТЬОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

1.1. Трансформація професійної підготовки вчителя музичного мистецтва в умовах цифрової ери

Професійна підготовка - систематичний процес набуття знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення професійної діяльності. У контексті дослідження – це підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до ефективної педагогічної роботи. *Освітня трансформація* - глобальні зміни в системі освіти, пов'язані з розвитком технологій, зміною соціальних потреб та нових підходів до навчання.

Високі вимоги сьогодення до рівня фахової підготовки учителів музичного мистецтва зумовлюють необхідність оптимізації технологій навчання й виховання студентів музично-педагогічних закладів освіти. Однією із нагальних проблем сучасної музично-педагогічної освіти є вдосконалення професійної підготовки майбутнього учителя музичного мистецтва, зокрема активний розвиток його професійних якостей.

Питання формування основ професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва розглядали у своїй дослідній діяльності провідні педагоги, психологи, музиканти та інші діячі науки, освіти й мистецтва.

В роботах О. Ростовського [1; 2] розкрито педагогічну сторону пізнавальних процесів і зміст основних якостей особистості, необхідних для музичного розвитку. У дослідженнях низки учених (Г. Падалка, В. Сухомлинский, Л. Хлебнікова) приділено значної уваги важливості музично-педагогічної діяльності вчителів.

Питання, безпосередньо пов'язані з фаховою підготовкою учителів,

формуванням і розвитком окремих професійних якостей, компетентності педагогів, у тому числі педагогів-музикантів, досліджено у працях багатьох учених (В. Андрющенко, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька та інші).

Г. Падалка порівнювала вчителя музичного мистецтва з лоцманом у неосяжному океані музики, завдання якого «охоплюють широку сферу питань музичного виховання, а головними якостями є самовідданість і ентузіазм, переконаність у необмеженості виховних можливостей величного мистецтва музики, палке бажання й уміння зробити її необхідною для всіх людей, педагогічна майстерність і творче натхнення» [3, с. 14].

Сучасна дослідниця Ю. Локарева зазначає, що професія вчителя музичного мистецтва є багатограним, широкопрофільним поняттям, яке у соціальному плані являє собою синтез окремих професій (педагога, психолога, вихователя, інструменталіста, вокаліста, диригента, аранжувальника, композитора, артиста, режисера, сценариста тощо), що вибирає умови професійної діяльності, особливості особистісних характеристик, соціальний статус, спосіб життя, професійну самореалізацію та самоствердження [4, с. 203].

У результаті аналізу накопичених в науці підходів нами було уточнено сукупність професійних якостей особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва і побудовано відповідну структурну схему (Рис. 1).

ПЕДАГОГІЧНІ ФУНКЦІЇ		
організаційно-структурні	цілепокладальні	інші
організаційна, гностична (пізнавальна), конструктивна, комунікативна	інформаційна, орієнтувальна, розвивальна, стимулювальна	діагностична, прогностична, проектувальна, дослідницька
ЗДІБНОСТІ		
спеціальні музичні, академічні, дидактичні, комунікативні, організаційні, гностичні (пізнавальні), прогностичні, перцептивні (сприйняття), конструктивні, лідерські, креативні, експресивні (виразності)		
ЗНАННЯ ТА НАВИЧКИ		
загальнокультурні, музично-педагогічні, психологічні, методичні, музично-теоретичні, музично-виконавські		
УМІННЯ		
педагогічні, гностичні (пізнавальні, в т.ч. перцептивні – сприйняття), комунікативні (в т.ч. артистичні), рухові (диригентські жести, гра на інструменті)		

ЯКОСТІ	
професійно значущі	особистісні
музикальність, любов до музично-педагогічної діяльності, професійна компетентність, диригентська і виконавська техніки, імідж, артистизм, комунікативність, оптимізм, авторитет, кмітливість, дидактичні, перцептивні, організаторські, науково-пізнавальні, культура і виразність мови, дар педагогічного спілкування, музично-педагогічне мислення, педагогічна ерудованість, педагогічна імпровізація, педагогічна цілеспрямованість, педагогічна інтуїція, педагогічна спостережливність, педагогічний педагогічна спритність, педагогічне передбачення, педагогічна рефлексія, музично-педагогічний досвід	патріотизм, громадянськість, духовність, ідейна переконаність, креативність, оптимізм, доброзичливість, милосердя, любов до дітей, толерантність, тактовність, почуття гумору, працездатність, емпатія, загальна ерудованість і культура, рефлексія, інтелігентність, витримка, гнучкість у поведінці, вимогливість, гідність, уважність, гуманність, діловитість, дисциплінованість, доброта, сумлінність, ініціативність, критичність, логічність, порядність, сміливість, емоційність, спостережливність, наполегливість, відповідальність, чуйність, організованість, щирість, передбачливість, принциповість, кмітливість, самостійність, самокритичність, інтуїція, справедливість, прагнення до самовдосконалення
ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ	
на практичну реалізацію виховного потенціалу музичного мистецтва, на освіту і музичне виховання дітей, на підтримання іміджу вчителя, на престижність професії, на професійне й особистісне самовдосконалення	

Рис. 1. Професійні якості майбутнього вчителя музичного мистецтва

У процесі навчання на музично-педагогічних і мистецьких факультетах закладів вищої освіти важливу роль відіграють формування й розвиток абсолютно всіх різноманітних суто професійних, а також професійно важливих загальних, інтелектуальних, громадянських, духовних і моральних якостей особистості студентів – майбутнього вчителя музичного мистецтва.

За результатами досліджень (опитувань, групової експертної оцінки, вивчення й аналізу документів, психолого-педагогічної літератури, інтегрування та конкретизації) нами окреслено основні професійні якості майбутнього вчителя музичного мистецтва (Рис. 2).

ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩІ	ОСОБИСТІСНІ
- любов до музично-педагогічної діяльності - професійна компетентність - музикальність - комунікативність - музично-педагогічне мислення	- загальна ерудованість і культура - гуманність - любов до дітей - креативність - прагнення до самовдосконалення

Рис. 2. Основні професійні якості майбутнього вчителя музичного мистецтва

Грунтуючись на результатах вивчення й аналізу психолого-педагогічної літератури, подаємо коротку характеристику основних професійних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Професійно значущі якості майбутнього вчителя музичного мистецтва:

Любов до музично-педагогічної діяльності. Любов до своєї професійної праці – одна із найважливіших педагогічних якостей. Складниками цієї якості є працелюбність, наполегливість у досягненні навчально-виховних цілей, вимогливе ставлення до себе, спрямованість на підвищення рівня професійної майстерності. Любов до своєї професії – найважливіша якість педагога, оскільки педагогічна праця більше, ніж інші види діяльності, потребує особистого включення в процес і віру у своє покликання. Обдуманий свідомий професійний вибір є запорукою подальшої успішної реалізації і є стрижнем професійної спрямованості, в нашому випадку – вчителя музичного мистецтва. Етична суть музично-педагогічної діяльності неминуче припускає почуття любові, яке, починаючись з любові до професії, далі розвивається у рамках базової освітньої системи «учитель – учень». Тому установка на любов до музично-педагогічної діяльності, до учнів є головним професійним пріоритетом будь-якого педагога, зокрема – учителя музичного мистецтва.

Професійна компетентність. Проаналізувавши результати багатьох наукових досліджень, ми з'ясували, що професійна компетентність майбутнього педагога-музиканта є інтегрованим показником його теоретичної й практичної готовності до здійснення професійної музично-педагогічної діяльності.

Основними показниками педагогічної компетентності вчителя передусім виділяють: особистісні якості, особливо перетворювальні й психологічні; усвідомлення ролі педагога у вихованні громадянина; безперервне підвищення загальної і професійної культури; пошукова діяльність педагога; володіння методами педагогічного дослідження;

конструювання власного педагогічного досвіду; результативність навчально-виховного процесу; активна педагогічна діяльність, спрямована на перетворення особистості учня й учителя [5, с. 12].

Майбутній учитель музичного мистецтва повинен чітко уявляти мету, завдання і зміст музичної освіти, знати особливості музично-педагогічної діяльності, психологію формування й розвитку музичних здібностей, особливості методики проведення уроку музичного мистецтва, загальні і специфічні принципи музичної освіти, знати й ураховувати вікові особливості учнів, бути спрямованими на розвиток музично-педагогічної творчості, на постійне професійне самовдосконалення.

Професійну компетентність учителя музичного мистецтва забезпечують такі якості: знання музично-педагогічної теорії, виконавська та педагогічна майстерність, знання психології, володіння технологіями навчання і виховання, любов до музики, любов до учнів, музично-педагогічні здібності, загальна та фахова ерудованість і багато інших.

Музикальність. Практичний внесок учителя музичного мистецтва в музичну освіту дітей залежить від розвиненості його музичної культури, рівня розвиненості музично-педагогічних здібностей, тобто – від його музикальності. Музикальність вважають основою професійних якостей учителя музичного мистецтва, яка є найважливішою якістю педагога-музиканта, яка пронизує собою всі інші професійні якості педагога-музиканта, наповнює їх глибинним духовним ставленням до музичного мистецтва.

Музикальність учителя музичного мистецтва виявляється в усіх різновидах його професійної діяльності: вокально-інструментальній підготовці, організації вокальної роботи учнів, власній музично-виконавській діяльності тощо.

Комунікативність. Комунікативний компонент – це особливості комунікативної діяльності вчителя, характерні риси спілкування з учнями. Комунікативністю (комунікабельністю) вчителя називають його здатність до

спілкування, контактів з учнями, вміння знайти спільну мову з ними, встановити з ними партнерські стосунки, розвиненість педагогічного такту.

Серед найважливіших комунікативних умінь педагога-музиканта, на нашу думку, доцільно виділити такі: перцептивні (сприйняття учителем учня), в результаті дії яких виникає емпатія (здатність учителя «стати на місце учня», зрозуміти і відчувати його); спілкування з аудиторією (вміння налагоджувати психологічний контакт з колективом учнів, обирати потрібні способи поведінки, аналізувати колективні й індивідуальні вчинки учнів); музично-педагогічна техніка (сукупність умінь і навичок, пов'язаних зі стимулюванням активності школярів: обирати стиль і тон спілкування, управляти увагою дітей, їх діяльністю, впливати на аудиторію інтонацією, поведінкою, манерою виконання музичних творів, жестами, зовнішністю, поглядом, ходою).

Музично-педагогічне мислення. У психології мисленням називають діяльність, яка, будучи активним цілеспрямованим вольовим актом, здійснюється через внутрішні розумові процеси – аналіз, синтез, абстракція і узагальнення у вигляді системи свідомо регульованих інтелектуальних операцій. Аналіз музичного твору відбувається на рівні визначення його форми і стилю, своєрідності виразних засобів втілення художнього задуму. Синтез у роботі над музичним твором є цілісним підходом до розуміння і вибору усіх мистецьких компонентів, що становлять суть змісту твору. Музично-педагогічне мислення має творчий характер, оскільки потребує від учителя уміння проектувати, здійснювати й аналізувати навчально-виховний процес у нестандартних ситуаціях з урахуванням музично-педагогічної специфіки завдань, принципів музичної освіти, застосовувати власні пропозиції, оригінальні способи вирішення музично-педагогічних завдань.

Особистісні професійні якості майбутнього вчителя музичного мистецтва:

Загальна ерудованість і культура. Будь-який педагог повинен бути ерудованим, володіти високим рівнем загальної культури. Справжній

учитель є взірцем ерудованої особистості, еталоном гречної поведінки не лише для учнів, але й для їхніх батьків і рідних, для своїх колег. Учитель музичного мистецтва як представник специфічної мистецької сфери діяльності, крім зазначених характеристик, має бути обізнаним у загальнокультурних, педагогічних, психологічних, методичних питаннях, щодо історії розвитку світової та української культури тощо.

Гуманність. Будь-який учитель повинен у своїй професійній діяльності демонструвати ставлення до школярів як до найвищої цінності, як до тих, від кого в недалекому майбутньому залежатиме ступінь розвиненості нашої країни і, можливо, рівень цивілізованості усього світу. Гуманне ставлення до особистості учня гарантуватиме всебічний і гармонійний розвиток громадян України. Учитель музичного мистецтва, як ніхто інший, має можливості для розвитку найкращих етичних, естетичних та інших украй необхідних людських якостей учнів під час проведення своїх уроків.

Любов до дітей. Любов до дітей як якість особистості педагога-музиканта визначає характер і спрямованість усієї його професійної діяльності: прагнення формувати й розвивати в учнів високі естетичні, духовні, моральні якості засобами музичного мистецтва, а саме – любов до прекрасного, вміння сприймати і розуміти красу навколишніх предметів і явищ, бажання долучитися до творчих мистецьких процесів.

Любов до дітей взагалі і до своїх учнів зокрема виражається у таких якостях як душевна чуйність, турботливість, відповідальність, справедливе, об'єктивне ставлення до тих, хто навчається, емпатія. Не можемо не погодитися з такою думкою Н. Середи: «Більшість особистісних і професійних якостей учителя, є такими, що компенсуються, ...за винятком двох – любові до дітей і професійно-педагогічної спрямованості» [6, с. 3].

Креативність. Під креативністю ми розуміємо творчу, новаторську діяльність і здатність особистості до неї. Творчість – це діяльність, яка створює щось якісно нове і відзначається неординарністю, оригінальністю. Творчість учителя-музиканта є найвищим рівнем його професійної

майстерності, що забезпечує різноманітність вибору методів, форм, засобів для оптимізації музично-педагогічного процесу. Учитель музичного мистецтва просто «зобов'язаний» бути творчою особистістю, по-своєму інтерпретувати музичні твори, адже педагог-музикант – виконавець має дуже широкий спектр професійної реалізації (виконавець-музикант, вокаліст, диригент, ритор і т. д.). Тому при підготовці майбутнього педагога-музиканта дуже важливо навчити його уважно і чуйно ставитися до індивідуальних мистецьких здатностей кожного учня, розвивати їх, тобто виховувати творчу, активну і емоційну особистість.

Прагнення до самовдосконалення. Майбутній педагог-музикант у своєму професійному становленні повинен постійно прагнути інтерпретувати, створювати, долати стереотипи, самовдосконалюватися в музично-педагогічній діяльності. Вирішення цих завдань визначає вибір стратегії і процесуальних основ професійного навчання майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Процес самовдосконалення є динамічним інтегральним утворенням особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, здатністю до цілеспрямованої саморегуляції, цілеутворення, накопичення поліаспектного комплексу педагогічно-виконавських навичок, мотиваційних і поліфункціональних складників, що підпорядковуються музично-педагогічному самоуправлінню фахово-компетентним «Я» студента та забезпечують максимально позитивний результат його творчих задумів у роботі з учнями у майбутньому.

Навчання у музично-педагогічному закладі вищої освіти дає змогу збагачувати різноманітні знання, вміння і навички майбутнього вчителя, розвивати у них мотивацію педагогічної діяльності. Рівень продуктивності цього процесу може значно підвищитися, якщо студент сам цілеспрямовано мобілізуватиме свої внутрішні сили на формування й розвиток цієї якості, якщо навчально-виховний процес додатково збагатиться педагогічним самовдосконаленням, під яким ми розуміємо його систематичну педагогічну

самоосвіту, самовиховання, саморозвиток та внутрішню психологічну підготовленість до діяльності щодо навчання та виховання учнів у відповідності до поставленої мети.

Удосконалення професійної підготовки майбутнього учителя музичного мистецтва, зокрема активний розвиток його професійних якостей є одним із провідних завдань сучасної музично-педагогічної освіти. Наявність потреби в підвищенні рівня сформованості зазначених якостей особистості підтверджують окреслені в сучасних керівних документах щодо освіти в Україні оновлені вимоги до вчителя.

Майбутній учитель музичного мистецтва повинен володіти як професійно значущими якостями (любов до музично-педагогічної діяльності, професійна компетентність, музикальність, комунікативність, музично-педагогічне мислення та ін.), так і особистісними (загальна ерудованість і культура, гуманність, любов до дітей, креативність, прагнення до самовдосконалення).

Процес формування найважливіших професійних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва буде ефективним, якщо створити відповідні організаційно-педагогічні умови на музично-педагогічних і мистецьких факультетах закладів вищої освіти.

Література:

1. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в основній школі : навч.-метод. посіб. Вид. 2-ге, доп. Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2001. 272 с.
2. Ростовський О. Я. Методика викладання музики у початковій школі: навч.-метод. посіб. Вид. 2-ге, доп. Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2001. 216 с.
3. Падалка Г. М. Учитель, музика, діти. К. : Музична Україна, 1982. 144 с.
4. Локарьова Ю. В. Теоретико-методологічні основи професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва. Наукові записки. Вип. 132. Серія : Педагогічні науки. Кіровоград : КДПУ. 2014. С. 203.
5. Люріна Т. І. Деякі аспекти професійної підготовки майбутніх вчителів музики. Нові виміри сучасного світу : матеріали I міжнар. інтернет-конф. Т. 1. Ч. 1.

Мелітополь, 2005. С. 46–49.

6. Серeda Н. А. Професійне самовдосконалення вчителя музики. Мистецтво та освіта. 2003. №1. С. 2–6.

1.2. Сучасний стан розвитку досліджень з проблеми розробки і впровадження технології дистанційного навчання

Дистанційне навчання – ефективний і сучасний метод отримання якісної освіти. Розвиток дистанційного навчання в Україні розпочався значно пізніше, ніж в інших країнах світу, частково це пояснюється нестабільністю в економічній, соціальній сферах суспільного життя.

МОН України визначає дистанційне навчання як «організацію освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх, як правило, опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно комунікаційних (цифрових) технологій» [1].

Аналіз практики роботи педагогічних факультетів зі специфікою підготовки вчителів музичного мистецтва, факультетів мистецтв, кафедр музичного мистецтва ЗВО дозволяє стверджувати, що професійна підготовка здобувачів вищої освіти являє собою одну із складових всебічного розвитку особистості у вищій школі. Вона спрямована на вивчення комплексу гуманітарних та суспільних наук, але домінантою в підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва виступає фахова спрямованість, пріоритет спеціальних компетентностей.

Сучасне розуміння професіонала найчастіше пов'язують з ідеалом фахівця, який досягає найвищого рівня фахово-професійного розвитку. У

науковому просторі сучасної музичної педагогіки проблема підготовки майбутніх фахівців до їхньої професійної діяльності передусім розглядається під кутом зору системності як ідеї про структурно-організований комплекс окремих одиниць, сукупність певних взаємопов'язаних компонентів.

Фахову підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва можна вважати як складну педагогічну систему, що забезпечує процес виховання фахівців широкого профілю, які вміють грати на музичних інструментах, володіти вокально-хоровою та диригентською культурою, бути готовими вести педагогічну діяльність тощо. Так, цілісність та своєрідна синкретичність майбутньої професійної діяльності вимагає засвоєння студентами широкого кола професійних компетентностей.

Отже, фахову підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва, засновану на існуючих наукових дослідженнях та багаторічному власному досвіді, слід вважати складовою їх професійного зростання й розглядати як процес і результат оволодіння студентами цілісною системою професійно-педагогічних та спеціальних компетентностей, елементів педагогічної, виконавської техніки, що сприяє засвоєнню змісту музично-педагогічної освіти, забезпечує високий рівень їх майбутньої професійної діяльності. Протягом трьох останніх десятирічь дистанційне навчання стало одним із найважливіших елементів системи вищої освіти розвинених країн, а за останнє десятиріччя – України. Сьогодні, у період військової агресії російської федерації проти України, уведення карантинних обмежень пандемії COVID-19 дистанційна освіта у ЗВО України отримала широке застосування. Досвід закордонних вчених різних галузей, педагогів розкриває позитивний вплив дистанційної освіти на особистість. Однак ситуація докорінно змінюється, коли мова йде про вузьку професійну спеціалізацію, орієнтовану, в першу чергу, на практичну діяльність.

З кожним роком зростає кількість освітніх центрів та мережевих платформ, що пропонують найрізноманітніші навчальні курси, університети впроваджують в свою практику окремі елементи дистанційного навчання або

повністю переорієнтують свою діяльність на концептуальну модель дистанційної освіти, формуються центри моніторингу і контролю якості дистанційно освітніх послуг. Все частіше висловлюється думка, що дистанційне навчання як «Освіта майбутнього» здатна стати альтернативою академічному, остаточно змінивши освітню парадигму сучасного інформаційного суспільства.

Такі якості дистанційного навчання, як мобільність, доступність і демократичність - коли все, що потрібно для отримання спеціальних знань або підвищення професійної кваліфікації в будь-який зручний для студента час це персональний комп'ютер і доступ до мережі Інтернет, - найкращим чином відповідають потребам сучасної людини, успішна самореалізація якого залежить від його вміння вчитися протягом усього життя, гнучко мислити, швидко реагувати на динамічні зміни в глобалізованому соціумі і в разі необхідності змінювати місце проживання й професію.

Ці переваги дистанційного навчання досить часто перекривають такі його негативні сторони, як відсутність безпосереднього, «живого» спілкування викладача і студента, тобто певною мірою його монологічність, яка провокує пасивність молоді; недостатність практичних занять і відсутність належного контролю, що необхідно в разі невисокого рівня самоорганізації і вмотивованості студента, який отримує освіту дистанційно.

Так, завдяки розвиненим інтернет-технологіям сьогодні можна без відриву від робочого місця і без порушення звичного життєвого ритму розширити свої уявлення про різні області гуманітарного та природничо-наукового знання, вивчити іноземну мову, навчитися основам гри на музичних інструментах.

Розвиток дистанційної освіти в Україні розпочався значно пізніше, ніж у країнах Західної Європи і здійснювався за несприятливих умов. По-перше, рівень інформатизації українського суспільства становить не більш як 2-2,5% від рівня країн Заходу. 85% ЗЗСО та ЗВО оснащені комп'ютерною технікою, яка не відповідає сучасним вимогам, відсутні спеціалізовані робочі місця

дистанційного навчання. Освіта практично не охоплена Internet системою. Лише близько 50 закладів освіти (університети, інститути, коледжі, школи тощо) мають власні Web-сайти, що недостатньо в масштабі держави. Водночас зміст Web-сайтів носить виключно інформаційний характер і не спрямований на навчання.

По-друге, теоретичні, практичні та соціальні аспекти дистанційної освіти розроблені недостатньо. Окремі надруковані праці українських вчених П. Дмитренка, В. Кухаренка, В. Олійника, Ю. Пасічника, С. Сазонова, О. Третяка та ін. належать переважно періоду до 1999-2000 рр. та істотного впливу на загальну ситуацію щодо дистанційної освіти в Україні не мають.

По-третє, в Україні довгий час, практично до 2000 р., була відсутня державна стратегія розвитку дистанційної освіти, що знайшло відображення в законодавстві України в галузі освіти. Загалом, дистанційна освіта в Україні за станом на кінець 2000 року не відповідає вимогам, що ставляться до інформаційного суспільства і не забезпечує повноцінного входження України в міжнародний освітній простір.

Протягом останніх двох десятиріч років, відбувається процес переходу від традиційного навчання до навчання на базі комп'ютерних технологій. Це стало можливим з розвитком мережі Інтернет, що дало можливість пересилати необхідну кількість даних з одного кінця світу в інший, вільно вести дискусії з іншими користувачами мережі в online режимі і розміщувати інформацію на Інтернет-сайтах, роблячи її доступною для всіх бажаючих.

Сучасні інформаційні технології дають змогу підвищити та вдосконалити ефективність освітнього процесу. Під час реформування освіти у ЗВО прогресивно розробляється концепція дистанційної освіти, що передбачає розробку різноманітних технологій, у тому числі технології змішаного навчання.

За концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні, дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатною формами навчання, що реалізується, в основному, за

технологіями навчання в режимі online.

В основу дистанційної освіти в Україні та у світі покладено наступні дидактичні принципи:

- природовідповідність;
- науковість і доступність;
- наочність;
- свідомість та активність;
- системність;
- систематичність і послідовність;
- зв'язок теорії з практикою.

Дистанційному навчанню характерні класичні дидактичні ознаки: мета, зміст, методи, засоби, форми навчання, тих, кого навчають і тих, хто навчає. Але ДН має і специфічні характеристики. Однією із таких характеристик є те, що дистанційне навчання побудоване на принципах інформатизації освіти і широкому застосуванні телекомунікаційних технологій.

Науковці визначають принципи дистанційного навчання (В. Биков, Н. Клокар):

- інтерактивність – передбачає діалог викладача з користувачем;
- адаптивність – забезпечує індивідуальний темп проходження навчання, передбачає самостійний вибір реєстрації слухачем, курс, де й коли зручно навчатися, терміни консультацій і складання іспитів, періодичне відновлення навчальної діяльності;
- гуманістичність – полягає в спрямованості навчання та освітнього процесу в цілому до людини; у створенні максимально сприятливих умов для оволодіння змістом навчання; засвоєнні обраної професії для розвитку і прояви творчої індивідуальності, високих громадянських, моральних, інтелектуальних якостей, що забезпечували б йому соціальну захищеність, безпечне та комфортне існування;
- пріоритетність педагогічного підходу – передбачає проектування дистанційного навчання з розробки теоретичних концепцій, створення

дидактичних моделей тих явищ, що планується реалізувати; досвід комп'ютеризації дозволяє стверджувати, що коли пріоритетною є педагогічна сторона, система виходить більш ефективною;

- педагогічна доцільність застосування нових інформаційних технологій – вимагає педагогічної оцінки ефективності кожного кроку проектування та створення дистанційного навчання; найголовніше в цьому – змістове наповнення навчальних курсів і освітніх послуг;

- вибір змісту освіти – відповідність змісту дистанційної освіти нормативним вимогам Державного освітнього стандарту і вимогам ринку;

- забезпечення захисту інформації, що циркулює в дистанційному навчанні – передбачення організаційних і технічних засобів безпечного та конфіденційного зберігання, передавання і використання потрібних відомостей, створення безпечних умов під час зберігання, передавання й використання;

- стартовий рівень освіти – вимагає наявності професійних компетентностей;

- відповідність технологій до навчання – адекватність технологій навчання моделям дистанційного навчання;

- гнучкість і мобільність – створення інформаційних мереж, баз і банків знань та даних для дистанційного навчання, що дозволять коригувати або доповнювати освітню програму; водночас вимагається збереження інформаційної інваріантної освіти, що забезпечує можливість переходу на навчання по споріднених або інших напрямках;

- економічність – передбачає раціональне використання фінансових та матеріальних ресурсів, точний розрахунок ефективності підвищення кваліфікації за даною формою навчання.

Дотримання цих принципів під час впровадження дистанційного навчання в ЗВО сприятиме розвитку та поліпшенню ефективності навчання студентів, визначить зміст, форми організації та методи дистанційного навчання. Заявлений ракурс тематики обґрунтовано тим, що сучасний

дискурс мистецької дистанційної освіти – це динамічний, інформаційний простір в якому функціонують та взаємодіють технологічні підходи, завдяки яким щодня структурується та моделюється великий інформаційний ресурс, утворюється інтелектуальний контент. Це нова форма вираження мистецтва і культури, де кожен формує свій власний інтелектуальний інтерфейс як реально, так і віртуально існуючий. Це ті реалії, в яких ми співіснуємо та, застосовуючи нові способи конструювання й обробки великої кількості інформації, спроможні створити новий вимір сучасного мистецької освіти. Завдяки інноваційним технологіям, яким просякнута наша реальність, щодня генеруються нові форми обробки інформації, а разом із ними пропонується варіативність різних рішень поставлених завдань.

Серед їх розмаїття - мультимедійні технології, застосування яких у контексті навчального процесу вищої школи під час викладання дисциплін мистецького спрямування дозволить сприймати та переробляти інформацію на якісно новому рівні, враховуючи текстову, графічну, звукову, анімаційну та інші складові.

В останні десятиліття швидко розвиваються науково-методичні основи дистанційного навчання. Проблемам з питань розвитку дистанційної освіти присвячені роботи багатьох зарубіжних науковців: Р. Деллінг, Д.Кіган, А. Кларк, М. Мур, Г. Рамбле, М. Сімонсон, М. Томпсон ін. та вітчизняними: О. Андрєєв, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Полат, А. Хуторський. Але, незважаючи на велику кількість наукових досліджень сучасна дистанційна освіта в Україні нагадує традиційні форми заочного навчання, без застосування всіх можливостей нових форм і методів навчання.

Дистанційне навчання – це технологія, що базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення, створює за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне освітнє середовище для постачання навчального матеріалу та спілкування.

Дистанційне навчання має низку переваг перед іншими формами

навчання. Так, практично не виходячи з дому чи не покидаючи свого робочого місця, можна підтримувати регулярний контакт з викладачем за допомогою телекомунікаційних технологій, відеозв'язку, отримувати структурований навчальний матеріал, представлений в електронному вигляді. Незначна за часом та обсягом частина навчального процесу дистанційної освіти може здійснюватися за очною формою (складання іспитів, практичні, лабораторні роботи тощо). Професіоналізм, прагнення до співробітництва, високий рівень комунікації з колегами – основні ознаки дистанційного навчання.

Технологія дистанційного навчання складається з педагогічних та інформаційних технологій. Характерні риси дистанційного навчання розглянуто у Таблиці 1.

Таблиця 1

Характерні риси дистанційного навчання

ОЗНАКА	СУТНІСТЬ
Гнучкість	Студенти, що отримують дистанційну освіту, в основному не відвідують регулярних занять, а навчаються у зручний для себе час та у зручному місці.
Модульність	В основу програми дистанційної освіти покладається модульний принцип; кожний окремих курс створює цілісне уявлення про окрему предметну область, що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму, що відповідає індивідуальним чи груповим потребам.
Паралельність	Навчання може здійснюватися одночасно з професійною діяльністю (або з навчанням за іншим напрямком), тобто без відриву від виробництва або іншого виду діяльності.
Велика аудиторія	Одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації великої кількості студентів, спілкування за допомогою телекомунікаційного зв'язку студентів між собою та з викладачами.
Економічність	Ефективне використання навчальних площ та технічних засобів, концентроване і уніфіковане представлення інформації, використання і розвиток комп'ютерного моделювання повинні призвести до зниження витрат на підготовку фахівців.
Технологічність	Використання в навчальному процесі нових досягнень інформаційних технологій, які сприяють входженню людини у світовий інформаційний простір.
Соціальна рівність	Рівні можливості отримання освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я і соціального статусу.
Інтернаціональність	Можливість отримати освіту у навчальних закладах іноземних

	держав, не виїжджаючи зі своєї країни та надавати освітні послуги іноземним громадянам і співвітчизникам, що проживають за кордоном
Нова роль викладача	Дистанційна освіта розширює і оновлює роль викладача, робить його наставником-консультантом, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно удосконалювати ті курси, які він викладає, підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до інновацій.
Позитивний вплив на студента	Підвищення творчого та інтелектуального потенціалу людини, що отримує дистанційну освіту, за рахунок самоорганізації, прагнення до знань, використання сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, вміння самостійно приймати відповідальні рішення.
Якість	Якість дистанційної освіти не поступається якості очної форми навчання, оскільки для підготовки дидактичних засобів залучається найкращий професорсько-викладацький склад і використовуються найсучасніші навчально-методичні матеріали; передбачається введення спеціалізованого контролю якості дистанційної освіти на відповідність її освітнім стандартам.

Дистанційне навчання надає здобувачам вищої освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає нові можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних професійних навичок, а викладачам дозволяє реалізовувати нові форми і методи навчання із застосуванням концептуального моделювання явищ і процесів.

Сьогодні широко використовується велика номенклатура систем дистанційного навчання та управління дистанційним навчанням як з відкритим кодом (умовно безкоштовних), так і платних, широкоживаних та вузькоорієнтованих.

Моделі провідних трендів дистанційного навчання охоплюють наступні ресурси:

Computer Based Training – комп’ютерна підтримка навчання, яка передбачає таку процедуру організації навчального процесу та пізнавальної діяльності молоді, в якій ключовим інструментарієм виступають інформаційні мережі, комп’ютерне та комунікаційне обладнання, програмне забезпечення. Дана система була впроваджена в Лабораторії використання інформаційних технологій в освіті Сумського державного університету

ім. А. С. Макаренка. Лабораторія ВІТО опікується питаннями впровадження інформаційних технологій та цифрових освітніх ресурсів у навчальний процес, зокрема, розробки електронних підручників, використання технологій флеш-анімації на заняттях з інформатики і фізики, організації ігрових технологій навчання на основі MS Power Point тощо.

Global Education Net – глобальне освітнє віртуальне середовище, що надає будь-яким учасникам можливості користуватися інформаційними базами провідних навчальних закладів світу, національними бібліотеками, експозиціями музеїв та іншим освітнім матеріалом. Сучасне глобальне освітнє віртуальне середовище виникло й поширюється на базі різного роду інформаційних освітянських центрів, наприклад: ENIRDEM – Європейська мережа для покращення досліджень та розвитку в управлінні освітою; IEA – Міжнародна асоціація з оцінювання досягнень в освіті; IBE – Міжнародне бюро з освіти; INISTE – Міжнародна мережа науково – освітньої інформації; EURYDICE – інформаційна мережа з питань освіти Європейського Союзу; EUDISED – мережа європейських документаційних та інформаційних системи для освіти, CEDEFOP – Європейський центр з розвитку професійної підготовки та інші.

Open Educational Resources (OER) – відкриті освітні ресурси, як правило, безкоштовні та відкриті для всіх у вільному доступі в цифровому форматі навчальні програми, підручники, посібники, онлайн-курси, відеолекції, навчальні тести, мультимедійні презентації включно з відповідним програмним забезпеченням великих освітніх центрів та університетів.

Education Roaming (eduroam) – міжнародний роумінговий сервіс науковців та освітян ЗВО становить собою «провідник» до глобального освітнього середовища. Він не є класичним мережевим інструментом доступу до баз знань, але він робить значно більше, оскільки будь-якому зареєстрованому викладачу, науковцю, аспіранту й навіть студентам надає можливість безкоштовного роумінгового доступу до мережі інтернет й вже

через нього – можливість безкоштовно виходити й користуватися будь-якими відкритими освітніми ресурсами.

ATutor – модульна система дистанційним керуванням навчання з відкритим кодом. Поширюється на основі GNU General Public License. Для установки необхідно мати комп'ютер з веб-сервером Apache 1.3.x, PHP версії > 4.2.0 та MySQL версій > 3.23.x і > 4.0.12 (версії 4.1.x і 5.x офіційно не підтримуються). Система розроблена з урахуванням доступності та можливістю адаптації за бажанням користувача. Щодо операційної системи сервера, обмежень немає – система є кросплатформеною.

Claroline – платформа дистанційного навчання та електронної діяльності з відкритим кодом. Аналогічно з ATutor, поширюється на основі GNU General Public License. Сумісна з такими операційними системами, як Linux, Mac і Windows. Забезпечує інтуїтивно простий інтерфейс для адміністрування. В основу організації Claroline LMS покладено концепцію просторів, пов'язаних з курсом чи педагогічною діяльністю. Кожен з просторів забезпечений інструментарієм для створення, організації та управління навчальними матеріалами; можливостями для забезпечення взаємодії між користувачами тощо.

Live@EDU – система дистанційного навчання, виконана з використанням технології Active Server Pages на платформі Microsoft. Для установки та коректної роботи системи серверна частина повинна бути забезпеченою ОС Microsoft Windows NT Server 4.0, базою даних Microsoft SQL Server 7.0 та Microsoft Internet Information Server 4.0. Клієнтська частина повинна мати установлену ОС, яка забезпечує доступ до мережі Інтернет та браузер, що обслуговує протокол HTTP версії 3.0, а також програмне забезпечення для перегляду і створення лекційних матеріалів.

eFront є новим поколінням систем електронного навчання, яка об'єднує в собі функції системи управління навчанням та системи створення та управління навчальних матеріалів. Використовується для організації навчального процесу у навчальних закладах, а також для підвищення

кваліфікації, атестації та відбору працівників у різномасштабних організаціях. Система побудована на трьох типах користувачів – Адміністратор, Викладач та Студент.

Long-Distance Online Learning (D-learning) – дистанційна онлайн освіта, доволі успішна й відпрацьована в українському освітньому середовищі практика використання ІКТ в освітньому процесі. До даної системи відносимо платформи Prometheus, ED-ERA, Moodle.

Prometheus - платформу українських масових онлайн-курсів, яка діє з 2014 р. Дана платформа пропонує десятки безкоштовних онлайн-курсів, представлені різноманітними напрямками: громадянська освіта, історія України, підприємництво, основи державної політики, аналіз даних, ІТ технології, основи інформаційної безпеки та багато інших.

ED-ERA - платформа професійного навчання, студія онлайн-освіти, яка розміщує уроки та курси на різні теми (медіаграмотність, гендерно орієнтоване врядування, як стати підприємцем тощо), створює спецпроекти, інтерактивні підручники. На платформі розміщені онлайн-курси для підприємців, освітян (вчителів початкової школи), медиків тощо. Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) - навчальна платформа, призначена для об'єднання педагогів, адміністраторів і здобувачів освіти (середньої, вищої) в одну надійну, безпечну та інтегровану систему для створення персоналізованого навчального середовища. Moodle – пакет модульного програмного забезпечення з відкритим кодом (ліцензія GNU GPL), який призначений для створення курсів дистанційного навчання та web-сайтів. Ця програма управління дистанційним навчанням орієнтована на взаємодію між викладачем та студентом, також використовується для підтримки очних курсів. Moodle може бути встановленим на будь-який комп'ютер, який підтримує PHP та роботу із СУБД MySQL, PostgreSQL, Microsoft SQL Server; програмне забезпечення є кросплатформним. В основу проекту покладено п'ять принципів, які об'єднані спільною назвою «соціальний конструктивізм»:

- в сучасному навчальному середовищі ми всі одночасно є потенційними вчителями та учнями;
- ми успішні в навчанні, особливо тоді, коли намагаємось створити чи пояснити щось людям;
- великий внесок в навчання роблять спостереження за роботою наших колег; розуміння інших дає змогу вивчити їх більш індивідуально;
- навчальне середовище повинне бути гнучким, забезпечувати учасникам навчального процесу простий інструмент для реалізації їхніх навчальних потреб.

SharePointLMS – система дистанційного навчання, розроблена на потужній багатофункціональній платформі MS Office SharePoint Server 2007. Є комплексним рішенням, яке об'єднує всіх користувачів (викладачі, студенти, адміністратори тощо) у єдиний інформаційно-навчальний простір та забезпечує інструментарій для спільної роботи. На відміну від Moodle, Claroline та ATutor, система є платною. Використовується не лише навчальними закладами та центрами навчання, а й підприємствами, організаціями, державними структурами. WiseCow - креативний відеолекторій, що має дев'ять розділів: мистецтво, журналістика, література, музика, кіно, театр, історія, мода та соціум, «Міста» – карта соціальних ініціатив України та афіша подій. У кожному з них – курси, які вміщують відео та додаткові матеріали.

Різновиди електронних освітніх ресурсів навчального призначення, що використовувались у дослідженні, характеризуються наступними термінами.

Платформа електронного навчання – це спеціалізований вебсайт з дидактичним профілем. Він, зазвичай, складається з портальної частини – інформації, доступної для всіх, і авторизованої зони доступу до ресурсів знань і засобів комунікації. Основними функціями платформи електронного навчання є: надання уповноваженим користувачам призначеного дидактичного змісту, забезпечення простору та інструментів для реалізації освітнього процесу, що дозволяє відстежувати та оцінювати прогрес у

навчанні, адмініструвати дидактичний зміст, користувачів та їх групи, права доступу, а також генерація статистики (ЗВО можуть розробляти власні системи, використовувати широковідомі доступні платформи на основі ліцензій з відкритим вихідним кодом або купувати відповідне комерційне програмне забезпечення), а також групові робочі середовища та презентацію ресурсів знань в Інтернеті. Репозитарій електронних ресурсів - електронний архів, що накопичує, систематизує, зберігає та забезпечує довготривалий відкритий доступ до творів шляхом їх архівування та самоархівування, є частиною загальної електронної колекції бібліотеки університету.

Курс дистанційного навчання – комплекс навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених в електронному освітньому середовищі, для організації переважно індивідуалізованої взаємодії учасників і організаторів навчального процесу на відстані (екстериторіально) із переважним і принциповим використанням інформаційно-комунікаційних технологій та засобів інформаційно-комунікаційних мереж для постачання навчальних матеріалів та інших інформаційних об'єктів.

Електронні навчально-методичні матеріали – подані на електронних носіях даних матеріали з методики навчання певної дисципліни (її розділу, частини) або виховання, що містять методичні рекомендації, вказівки до певної теми, розділу, або питання до виконання окремих завдань, практичних робіт.

Комп'ютерний тест – набір стандартизованих завдань, поданих на електронних носіях даних та призначених для оцінювання рівня навчальних досягнень учнів (рівня оволодіння навчальним матеріалом).

Електронний навчальний посібник – навчальне видання, подане на електронних носіях даних, що доповнює або частково чи повністю замінює підручник.

Електронний підручник – це офіційно затверджене навчальне видання, подане на електронних носіях даних, з систематизованим описом дисципліни (її розділу, частини), що відповідає навчальній програмі з даної дисципліни.

Призначене для формування знань, умінь і навичок навчальної і практичної діяльності, забезпечення необхідного рівня засвоєння навчального матеріалу. Отже, використання технології дистанційного навчання на спеціальних музичних дисциплінах, які є нормативними для професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва – є проблемною зоною в українській системі вищої освіти і потребує розробку онлайн-курсів. Необхідність модернізації освіти в Україні та прагнення вищої школи відповідати європейським освітнім стандартам диктує використання інноваційних методик, мобільних і динамічних форм навчання, до яких відноситься технологія дистанційного навчання, яке довело свою ефективність в процесі дослідження.

Література:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 № 1115 «Про затвердження Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 28 вересня 2020 р. за № 94/35224.
2. Пилипчук А.Ю. Створення засобів інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти: проблеми і можливі шляхи їх вирішення. URL: file:///c:/users/tq/appdata/local/packages/microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/116-333-1-PB.pdf
3. Хмарні технології URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Хмарні_технології/
Хміль Н. А. Відображення проблеми впровадження хмарних технологій у сучасний освітній процес на сторінках вітчизняних періодичних фахових видань // Педагогіка та психологія. 2015. Вип. 51. С. 103-113. URL: <https://zenodo.org/record/34216/files/51-103->
5. Васенко О. В. Хмарні технології у підвищенні якості управління навчальним процесом. Наука і освіта. №7. 2014. С.35-40.
6. Фальштинська Ю.В. Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до організації дистанційного навчання. Дисертація. Вінниця, 2019. 302 с.

1.3. Дистанційне навчання в умовах цифрової трансформації освіти

Технологія дистанційного навчання – це форма навчання, під час якої інформація подається викладачем інтерактивно за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), у режимі «викладач» – «студент/слухач». Оскільки головним у процесі роботи є інтерактивна взаємодія, студенти самостійно освоюють навчальний матеріал, за потреби отримуючи консультаційний супровід.

У процесі дослідження ми дотримувались позиції, згідно з якою технологія дистанційного навчання передбачала використання в освітньому процесі, в якому викладач і здобувачі вищої освіти знаходились на віддаленні у просторі або часі і здійснювали між собою діалог за допомогою інформаційно-комунікаційних засобів.

До засобів дистанційного навчання відносимо онлайн-кейси фахових дисциплін професійної підготовки вчителя музичного мистецтва, які включають в себе зміст курсу, файли лекцій, завдань, відео-аудіо матеріали, тести тощо.

Технологія дистанційного навчання базується на основі інформаційно-комунікаційних засобів: комп'ютерні технології, мультимедійні та телекомунікаційні (мережеві) [1]. Предметом аналізу в наші розвідці є останні.

Телекомунікаційні технології – технології передачі й одержання інформації за допомогою локальних та глобальних комп'ютерних мереж.

Телекомунікаційні мережі є системами, що складаються з об'єктів, які здійснюють функції генерації, перетворення, збереження продукту, і мають назву пункти (вузли) мережі, та ліній передач (зв'язку, комунікацій, з'єднань). До останніх можна віднести різноманітні мережі: телефонні, радіо, телевізійні, комп'ютерні (Ethernet, Internet). Технічні пристрої, алгоритми і програмне забезпечення, що дозволяють передавати дані по каналах зв'язку є засобами телекомунікації.

Телекомунікаційні мережі розподіляють за територіальною ознакою на глобальні, регіональні та локальні. Забезпечення міжмережевої взаємодії дозволяє створити гнучкий ефективний інструментарій для оптимізації процесів пошуку, розповсюдження, зберігання та відтворення інформації. Наразі комп'ютерні мережі забезпечують двосторонній обмін будь-якою інформацією на високих швидкостях, охоплюють усю земну кулю і знаходяться у стані постійного вдосконалення та подальшого територіального розширення на регіональному та локальному рівні.

Всесвітня павутина (World Wide Web) є глобальною системою взаємопов'язаних документів, доступних через Інтернет. Її фундаментом є веб-сервери, які за запитами користувачів надають різноманітний контент (тексти, зображення, відео тощо). Кожен ресурс в Інтернеті має унікальну адресу (URL), що дозволяє легко його знайти.

З моменту свого зародження Всесвітня павутина пройшла кілька етапів розвитку:

Web 0.0: Початковий етап, коли Інтернет був обмежений лінійними двоточковими системами комунікації.

Web 1.0: Поява статичних веб-сайтів, що надавали інформацію користувачам у односторонньому порядку. Це період виникнення і бурхливого розвитку електронних бібліотек та інформаційних каталогів Інтернет. Останні (бібліотеки та каталоги) є необхідною базою професійного зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва. Адже накопичення відомостей щодо персоналій, історичних постатей, діячів української

культури та мистецтва, накопичення аудіо та відео записів творів, спогадів тощо сприятиме популяризації, ознайомленню з їх надбаннями великої кількості людей, в тому числі студентів-музикантів.

Web 2.0: Ера інтерактивних веб-сайтів, соціальних мереж, блогів, що дозволили користувачам активно взаємодіяти між собою та створювати контент. Web 2.0 має найбільше можливостей для виховання студентської молоді, особливо представників творчих професій. Сервіс пропонує соціальні мережі і закладки, Wiki, блоги, підкасти. Вони надають можливість студентам завдяки Інтернет не тільки розміщувати різну інформацію і спілкуватися, але створювати і працювати у спільних Інтернет-проектах, розвивати та поповнювати сайти, портали, освітні та виховні мережі особистими інформаційними ресурсами.

Web 3.0: Семантична павутина, де комп'ютери здатні розуміти зміст веб-сторінок, що дозволяє здійснювати більш точний пошук інформації та персоналізувати користувацький досвід. Виникли мережеві, «хмарні» обчислення, які переносять управління приватними інформаційними ресурсами на гіпер-сервери. Технології створення веб-додатків стали настільки автоматизованими, що не вимагають від користувачів і авторів інформаційних ресурсів знань в галузі інформаційних технологій. Мережеві технології перетворилися на автоматично функціонуючі on-line додатки (інтерфейси створення ресурсів, семантичних трансляторів, новинних обмінників, пошуковиків і автоматичних формувачів цільових інформаційних баз). Web 3.0 стала системою фіксування інтересів, уподобань і звичок користувачів, наслідком чого стає добір і пропозиція кожному спеціально дібраної для нього реклами, послуг, способу життя. Web 3.0 може бути використана для професійного розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва, адже за низкою запитів з питань української культури, наприклад, система почне самостійно пропонувати користувачеві відвідати певні сайти національно-патріотичного спрямування, познайомитися з певною інформацією, взяти участь у обговоренні певних питань, вебінарах,

познайомитися із творчістю українських митців минулого та сьогодення тощо. Спрямувати роботу системи Web 3.0 в цьому напрямку можна кількома обов'язковими запитами, заданими в якості домашнього завдання з певної навчальної дисципліни (історії української музики, методики музичного виховання та ін.). У якості власне виховних проєктів куратори груп можуть запропонувати студентам-музикантам взяти участь у обговоренні патріотичних тем на певних сайтах або у соціальних мережах і зробити доповідь на цю тему, або оформити результати як наукову публікацію.

Web 4.0: Прагматична павутина, де інтелектуальні агенти будуть виконувати більшість завдань за користувачів, а взаємодія з Інтернетом стане ще більш інтуїтивною.

Кожен наступний етап розвитку Всесвітньої павутини суттєво впливав на освіту. Зокрема, Web 2.0 відкрив нові можливості для дистанційного навчання, співпраці та обміну знаннями. Використання онлайн-платформ, блогів, форумів дозволило зробити навчання більш інтерактивним та доступним.

На сьогоднішній день найбільші можливості для підвищення ефективності процесу навчання майбутніх вчителів музичного мистецтва протягом навчання у ЗВО надає технологія Web 2.0, в якій наповнювачами й, одночасно, читачами сайту виступає соціальна мережа користувачів. Концепція Web 2.0 передбачає об'єднання людей, спрощення процесу отримання інформації та роботи з нею. Сервіс також пропонує соціальні мережі, соціальні закладки, Wiki, нові медіа (блоги, підкасти). Останні надають можливість студентам завдяки Інтернет не тільки розміщувати різну інформацію і спілкуватися, але створювати і працювати у спільних Інтернет-проєктах, розвивати та поповнювати сайти, портали, освітні мережі особистими інформаційними ресурсами. Так, наприклад, блог (англ. blog, від web log, «мережевий журнал чи щоденник подій») - це розміщений у мережі Інтернет, регулярно оновлюваний журнал або щоденник, що складається з

індивідуальних повідомлень в хронологічному порядку. У сервісі передбачена можливість додавання графічних зображень у форматах .gif, .jpeg, .png, .bmp. В мережі поширені тематичні, персональні блоги, фотоблоги, підкасти, відеоблоги. Блог надає можливість писати власні повідомлення, читати й коментувати повідомлення інших авторів, відповідати на них, а також зв'язувати повідомлення та коментарі за допомогою гіперпосилань. Ця технологія може бути використана як щоденник справ, які реалізовуватимуть студенти у навчальній діяльності. У переліку можуть бути заходи до пам'ятних дат української історії, концерти студентів одного або декількох педагогів, концерти та тематичні вечори, присвячені ювілеям видатних українських мистців тощо.

Вміння та навички студентів створювати веб-ресурси можна використати шляхом їх залучення до спільної діяльності в рамках телекомунікаційних проєктів (Інтернет-проєктів). Під телекомунікаційним проєктом розуміємо спільну пізнавальну, дослідницьку, творчу або ігрову діяльність студентів-партнерів, що організується на основі комп'ютерної телекомунікації, має спільну проблему, мету, узгоджені методи, способи діяльності, спрямовані на досягнення спільного результату діяльності. У телекомунікаційних проєктах поширена практика використання наступних соціальних сервісів Web 2.0:

- GoogleDocs (надає можливість працювати з текстовими і табличними документами, презентаціями, формувати і редагувати документи в режимі он-лайн, редагувати їх разом з іншими учасниками проєкту, публікувати документи в Інтернеті для всіх користувачів у вигляді веб-сторінок або розміщувати їх у свій блог);

- Scribd (дозволяє публікувати, розповсюджувати та спільно використовувати електронні книги, документи, презентації, інформаційні бюлетені та інші напрацювання телекомунікаційного проєкту);

- YouTube (надає можливість завантажувати відеозаписи на сервер, відмічати мітками та обмінюватися відеокліпами; переглядати відеокліпи

інших учасників проекту; знаходити, створювати та об'єднувати користувачів у тематичні групи; підписуватись на оновлення відеокліпів, створювати плей-листи, відеоканали);

- Picasa (допомагає складати, класифікувати й редагувати фотографії на своєму комп'ютері, надсилати їх електронною поштою, публікувати в Інтернеті);

- Slideshare (дозволяє конвертувати презентації PowerPoint у формат Flash та демонструвати їх в онлайн-режимі).

Результати телекомунікаційних проектів можна оформити у вигляді відеофільмів, альбомів, комп'ютерних газет, альманахів, Web-сторінок та ін.

На наш погляд, використання телекомунікаційних проектів дає змогу створити нову модель інформатизації виховної системи закладу вищої освіти, у центрі якої – студент, а в основі навчальної діяльності – співпраця і співтворчість. Сутність такої технології полягатиме в активізації ролі студентів у виховному процесі, розвитку здібностей до самовдосконалення.

Комплексне використання технології дистанційного навчання в освітній діяльності поступово формує єдиний інформаційно-комунікаційний виховний простір, який, за А. Пилипчуком, є сукупністю методів і засобів ІКТ, використання яких забезпечує можливість вільного обміну різноманітними інформаційними матеріалами між усіма учасниками виховного процесу та сприяє досягненню цілей виховання. Такі можливості забезпечуються завдяки використанню усіма учасниками протоколів обміну, технічних і програмних засобів, що відповідають єдиним стандартам [2].

В останні роки провідними у вирішенні ряду проблем освіти й виховання стають хмарні сервіси — модель надання повсюдного і зручного мережевого доступу до загального пулу обчислювальних ресурсів, що конфігуруються, та можуть бути швидко надані і звільнені з мінімальними зусиллями щодо управління і необхідності взаємодії з сервісом-провайдером. При цьому користувач має доступ до власних даних, але не може управляти і не повинен піклуватися про інфраструктуру, операційну систему і програмне

забезпечення, з яким він працює. «Хмарою», при цьому, метафорично називають Інтернет, який приховує всі технічні деталі [3].

Існують наступні моделі представлення хмарних сервісів:

1. *Програмне забезпечення як послуга* – Cloud Software as a Service (SaaS). Споживачу надаються програмні засоби – додатки провайдера, що виконуються у хмарній інфраструктурі. Додатки доступні з різних клієнтських пристроїв через інтерфейс. Перевагою такого виду хмарного сервісу є можливість роботи з додатками, що завантажуються за потреби. Основний недолік – споживач не має можливостей контролювати саму хмарну структуру, на якій виконується завдання.

2. *Платформа як послуга* – Cloud Platform as a Service (PaaS). Споживачеві надаються засоби для розгортання (deploy) на хмарній інфраструктурі створюваних споживачем додатків, що розробляються з використанням підтримуваних провайдером інструментів і мов програмування. Модель передбачає більший контроль за процесом обробки даних з боку користувача, але перекладає на нього частину відповідальності та потребує додаткових затрат на розробку додатків.

3. *Інфраструктура як послуга* – Cloud Infrastructure as a Service (IaaS). Споживачеві надаються засоби обробки даних, зберігання, мереж і інших базових обчислювальних ресурсів, на яких можна розгортати і виконувати довільне програмне забезпечення, включаючи операційні системи і додатки. Споживач не управляє і не контролює саму хмарну інфраструктуру, але може контролювати операційні системи, засоби зберігання, розроблені додатки та мати обмежений контроль над вибраними мережевими компонентними (наприклад, мережевий екран хоста, керованого споживачем). Вочевидь, модель IaaS має найбільший рівень безпеки за рахунок можливості контролю над ресурсами, але потребує більших затрат на реалізацію.

4. *Дані як послуга* – Data as a Service (DaaS). Передбачає можливість надання користувачеві дискового простору, на якому він може зберігати великі обсяги інформації. Сервіс DaaS доцільно використовувати на рівні

сховища даних, з огляду на великі обсяги історичних даних, які зберігає викладач ЗВО, вчитель мистецьких дисциплін в ЗЗСО тощо.

5. *Робочий стіл як послуга* – Workplace as a Service (WaaS). Споживачам у якості послуги надається віртуальне робоче місце, яке кожний з них може додатково налаштовувати згідно власних потреб. Таким чином, користувач одержує доступ не до окремого програмного додатка, а до цілого програмного комплексу, необхідного для повноцінної роботи. У якості прикладу варто згадати VMware Horizon DaaS та Citrix XenDesktop.

6. *Сховище як послуга* – Storage as a Service (SaaS). Поява цього сервісу зумовлена стрімкими темпами вироблення й накопичення даних, що досить часто унеможлиблює їх збереження на одному лише сервері освітньої установи. Технологія SaaS дозволяє віддалено зберігати необхідні дані, маючи до них постійний доступ, впорядковувати та архівувати їх незалежно від обсягів. Прикладом «сховища як послуги» є EMC Atmos.

7. *Мережа як послуга* — Network as a Service (NaaS). За допомогою цього сервісу розробники й адміністратори хмарних послуг можуть здійснювати динамічний контроль за мережним навантаженням залежно від потреб, оптимізувати його, в тому числі локально (наприклад, розробка FENICS компанії Fujitsu).

8. *Бекенд як послуга* — Back-end as a Service (BaaS). Сервіс, призначений в першу чергу для розробників і адміністраторів хмарних послуг. Він забезпечує управління користувачами, сповіщеннями, інтеграцію з соціальними мережами тощо. Використовуючи BaaS, розробники можуть отримувати усі необхідні дані зі «зворотної» сторони сайту, видимої лише їм, а також платформи для збереження й обробки даних.

З розвитком технологій з'явилися й інші моделі надання хмарних послуг, що стали результатом еволюції існуючих моделей, зокрема такі: апаратне забезпечення як послуга (Hardware as a Service (HaaS)), безпека як послуга (Security as a Service (SECaaS)), API як послуга (API as a Service (APIaaS)), відновлення як послуга (Recovery as a Service (RaaS)), логін як

послуга (Logging as A Service (LaaS)), усе як послуга (All as a Service (AaaS)).

На сьогоднішній день є такі моделі розгортання хмар (Deployment Models):

1. *Приватна хмара* (Private cloud) – функціонує в рамках обслуговування однієї організації. Така інфраструктура керується самою організацією або третьою стороною і може існувати як на стороні споживача (on premise) так і у зовнішнього провайдера (off premise).

2. *Хмара співтовариства* (Community cloud) — інфраструктура, що використовується спільно декількома організаціями і підтримує обмежене співтовариство, члени якого розділяють загальні принципи (наприклад, місію, вимоги до безпеки, політики, вимоги до відповідності регламентам і керівним документам). Така хмарна інфраструктура може керуватися самими організаціями або третьою стороною і може існувати як на стороні споживача (on premise) так і в зовнішнього провайдера (off premise).

3. *Публічна хмара* (Public cloud) — хмарна інфраструктура, створена як загальнодоступна або доступна для великої групи споживачів (не зв'язаної загальними інтересами, але, наприклад, що належать до однієї галузі діяльності). Така інфраструктура належить організації, що продає відповідні послуги та надає хмарні сервіси. Приналежність до однієї області діяльності може передбачати специфічні для цієї індустрії застосування, потребу в яких мають організації, що належать до цієї ж галузі.

4. *Гібридна хмара* (Hybrid cloud) — хмарна інфраструктура, яка є композицією двох і більше хмар (приватних, загальних або публічних), що є унікальними за суттю, але об'єднані стандартизованими або приватними технологіями, що забезпечують обмін даними і додатками між такими хмарами. Найбільш повно переваги гібридних хмар проявляються в умовах public cloud.

5. *Персональна хмара* (Personal cloud) — це приватна колекція цифрового контенту та додаткових сервісів які доступні з будь-якого пристрою і призначена для використання окремою особою (власником) та

особами яким надано доступ. Це місце де користувач має можливість зберігати, синхронізувати, транслювати в потік та розповсюджувати приватний контент на сумісні платформи, екрани, з одного місцеположення в інше [3].

Н. Хміль виявила основні напрями впровадження хмарних технологій в освіті: формування хмаро орієнтованого середовища навчального закладу; застосування хмарних сервісів і платформ із метою удосконалення методичної та управлінської роботи навчальних закладів, використання хмарних сервісів викладачами під час навчальних занять [4].

Розвідка Н. Хміль висвітлює позитивний досвід впровадження хмаро орієнтованих технологій в навчальний та управлінський процес закладів освіти, але необхідно зауважити, що їх запровадження дає можливість удосконалити і виховну діяльність. Для цього Г. Коломєєць пропонує на основі хмарного сервісу Microsoft Office 365 побудувати єдиний інформаційний простір навчального закладу – для впровадження нових форм проведення занять та виховних заходів, безпечного зберігання і обміну даними, забезпечення мобільності учасників навчально–виховного процесу [5].

Формування на основі хмарних технологій ефективних навчально-виховних середовищ може здійснюватися за допомогою таких систем як ХСР (Xen) керування яким здійснюється OpenStack. Інструментальною складовою наповнення необхідним контентом можуть бути Moodle, eFronde, Wiki. Вони мають добре розвинуту систему CMS, тобто сервіси створення/управління контентом. Найбільш популярними на сьогодні сервісами, що ефективно використовуються в освітньо-виховному процесі є Google Docs і Microsoft Live@edu. Вони надають можливість безперервної взаємодії між педагогами та студентами, створюючи умови для відкритого освітньо-виховного середовища. Вся необхідна для виховного процесу інформація розміщується у хмарах –спеціальних центрах обробки інформації на віддаленому сервері. Отже, все, що потрібно - це наявність будь-якого гаджета або ПК із доступом

до Інтернет [6, с.37].

У процесі нашого дослідження визначено, що підготовка до моделювання дистанційного курсу полягає у систематизації, розробці та адаптації навчально-методичних матеріалів, формуванні матеріалів для інтерактивних форм навчання, взаємодії викладача і здобувачів вищої освіти.

Структурно-функціональна експертиза полягала в оцінюванні структури дистанційного курсу та функціональності його складових – головної сторінки, анотації, наявності теоретичних матеріалів, рекомендацій до виконання практичних завдань, прикладів щодо їх виконання, контролю.

Змістова експертиза полягала в оцінюванні контенту курсу, його актуальності, відповідності навчальній програмі, наявності елементів зацікавленості здобувачами вищої освіти.

Технічна експертиза полягала в тестуванні функціональності всіх складових курсу, наявності посилань, переходів з одної сторінки на іншу, зворотного зв'язку з викладачем, роботи чату, форуму тощо.

Розроблено алгоритм підготовки вчителя музичного мистецтва за основними напрямками (вокально-хоровий, інструментальний, музично-теоретичний, методичний) та проєктну модель дистанційного курсу професійної підготовки вчителів музичного мистецтва в умовах педагогічного процесу.

З'ясовано, що проєктування дистанційного курсу полягає у визначенні його головної мети та цілей навчання відповідно до цільових груп студентів; визначення структури курсу, різних видів і форм навчальної діяльності, очікуваних результатів з організації та впровадження дистанційних курсів, серед яких знання та розуміння форм організації дистанційного навчання; знання основних технічних аспектів організації навчальної мережі, роботи в інформаційному освітньому середовищі; набуття практичних навичок діяльності у віртуальному інформаційному освітньому середовищі; знання та практичні навички планування та моделювання активної діяльності студента за різними формами; організація дискусії за темами проблемних лекцій і

сучасними тенденціями розвитку дистанційного навчання, використання інформаційних технологій при вивченні іноземної мови; написання письмових робіт, виконання групових міні-проектів дистанційного курсу; творчих і тестових завдань та їх оцінювання.

Найбільші позитивні зміни за результатами педагогічного експерименту визначені в показниках за такими видами готовності як організація навчання у віртуальному навчальному середовищі та організація взаємодії студентів між собою, що пояснюється активним впровадженням мережових і мобільних технологій, динамічністю спілкування студентів через ці канали комунікацій та використанням освітніх платформ у ЗВО. Результат інтегрального коефіцієнту за всіма видами готовності свідчить про те, що найбільший приріст рівня готовності мають студенти експериментальної групи (2,8 одиниць). Динаміка змін в усіх групах свідчить про позитивний результат, але найкращі результати має експериментальна група, студенти якої не тільки вивчали та були учасниками дистанційного курсу, а й спроектували та здійснювали апробацію окремих модулів власного курсу шляхом перехресного оцінювання.

Зокрема, вивчення можливостей навчальної платформи Moodle сприяло зростанню пізнавального інтересу студентів до організації дистанційного навчання, а знайомство з можливостями платформи LearningApps і створення ігрових завдань здобувачами вищої освіти для використання на практиці (уроки мистецтва, музичного мистецтва) викликало прагнення не лише застосовувати їх в навчальній діяльності і бажання створювати подібні ігри в майбутньому.

Дослідження показало, що надання освітніх послуг онлайн дозволяє задовольнити потреби студентів у найменших містах і селах і зменшити розрив між рівнями їх знань. Робота за технологією дистанційного навчання змінює роль викладача в освітньому процесі ЗВО: виконання нових ролей викладача як тьютора, коуча, фасилітатора, модератора; використання різноманітних інтерактивних технологій, формування персонального

інформаційного середовища навчання.

Фасилітатор – це викладач, який разом зі студентами розв'язує проблемну задачу та досягає поставленої мети; формує персональне навчальне середовище та цільову траєкторію навчання. Мотиватор – викладач, який використовує різноманітні інструменти мотивації для одержання позитивного результату навчання. Це може бути підтримка студентів за допомогою форумів, дискусій, колективних проєктів. Тьютор (інструктор) – викладач, що здійснює координацію та коучинг студента в онлайн-курсі. Коуч – викладач, що здійснює координацію, коучинг, мотивацію студента, активно використовує індивідуальний підхід у комунікаціях студентів. Така роль може бути реалізована тільки за умови невеликої кількості студентів [7; 46].

Викладач (тьютор, коуч, фасилітатор, модератор) повинен вміти не тільки створити онлайн-курс, мати певний викладацький стиль, використовувати найсучасніші технології, а й створити всі умови для студентської взаємодії. Він повинен докласти всіх зусиль для того, щоб ініціювати студентську взаємодію; пробуджувати в студентів пізнавальний інтерес до спільного пошуку. Отже, викладач повинен організувати студентів, зацікавити їх до спільного вивчення, спільної взаємодії [8].

Науковці зазначають, що викладач, який здійснює освітню діяльність за технологією дистанційного навчання повинен: забезпечувати чіткий супровід для взаємодії зі студентами; забезпечувати добре продумані завдання для обговорення, щоб сприяти співробітництву серед студентів; заохочувати студентів презентувати курсові проєкти один одному, забезпечувати швидкий зворотний зв'язок; встановлювати терміни здач; забезпечувати проблемні завдання, приклади та хвалити за високу якість роботи; дозволяти студентам самим обирати теми проєктів [9].

Для ефективної організації онлайн-курсу важливими є наступні чинники: здатність викладача до розвитку критичного мислення; якість онлайн-оголошень; взаємодія викладача зі студентами; якість зворотного

зв'язку зі студентами; якість оцінювання зворотного зв'язку зі студентами; педагогічна майстерність викладача; адекватні вимоги викладача до студентів; якість щотижневого керівництва; присутність і своєчасність відповіді викладача; використання викладачем різних засобів масової інформації протягом курсу [10].

У процесі опитування здобувачів вищої освіти було визначено, що для ефективного дистанційного навчання викладач повинен демонструвати глибокі знання з курсу, який вивчається (93%); бути толерантним (89%), шанобливо ставитися до студентів (90%), створювати доброзичливу атмосферу на занятті (88%), намагатися покращити розуміння студентів (78%), визначати основну мету і концепції навчання (67%), мотивувати студентів брати на себе відповідальність за свою діяльність (88%), створити добре організований курс (93%), виявляти інтерес до викладання (93%).

Аналіз результатів дослідження показує, що якість навчання за традиційними та онлайн формами має приблизно однакові результати за умови використання якісних навчальних ресурсів, сучасних методів взаємодії між студентами та організації своєчасного зворотного зв'язку викладач-студент. Але у процесі впровадження технології дистанційного навчання традиційні методи та форми навчання відходять на другий план, оскільки навчальний процес зорієнтований на творчий пошук студентів, використання разом з ІКТ таких методів, як проектний, ігровий, «перевернуте навчання», змішане навчання та інші [11].

Основними необхідними для організації навчання за технологією дистанційного навчання майбутніх вчителів музичного мистецтва у хмарних сервісах Microsoft і Google є: блок це планування та організації своєчасного сповіщення студентів про теми для обговорення або основні заходи, пов'язані з виховним процесом; блок організації спілкування у текстових, голосових або відео-чатах (веб-конференціях); блок документального оформлення результатів; блок візуального представлення результатів; блок розповсюдження результатів або досліджень через

соціальні мережі; блок зворотнього зв'язку.

Однією з популярних навчальних технологій, поширених у хмарному середовищі, є веб-квест. Він допомагає ефективно розвивати цілий ряд особистісних якостей майбутніх вчителів музичного мистецтва, зокрема оволодіння способами отримання, обробки і використання інформації за допомогою сучасних комп'ютерних засобів, уміння організовувати власну інформаційну діяльність і планувати її результати, брати участь у проектній діяльності, в тому числі колективній.

Розрізняють два типи веб-квестів: для короткочасної та тривалої роботи. Мета короткочасного веб-квесту - поглиблення знань і їх інтеграція і розрахований він на один-три заходи. Довготривалий веб-квест спрямований на поглиблення і перетворення знань студентів та розрахований на тривалий термін (наприклад, семестр). Будь-який веб-квест повинен включати в себе: вступ, центральне завдання, чітко визначений підсумковий результат, опис роботи (етапи), керівництво до дій у вигляді напрямних питань, висновок [13].

Аналіз організації і впровадження технології дистанційного навчання фахових дисциплін показав наявність організаційно-технічних проблем: недостатній рівень готовності здобувачів вищої освіти до дистанційного навчання, відсутність технічних засобів навчання або недостатня їх потужність у здобувачів вищої освіти; недостатній рівень використання сучасних методик організації дистанційного навчання; недостатнє використання цифрових інструментів та інтерактивних засобів дистанційного навчання; недостатнє розуміння зміни ролей викладача в дистанційному навчанні; проблема своєчасного надання педагогічного супроводу і консультування, які виникали із-за технічних проблем (відімкнення мережі тощо); проблема створення оптимально необхідних навчально-інформаційних матеріалів; структуризація електронних ресурсів для зменшення дезорієнтації студента внаслідок значного обсягу інформації; проблема організаційно-технічної готовності ЗВО до впровадження

дистанційного навчання, яка характеризується наявністю розвинутого інформаційно-освітнього середовища, що має технічну підтримку у вигляді апаратного та програмного забезпечення і висококваліфікованого технічного персоналу.

Онлайн-кейс є одним з ефективних інструментів дистанційного навчання. Він містить різноманітні матеріали (тексти, відео, завдання), які сприяють засвоєнню навчального матеріалу. Використання онлайн-кейсів у підготовці вчителів музичного мистецтва дозволяє:

- Ознайомитися з сучасними методиками викладання музики;
- Розширити знання з різних галузей музичної теорії та практики;
- Розвинути навички самостійного навчання та дослідження.
- Спілкуватися з викладачем та іншими студентами в онлайн-режимі.

На основі результатів виконаних досліджень розроблено і впроваджено в освітній процес кейси з профільних навчальних дисциплін дистанційного курсу професійної підготовки вчителів музичного мистецтва.

Література:

1. Осаула Л.І. Виховний потенціал інформаційно-комунікаційних технологій у патріотичному вихованні учнів старших класів у позакласній діяльності. URL: <http://svitovid6.webnode.com.ua/news/>
2. Пилипчук А.Ю. Створення засобів інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти: проблеми і можливі шляхи їх вирішення. URL: file:///c:/users/tq/appdata/local/packages/microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/116-333-1-PB.pdf
3. Хмарні технології URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Хмарні_технології/
4. Хміль Н. А. Відображення проблеми впровадження хмарних технологій у сучасний освітній процес на сторінках вітчизняних періодичних фахових видань // Педагогіка та психологія. 2015. Вип. 51. С. 103-113. URL: <https://zenodo.org/record/34216/files/51-103-113.pdf>

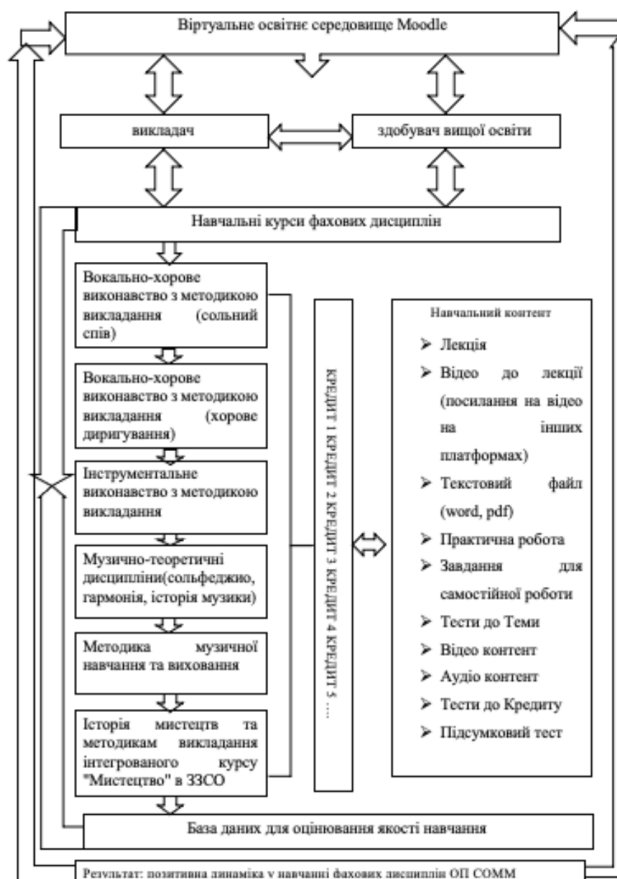
5. Коломоєць Г. А. Використання хмарних технологій – як створення інформаційного середовища для управління навчально-виховним процесом в гімназії / Г. А. Коломоєць, Т. В. Жорницька // Тези до доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегії розвитку інформаційного, культурно-освітнього та економічного простору України». К.: КНУКІМ, 2014. С.150-152.
6. Васенко О. В. Хмарні технології у підвищенні якості управління навчальним процесом. Наука і освіта. №7. 2014. С.35-40.
7. Фальштинська Ю.В. Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до організації дистанційного навчання. Дисертація. Вінниця, 2019. 302 с.
8. Кочарян А. Б. Творчий підхід до використання ІКТ в навчальній діяльності // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2013. №3 (45)., С. 74-79.
9. Graham C. Seven Principles of Effective Teaching: A Practical Lens for Evaluating Online Course [Electronic resource] / C. Graham, K. Cagiltay, B. Ro. Lim, J. Craner, T. Duffy, 2001. – Available at: <https://www.learntechlib.org /p/94251/>.
10. Holmes C. An Investigation of personality traits in relation to job performance of online instructor [Electronic resource] / C. Holmes, J. R. Kirwan, M. Bova, T. Belcher. – Available at: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc /download?doi=10.1.1.1016.1583&rep=rep1&type=pdf>.
11. Burbules N. Universities in transition: The promise and the challenge of new technologies / N. Burbules, T. Callister // Teachers college record, 2000. – Vol. 162(2). – P. 273-295.

1.4. Модель дистанційного курсу фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах освітньої трансформації

У процесі дослідження була розроблена проектна модель дистанційного курсу фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, яка включила в себе онлайн-кейси з фахових дисциплін, розташованих на платформі Moodle. Модель дистанційного курсу містить взаємопов'язані структурні і функціональні компоненти, які

підпорядковані меті навчання. Основні ознаки: повнота компонентів, які причетні до досягнення мети; наявність зв'язку і взаємозалежності між компонентами; наявність провідної ідеї, яка необхідна для об'єднання компонентів; поява у компонентів системи загальних якостей (Рис. 2.1).

Рис. 2.1. Модель дистанційного курсу фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва

Ключовими елементами моделі дистанційного курсу є викладач, здобувач вищої освіти і віртуальне освітнє середовище, в якому відбувається їхня взаємодія. Основна відмінність дистанційного навчання від традиційного полягає в тому, що освітній простір охоплює викладачів та здобувачів вищої освіти, які знаходяться в різних місцях і в різний час. Процес навчання відбувається в спеціально підготовленому

просторі в інтернеті, тобто на освітній платформі. Основною передумовою занять у мережі інтернет є їх розміщення у віртуальному навчальному середовищі та така підготовка дидактичного матеріалу (онлайн-кейси), що дає можливість студентам вивчати й інтегрувати його в освітній процес. Тобто навчальні матеріали повинні бути інтерактивними та забезпечувати не тільки необхідні знання й навички, але й сприяти залученню студентів до групової та індивідуальної роботи. Проведення віддалених занять у мережі із застосуванням технології дистанційного навчання може проходити як синхронно (з одночасною участю викладачів та студентів у електронних

класах) так і асинхронно (коли навчальний процес планується таким чином, що не має необхідності одночасної участі студентів і викладачів у електронних класах).

Дистанційний курс, за визначенням В. Бикова та В. Кухаренко, – це освітні послуги та навчально-методичні матеріали для організації дистанційного навчання, які створені у віртуальному навчальному середовищі за допомогою ІКТ [1, 115].

Онлайн-курси з чітко встановленим часом для зустрічей – найбільш розповсюджена форма дистанційного навчання, в якій освітній процес відбувається виключно онлайн. Студенти зобов'язані входити на свої навчальні сайти у встановлений час. Цей тип дистанційного навчання є синхронним і вимагає обов'язкової присутності в чаті [2].

Під час занять, підготовлених у синхронному режимі, необхідно використовувати такі інструменти, які дозволяють одночасно підтримувати зв'язок між усіма учасниками освітнього процесу. На освітній платформі це може бути кімната для чатів або віртуальна дошка, де студенти і викладачі можуть спілкуватися між собою. Інший приклад інструменту, що використовується в синхронних моделях, це застосування платформи Zoom для відеоконференції, на якій можливе вільне спілкування та постійний моніторинг навчання.

Дидактичною основою технологій дистанційної освіти є активна самостійна навчальна діяльність студентів, отже, професійна компетентність педагога в процесі дистанційного навчання проявляється в умінні планувати, організовувати, контролювати продуктивну самостійну роботу; мотивувати студентів до різних видів самостійної навчальної діяльності з використанням засобів ІКТ; моделювати предметний зміст у мультимедійній, інтерактивній формі; забезпечувати варіативність способів викладу, освоєння і закріплення досліджуваного навчального матеріалу з урахуванням індивідуального підходу [3, 186].

Навчальні курси фахових дисциплін розроблялися у віртуальному освітньому середовищі Moodle Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського. Курси були розроблені для освітньої програми Середня освіта (Музичне мистецтво) і охоплювали фахові дисципліни.

Дисципліна «Вокально-хорове виконавство з методикою викладання (сольний спів, хорове диригування)», розробники Стріхар О.І., докт. пед.н., професор; Ярошевська Л.В., канд. пед.н., доцент; Парфентьєва І.П., канд.пед.н., доцент; Бєдакова С.В., канд.мист., доцент. Зазначена дисципліна складається з онлайн-кейсів (курсів): «Методика викладання сольного співу», «Вокально-хорове виконавство з методикою викладання», «Вокальне виконавство», «Вокально-хорове виконавство з методикою викладання (сольний спів)», «Вокально-хорове виконавство з методикою викладання (постановка голосу)», «Диригентсько-хорова майстерність з методикою викладання та хорове виконавство», «Вокально-хорове виконавство», «Хоровий клас». Мета дисципліни: формування та розвиток вокально-технічних умінь (пасивного вокального слуху та активного вокально-педагогічного слуху), вокально-виконавських умінь та навичок, озброєння студентів теоретичною базою знань в галузі вокальної педагогіки та суміжних галузей наук, гігієни та охорони співацького голосу, механізмів та закономірностей фонаційного процесу.

Дисципліна «Інструментальне виконавство з методикою викладання», розробники Ревенко Н.В., канд. мист., доцент; І.С.Щербак І.В., канд. пед.н., доцент. Зазначена дисципліна складається з онлайн-кейсів (курсів): «Інструментальне виконавство з методикою викладання», «Методика викладання інструментального виконавства», «Методика гри на музичному інструменті», «Додатковий музичний інструмент». Мета дисципліни: виховання широко освічених фахівців, які здатні вільно використовувати музичний інструмент (фортепіано, баян, акордеон, гітара) при проведенні уроку та позакласної музично-виховної роботи в загальноосвітній школі, здібні розкрити художній зміст музичних творів, мають необхідний досвід

самостійної роботи з педагогічним та концертним репертуаром і готові до практично-виконавської та педагогічної діяльності; розвиток інструментально-виконавських умінь студентів та вдосконалення навичок оркестрової (ансамблевої) гри; підготовка студентів до організації та здійснення оркестрової діяльності з учнями ЗЗСО в умовах позакласної й позашкільної роботи.

Дисципліна «Методика музичної навчання та виховання» розробник Аристова Л.С., канд. пед.н., доцент. Мета дисципліни: теоретико-методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до практичної роботи в закладах загальної середньої освіти, формування професійної компетентності вчителя, спроможного розв'язувати актуальні проблеми художньо-естетичного виховання молоді, здатного оперувати знаннями й уміннями у процесі викладання музики в школі та творчої діяльності, цілісного бачення педагогічного процесу.

Дисципліна «Історія мистецтв та методикам викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в ЗЗСО» розробник Аристова Л.С., канд. пед.н., доцент. Мета дисципліни: викладання є теоретико-методична підготовка майбутнього вчителя мистецтва до практичної роботи в закладах загальної середньої освіти, формування професійних компетенцій майбутнього вчителя для забезпечення інтегрованого викладання мистецьких дисциплін.

Дисципліна «Креато (арт) технології» розробник Аристова Л.С., канд. пед.н., доцент. Мета дисципліни: теоретико-методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до практичної роботи в закладах загальної середньої освіти, формування у студентів уявлення про інтегративні тенденції розвитку сучасної мистецької освіти, специфіку застосування креато (арт) технологій, здоров'язберегаючих технологій у майбутній професійній роботі; розгляд корекційних можливостей креато-технологій у роботі з учнями на уроках мистецького спрямування та в позаурочній навчально-виховній роботі у ЗЗСО. Курс спрямований на формування у студентів теоретичних знань та практичних вмінь та навичок в сфері

музичного мистецтва, методичної компетентності майбутнього педагога в процесі вивчення дисципліни.

Дисципліна «Педагогічна інноватика в теорії та практиці мистецької освіти» розробник Аристова Л.С., канд. пед.н., доцент. Мета дисципліни: викладання навчальної дисципліни «Педагогічна інноватика в теорії та практиці мистецької освіти» є теоретико-методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва /інтегрованого курсу «Мистецтво» до практичної роботи в закладах загальної середньої освіти, передбачає набуття здобувачами освіти компетентностей щодо організації сучасного педагогічного процесу і застосування педагогічних інновацій на базі освітньої установи та в широкому суспільному контексті.

Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – це навчальна платформа, віртуальне навчальне середовище, система управління навчальним процесом, яка пропонує інструменти як для комп'ютеризованого, так і дистанційного навчання. Moodle – найбільш поширена в Україні і світі система дистанційного навчання, адже вона безкоштовна і відкрита, не потребує для своєї роботи жодного платного програмного забезпечення і абсолютно ліцензійна. Кожен заклад освіти може вносити зміни в код у відповідності до своїх потреб.

Ще однією позитивною особливістю платформи Moodle є те, що вона має свою мобільну версію для планшетів та мобільних телефонів, завдяки цьому, платформа має можливість задовольнити вимоги сучасного мобільного користувача. Дуже важливим з точки зору цифрової дидактики є те, що за допомогою різних програмних модулів (плагінів) можна інтегрувати Moodle з робочими середовищами в хмарі та іншими засобами, що дозволяють онлайн-співпрацю. Варто зазначити, що сама платформа є лише інструментом, застосування якого залежить від рівня компетентності й цифрової грамотності користувачів.

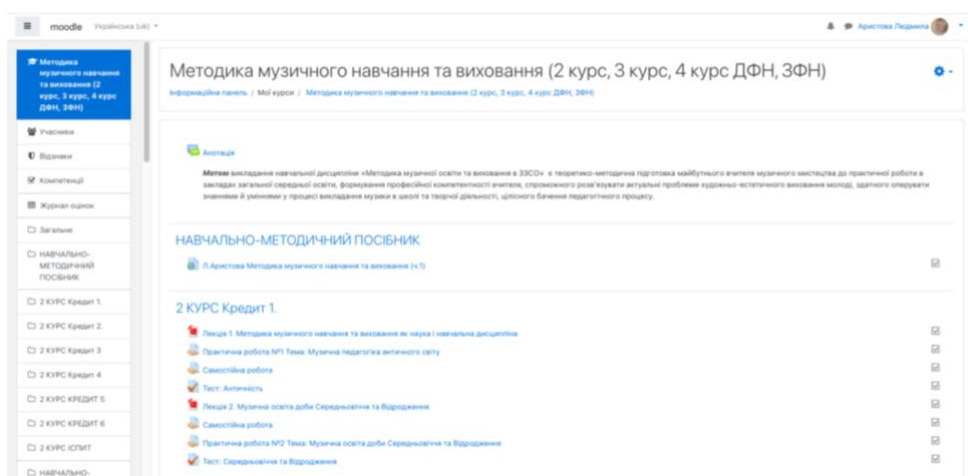
На початку семестру здобувачі вищої освіти мали можливість ознайомитися з дистанційними курсами у віртуальному середовищі Moodle.

На початку курсу встановлені чіткі терміни виконання завдань, у межах яких студент сам вибирає темп роботи.

Для роботи з курсом на платформі Moodle користувачам (викладачам і студентам) необхідно було зареєструватися, ввівши електронну пошту і пароль. Реєстраційна сторінка містить покрокову інформацію про реєстрацію користувача і створення нового облікового запису. В деяких закладах освіти використовуються спеціально створені програмні додатки, які дозволяють формувати єдину базу даних студентів і викладачів та використовувати її в дистанційному навчанні.

Так, наприклад, головна сторінка розробленого в процесі дослідження курсу «Методика музичного навчання та виховання», має наступний вигляд (Рис.2.2) і складається з наступних елементів: анотація, електронний посібник, розподіл за Кредитами (лекція, практична робота, самостійна робота, тест, контрольна робота).

Рис. 2.2 Головна сторінка курсу «Методика музичного навчання та виховання»

При розробці онлайн-кейсів викладачами фахових дисциплін були враховані психологічні особливості здобувачів вищої освіти (стать, типи сприймання та узагальнення інформації, реакції на виконання завдань), рівень мотивації, доступність викладання інформації, логічність і

послідовність, виконання інтерактивних завдань, використання відео і аудіо контенту, технічні можливості здобувачів вищої освіти.

Навчальні курси розроблялися як до початку навчання, так і корегувалися (доповнювалися або змінювалися) в процесі навчання. Важливим аспектом для викладача при розробці курсу є можливість самостійного вирішення, як він буде виглядати і які мультимедійні засоби будуть у ньому використовуватись. Кількість і спосіб використання комп'ютерних технологій при підготовці курсу значно підвищують ефективність його засвоєння.

Процес дистанційного навчання базувався в основному на дидактичному матеріалі. Участь здобувача вищої освіти в онлайн-діяльності є результатом реалізації традиційних занять, які зазвичай є авторськими. Навчальний матеріал повинен характеризуватися не тільки високою змістовною, але і методичною якістю. Ступінь його розбудування залежить від характеру онлайн-занять та рівня заангажування студентів.

Кожен курс містить таку інформацію: програма навчання, посібник або рекомендації, оцінювання. Навчальний матеріал курсу складався з розділів, які потрібно вчасно опрацювати. На основі розділів курсу викладачі створювали тести і завдання з метою перевірки засвоєного матеріалу. Навчальний тест – це сукупність завдань, орієнтованих на визначення рівня засвоєння невеликих за обсягом тем, розділів, за допомогою яких учні аналізують, виправляють власні помилки. В курсі його використано як елемент контролю після вивченої теми (Кредиту). За попередньо встановленими розділами курсу проводились спеціальні граничні тести. Контрольне оцінювання відбувалась у ході комп'ютерного тестування тільки через Інтернет і мала ліміт часу. Одержана оцінка автоматично заносилась в електронний журнал. Постійний моніторинг, який проводився у формі електронних тестів є необхідністю постійної підтримки здобувачів вищої освіти.

Учені (В. Биков, Ю. Богачков, В. Кухаренко, Н. Сиротенко, О. Рибалко) розглядають основні етапи розроблення дистанційних курсів. Вони досліджують систему проектування як «системне використання знань при умові ефективної навчальної діяльності у процесі проектування, розробки, оцінки і використання навчальних матеріалів» [1, 30-31]. На думку В. Бикова, проектування курсу проходить декілька основних етапів: аналіз, проектування, розвиток, виконання, оцінка [1, 34].

1 етап – аналіз (analysis) – розглядається діяльність, визначаються завдання щодо її формування, надається характеристика цільової групи, аналізуються вміння і знання, визначається мета навчання.

2 етап – проектування (design) – визначається послідовність навчання, обираються методи та засоби, розробляється робоча програма.

3 етап – розвиток (development) – полягає в розробленні дистанційного курсу, відповідно до навчальної програми, так званого сценарію; відбувається презентація курсу, добираються вправи, тести для контролю знань. Налагоджується робота курсу та спілкування всіх учасників навчального процесу.

4 етап – виконання (implementation) – проводиться навчання обраної аудиторії згідно з планом.

5 етап – оцінка (evaluation) – виконується поточне й підсумкове оцінювання [1, 31-32].

Ми використовували платформу Moodle для надання матеріалів у вигляді текстових файлів, презентацій, аудіо-відео файлів, тестів. Серед інших функцій платформи Moodle виділяємо форум і вікторину. Серед численних додатків до роботи на платформі застосовували: QR-коди, LearningApps, які допомагали створювати інтерактивні вікторини у формі, подібній до комп'ютерних ігор, що безумовно, робить зміст і відтворення привабливішим. Програма створення QR-кодів може бути використана для прискорення доступу до цифрових завдань або їхньої індивідуалізації.

Викладач може готувати кодові завдання і пересилати студентам у вигляді QR-кодів.

При розробці онлайн-кейсів важливу увагу приділяли графічному дизайну курсів. Графічне оформлення має бути привабливим для одержувача, який є цифровим носієм. Форми матеріалів, доступних на електронному курсі, повинні бути різними. Здобувач вищої освіти повинен мати можливість переглядати різні файли, такі як аудіо та відео, з записаними зразками вокальної та інструментальної музики, методичними прийомами, прикладами уроків вчителів ЗЗСО, щоб вміти аналізувати отриманий досвід, інформацію, порівнювати свою творчу, практичну діяльність зі зразками.

Ефективність курсів (онлайн-кейсів дисциплін) також залежить від того, чи були чітко визначені цілі курсу, чи були правильно відібрані інструменти, що використовуються для моніторингу успішності студентів. Відгуки студентів свідчать, що здобувачі вищої освіти позитивно оцінюють гнучкість такої форми навчання, тому що навчання з використанням технології дистанційного навчання дозволив їм коригувати тем і час навчання відповідно до їх індивідуальних потреб.

Структура дистанційного курсу повинна мати такі складові: нормативну, змістову, контролюючу.

Нормативна складова містить презентацію курсу, робочу програму, критерії оцінювання, підручник / посібник /методичні рекомендації щодо послідовності виконання завдань, особливостей тестування, оголошення, глосарій.

Зазначимо, що видами завдань, які використовуються в дистанційному навчанні, є семінар, дискусія. Однак основною формою контролю та самоконтролю є комп'ютерні тести. Тести електронного курсу можуть бути вхідні (до проходження курсу) та вихідні (по закінченні навчання), навчальні, контрольні.

Для оцінювання знань, умінь та навичок, набутих під час вивчення кожного кредиту курсу, використовувались індивідуальні завдання, тести та опитування (Рис. 2.4; Рис.2.5, Рис.2.6).

Рис.2.4 Приклад завдання до практичної роботи

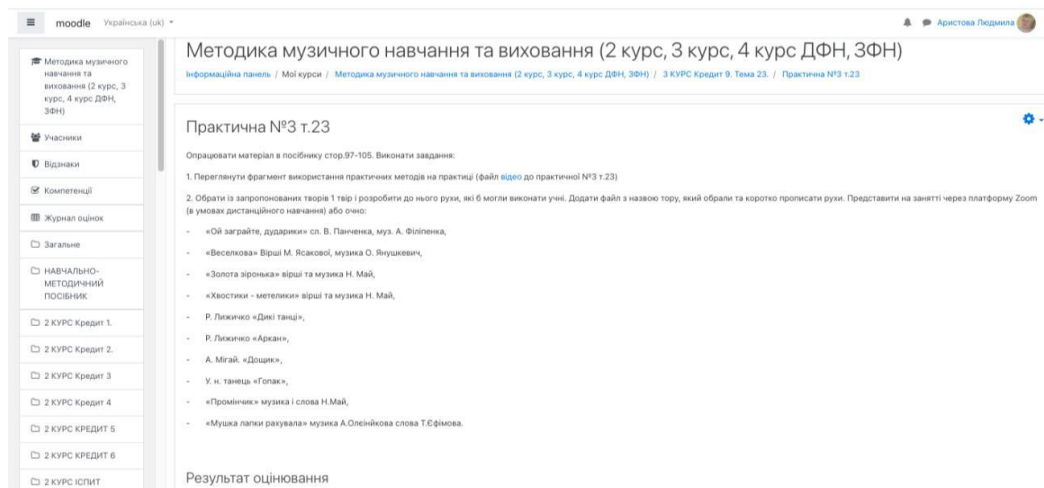

Рис.2.5 Приклад завдання до самостійної роботи

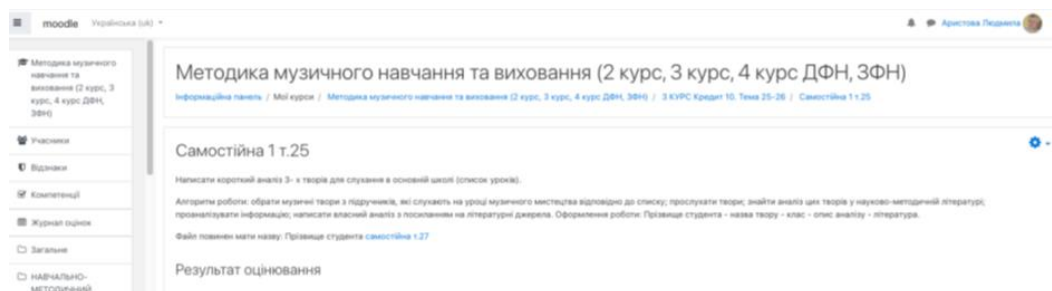
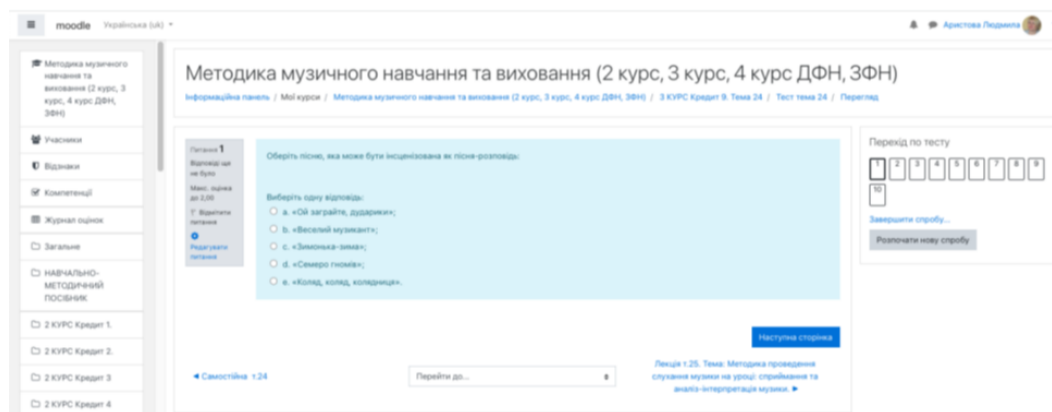

Рис.2.6 Приклад тестів

Серед переваг впровадження технології дистанційного навчання виділяємо наступні:

- Гнучкість і адаптивність — місце, час, темп навчання можна підлаштувати під звичний ритм свого життя;

- Мобільність, доступність – доступні там, де користувачі перебувають, дозволяють спілкуватися з викладачем та одногрупниками;
- Адаптація – легко адаптуються до розвивальних навичок студентів та їх знань;
- Персоналізація – забезпечують індивідуальну адаптацію до можливостей того, хто навчається;
- Легкість в обслуговуванні – допомагає здобувати знання, використовуючи найпростішу техніку (мобільний телефон, планшет, комп'ютер тощо);
- Інтуїтивність обслуговування – без проблем використовують навіть ті, хто не мав попереднього досвіду роботи з платформою;
- Модульний принцип підготовки програм, де кожний окремий навчальний курс відповідає індивідуальним або груповим потребам, створюючи цілісне уявлення про певну предметну галузь, при цьому викладач так розробляє навчальну програму, щоб вона ґрунтувалася переважно на самостійному навчанні студента.

Таким чином, дистанційне навчання передбачає наявність інформаційно-освітнього середовища як системно організованої сукупності комп'ютерно-орієнтованих технологій, інформаційних ресурсів, засобів навчання, системного апаратно-програмного та організаційно-методичного забезпечення і протоколів взаємодії, завдяки яким відбувається діалог та передача даних, орієнтованих на задоволення освітніх потреб користувачів.

Література:

1. Биков В. Ю. Технологія розробки дистанційного курсу : навч. посіб./ В.Ю.Биков, В.М.Кухаренко, Н.Г.Сиротенко та ін.]; за ред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. К. : Міленіум, 2008. 324 с.
2. Different Types of Distance Learning [Electronic resource]. – Available at:

3. Raport z badania: «Kształcenie na odległość oczami nauczycieli, dyrektorów szkół, uczniów i rodziców». Warszawa-Kraków: Centrum polityk publicznych, wrzesień 2020, s.

РОЗДІЛ 2. ВОКАЛЬНА ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

2.1. Підготовка вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти України

У системі фахової підготовки студентів педагогічних вузів актуальним є розуміння ролі вокальної підготовки, задля можливості орієнтуватися в сучасних музичних стилях. В умовах сучасної культури необхідно бути універсальними виконавцями, що пов'язане з опануванням різних манер співу, як академічної, так і естрадної.

Специфіка вмісту навчальної дисципліни «Сольний спів» висуває певні вимоги до якісних характеристик співацького голосу майбутнього вчителя музичного мистецтва з метою забезпечення ефективного вирішення багатоаспектних завдань навчання і виховання підростаючого покоління України.

З усіх інших вчительських професій, вчитель музичного мистецтва здатен викликати надзвичайно сильні емоції у дітей, передаючи, через свій співацький голос художні образи створені народом чи композитором. Слід зазначити, що українська національна співацька традиція зумовлена багатьма чинниками: фонетичним складом мовлення, менталітетом народу, специфікою психології, темпераменту, смаків, уподобань, думок, мрій, надій, інтересів, усього розмаїття життя народу.

Перевірені часом норми співу в Україні набули рис об'єктивного закону, що визначає специфіку сталої співацької манери, якій властиві природна невимушеність роботи голосового апарату, дикція та артикуляція,

відмінний слуховий контроль і, головне, українська кантилена, яка дає підстави називати Україну «північною співацькою Італією» [1, с. 18].

Потрібно зазначити, що при опануванні майстерності співу є ряд вимог, які будуть спільними при використанні будь-якої манери. Їх можна поділити на вокально-технічні та музично-естетичні. До вокальної техніки належить співацьке дихання, використання резонаторів при співі, здійснення плавного переходу від одного регістру до іншого. До музично-естетичних компонентів можна віднести добре знання музичного матеріалу, інтонаційну точність, розвинений музичний слух, точність метро-ритму.

Проте, окрім спільних ознак є і різні риси. Розглянемо більше детально особливості співу у різних вокальних манерах. Більш давня традиція – академічна манера співу. Вона зародилася генетично з професійною музикою. Відповідно, якщо казатиме про академічний вокал, то йому притаманні навички опанування співацького матеріалу, який відноситься до «класичної» музики. Дане визначення включає композиторські твори, зазвичай представлені у нотному тексті. Інша музика народна, побутова, прикладна, що не має визначеного авторства та у змістовному відношенні, у виборі форм, буде багато в чому відрізнятися від академічної.

У сучасній музично-виховній практиці з метою вдосконалення процесу вокальної підготовки вчителя музичного мистецтва, розвитку його співочого голосу необхідно враховувати існування не тільки академічного напрямку в вокальному мистецтві, але й інших жанрів, зокрема, естрадного, які є невід'ємною частиною сучасної світової культури. Своєрідна манера естрадного виконавства потребує знання особливостей того чи іншого сучасного стилю та вимагає відповідного методичного рівня підготовки співака.

Аналіз літератури та практики занять естрадним вокалом показав, що поширеним є уявлення про те, що специфіка вокальної підготовки настільки особлива, що студентів, які мають бажання спеціалізуватись у цьому напрямку, потрібно залучати до естрадного співу з перших кроків їх

навчання. Красовська зазначає, що використання саме академічної постановки голосу може стати запорукою успішного оволодіння й іншими манерами співу. Проте задля цього необхідне грамотне керівництво з боку викладача, який би регулював оволодіння технікою дихання, голосоведіння, що сприяло б швидкому переходу від академічного вокалу до естрадного. «Спів – це робота не тільки зв’язок. Загальне розуміння процесу дозволяє вільно змінювати тембр, подачу звука не тільки в межах академічного вокалу, але і рок-вокалу, й естрадного співу» [2, с. 101].

Виховання естрадної манери співу здійснюється на основі поєднання класичної вокальної підготовки та специфічних навиків звукоутворення, які передбачають: грудо-черевне дихання, високу позицію звучання голосу, яке забезпечує характерні для всіх голосів коливань нижньої та верхньої формант, змішування головного та грудного резонування з переважною участю кожного з них для різної висоти звуків, вільне положення гортані, звільнення м’язів надставної труби від надмірного напруження. Важливим аспектом методики викладання естрадного співу є співвідношення технології класичної та власне естрадної манер виконання.

Якщо в сфері академічного вокалу виконавці працюють у межах усталеного канону, то метою естрадного виховання є пошук характерного, самобутнього забарвленого співочого тембру, що легко впізнається.

В естрадному співі існують особливі вокальні прийоми. Це спів на придиханні, речитація у мовному регістрі, елемент (крик), шепіт, підкреслено ритмізоване дихання, які практично відсутні в академічному співі. В умовах активних, нерідко – танцювальних рухів на сцені, виникають особливі вимоги до дихання, що потребує навичок утримання великої кількості повітря та особливої техніки його розподілу. Оскільки естрадній техніці співу притаманний слабкий імпеданс, вона обумовлює обов’язкове застосування у виконавстві звукопідсилювальної техніки.

Задля професійного співака є необхідне поєднання навичок класичної постановки голосу та естрадного співу. За умови використання

звукопідсилювальної апаратури, що застосовується на естрадних концертах чи при роботі у студійному просторі, традиції співу *bel canto* не лише не стануть на заваді, а й навпаки, матимуть продуктивний характер.

При роботі із мікрофоном виникають додаткові вимоги до дикції, артикуляції, професійне користування мікрофоном передбачає вміння направляти його під потрібним кутом, тримати на достатній відстані від губ, відчувати його як продовження співочого апарату, як засіб подачі чистого посиленого голосу. [3, с. 82].

Сучасні технології також допомагають студентам знайомитися з найкращими зразками вокального виконавства за допомогою прослуховування та перегляду відеозаписів відомих виконавців. Це сприяє накопиченню музичного досвіду, допомагає вибрати творчий орієнтир для формування своєї творчої індивідуальності [4, с. 52].

Важливо з цього погляду і знайомство студентом із різними інтерпретаціями твору. Варіативність дозволяє наштовхнути його на міркування щодо вибору варіанта виконання, найближчого за духом саме йому, а також на обговорення та порівняння різних версій. Прослуховування найкращих зразків естрадної музики у виконанні видатних музикантів, перегляд записів сильних та яскравих у музично-технічному аспекті колективів, значно розвиває слухові уявлення студентів та сприяє виробленню правильного звуковидобування та манери подачі матеріалу [5, с. 29]. Цінне використання комп'ютерних технологій для перегляду майстер-класів відомих сучасних виконавців-вокалістів та педагогів.

Великим плюсом є наявність у студентів записуючої апаратури, програми та монітору навушників. Це дозволяє в домашніх умовах експериментувати з голосом, додаючи різні прийоми та фарби у своє виконання. Продуктивним є спільне обговорення знайдених нюансів із викладачем. Це розвиває творчість, самооцінку, бажання досягати поставленої мети.

Невід'ємною складовою викладання естрадного вокалу є фонограми,

які успішно застосовуються і в навчальній практиці, і в концертній діяльності. Це дуже зручно, оскільки не залежить від зовнішніх обставин (наприклад, епідемії (COVID-19) та в умовах дистанційного навчання у зв'язку з Російською агресією).

Застосування інноваційних технологій в освітньому процесі викладання естрадного вокалу розвиває у студентів критичне мислення, змушує їх розмірковувати, аналізувати, сприяє закріпленню вокально-виконавчих та емоційно-творчих навичок, мотивує до навчання, допомагає знайти свою творчу індивідуальність.

Критерієм ефективності вокального виховання сучасного вчителя музичного мистецтва в вищому навчальному закладі є підготовка спеціаліста, який володіє академічними та естрадними вокально-виразовими засобами, сучасними методиками вокального виховання, має високий рівень пластичної культури та сценічної поведінки.

Отже, оскільки заклади загальної освіти потребують фахівця нового формату, здатного здійснювати не тільки навчальну, а й позанавчальну діяльність з вільним використанням сучасних методів навчання та освітньо-інформаційних технологій основ вокального виконавства майбутніми вчителями музичного мистецтва, музично-педагогічна система повинна переходити від епізодичної присутності сучасного вокального мистецтва в школі до системного моделювання його освітньої і виховної функції.

Література:

1. Євтушенко Д. Питання вокальної педагогіки. Київ, 1987. 254. с.
2. Красовська Л. О. Сучасний вокал: методи навчання в різних жанрах музичного мистецтва. Культура України. Київ, 2016. №53. С. 100–106.
3. Дрожжина Н. В. Вокальне виконавство в системі музичного мистецтва естради. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Харків, 2008. 220 с.
4. Микиша М.В. Практичні основи вокального мистецтва. К.: Музична Україна, 1985. 80 с.
5. Зеленецька І. Методика роботи з нечисто інтонуючими учнями на уроках

2.2. Проблема трансформації диригетсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в закладах вищої освіти

Нові виклики часу, динамічний розвиток інформаційних технологій, євроінтеграційний вектор в українській освітній політиці, актуалізують активні дії вчених, освітян щодо трансформації освіти. Особливої актуальності дана проблема набула з початком повномасштабної війни, розв'язаної російською федерацією на території України, коли стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні, інноваційні рішення.

Функціонування системи вищої освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. В цей складний час викладачі ЗВО активно ведуть пошуки шляхів вирішення проблем в організації навчання здобувачів вищої освіти.

Термін «*трансформація*» (від лат. *transformatio*) сучасний словник української мови трактує як зміна, перетворення виду, форми, істотних властивостей чого-небудь. «*Трансформація в освіті*» - творчий процес перенесення сутнісних ознак інноваційних досягнень певного профілю освіти на інший профіль освіти з метою їх об'єднання. У процесі трансформації відбувається поєднання старих і нових форм, тобто структурна переробка системи, яка шляхом перегрупування її елементів змінює організацію, зв'язки, притаманні вихідному стану системи.

Тенденції змін у сучасному освітньому просторі, що характеризуються цілою низкою трансформацій як у структурі так і у змісті освіти (зокрема, музичної), висувають на перший план один з основних принципів – інтеграцію всіх виховних сил суспільства. У зв'язку з цим змінюються

підходи до дослідження всієї системи музично-освітнього процесу.

Значні зміни відбуваються й в професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. Фахову підготовку здобувачів вищої освіти можна вважати як складну педагогічну систему, що забезпечує процес навчання та виховання фахівців широкого профілю, які вміють грати на музичних інструментах, володіти вокально-хоровою та диригентською культурою, бути готовими вести педагогічну діяльність тощо. Так, цілісність та своєрідна синкретичність майбутньої професійної діяльності вимагає засвоєння студентами широкого кола професійних компетентностей, елементів педагогічної, виконавської техніки, що сприяє засвоєнню змісту музично-педагогічної освіти, забезпечує високий рівень їх майбутньої професійної діяльності. Тому, фахова підготовка в ЗВО потребує не тільки покращення змісту та методики навчання з метою досягнення високого рівня компетентності та професійної культури студентської молоді, але й становлення та розвитку духовної культури особистості. В цьому і полягає актуальність даної проблеми.

Перетворення цільових орієнтирів в професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва пов'язані з введенням низки нових методологічних основ, на яких базується процес модернізації вищої школи, що зумовило зміни всіх компонентів методичної системи, в першу чергу, її змісту. Однією з важливих та актуальних проблем сучасної національної освіти є розвиток у студентів професійно-інтелектуального, творчого потенціалу, вироблення вмінь щодо практичного використання здобутих знань, виховання особистості.

Основою фахового зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва є компетентнісний підхід, який включає мотиваційну, поведінкову, когнітивну, технологічну, етичну, естетичну складові та результати навчання. В процесі навчання у ЗВО в майбутнього вчителя музичного мистецтва мають бути сформовані загальнокультурні та загальнопрофесійні компетенції.

Цілісний компонент диригентсько-хорового навчання майбутнього вчителя музичного мистецтва, як певна професійна культура, можливий за допомогою педагогічної інтеграції, яка в музичній педагогіці може бути засобом розвитку і удосконалення науково-педагогічного знання та музично-педагогічного процесу.

Змістовний компонент професійного диригентсько-хорового навчання передбачає як унаслідування соціального, так і творіння культурного досвіду. Важливою передумовою успішного рішення цих проблем є суттєве підвищення культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі фахової підготовки у ЗВО.

Користуючись в освітньому процесі високохудожніми зразками творів вокально-хорової культури, відбувається поступове самовизначення ціннісної свідомості здобувача вищої освіти. Естетична та моральна свідомість формується в контексті вокально-хорової культури і передбачає якісний стрибок від простих задоволень до рівня духовних цінносних орієнтацій особистості. Культурний простір передбачає постійну увагу до розвитку у студента-музиканта здібностей до діалогового спілкування, пізнання іншої людини та самопізнання, формування даних до музичного сприйняття і мислення.

Тому диригентсько-хорова підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва в сучасній освітній системі потребує значних змін, інтенсифікації, креативних підходів, методів та форм педагогічної діяльності.

Новітні шляхи трансформації української вищої освіти спонукають сьогодні науковців, педагогів та практикуючих спеціалістів до перегляду, оновлення і зміни підходів до її організації, в результаті якої очікуватиметься розвинення важливих якостей особистості: ініціативність, креативність, відповідальність, патріотизм, творчість, самостійність, готовність до саморозвитку й самоосвіти. Динамічне зростання інноваційних технологій, умови сьогодення ведуть до підвищення вимог, що висувуються до професійних якостей сучасних фахівців в галузі освіти.

Трансформація освіти, постійне зростання вимог щодо рівня фахових компетентностей випускників ЗВО повною мірою стосується і професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Специфіка диригентсько-хорової підготовки студентської молоді у період інформаційного перенасичення музичного простору вимагає від закладів вищої освіти розробки нових підходів до визначення змісту, форм і методів фахового навчання з метою розширення загальної музичної ерудиції майбутнього вчителя, їх орієнтації на ту музичну інформацію, яка забезпечує поглиблення фахових компетентностей.

Система вивчення диригентсько-хорових дисциплін у підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва повинна ґрунтуватися на основі регіональних шкіл, національних традицій з урахуванням світового досвіду, що значно поглиблюють процес формування особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва. В цій новій ситуації перед диригентсько-хоровою освітою постають завдання перебудови всієї системи, її змістовного, структурного та методологічного рівнів.

Переосмислення перспектив розвитку музично-педагогічної освіти, нових технологій навчання відповідно до диригентсько-хорової підготовки сьогодення вимагає покращання саме навчально-методичного підходу як засобу, що дозволяє найбільш цілісно уявити означену проблему на різних рівнях (загальнометодичному, загальнонауковому, частковому). Трансформуючи концепції і положення суміжних з музичною педагогікою наук, а також існуючі дослідження з проблеми диригентсько-хорової освіти, визначимо спрямованість на самостійне розв'язання різних навчальних завдань при викладанні спеціальних предметів диригентського циклу. Це дозволяє значно покращити індивідуальні форми навчання з профільних дисциплін. На нашу думку, означений підхід до проблеми підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва хоча і відкриває нові можливості для поглибленого та якісного музично-педагогічного навчання, проте не вирішує загального колу існуючих проблем щодо адаптації вищої школи, не

гарантує появи нових проблем. Причина цього явища, на нашу думку, полягає у традиційній зорієнтованості на репродукцію набутих знань, а не на творчий процес їх надбань.

У зв'язку з цим ми виділяємо інноваційні компоненти музично-педагогічної освіти: загальний та професійний, провідними принципами якої виступає підготовка до творчості, спрямованість на самостійність на основі цілісно-комплексного підходу до навчального процесу, готовність до оволодіння різноманітними знаннями, здатності до інтегрування сучасних знань і традицій національних регіональних хорових напрямів та шкіл. Головною метою музично-педагогічної освіти є формування готовності студентів до опанування всім арсеналом професійних компетентностей, налагодження всіх її механізмів у нескінченному потоці самопізнання та самовдосконалення.

Незважаючи на виклики сьогодення, які висунула перед державою та освітою сучасна ситуація з COVID-19, з початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України, трансформація освіти продовжує здійснюватися, а перехід на дистанційну, в деяких регіонах країни змішану форми навчання не є приводом до відмови від започаткованих реформ.

Сьогодні дистанційна освіта у ЗВО України отримала широке застосування, її форми викладання впроваджені майже в усі галузі навчання молоді. Не стала винятком і фахова підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва (зокрема, на заняттях з хорового диригування). Хоча онлайн навчання спеціальним музичним дисциплінам, які є нормативними для професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва – проблемна зона в українській системі вищої освіти. Проте, дистанційна освіта висуває до життя вимоги щодо розробки нових підходів до навчання. В цей складний для нашої країни час викладачі ЗВО активно ведуть пошуки шляхів вирішення проблем в організації отримання музичної освіти здобувачами вищої освіти, зокрема, в індивідуальних формах роботи, направлених на формування в студентах системи фахових компетентностей,

які визначаються в здатності самостійно розв'язувати проблеми та завдання у сфері професійної діяльності.

Домінуючим видом роботи дітей на уроках з музичного мистецтва в сучасних закладах загальної середньої освіти є хоровий спів. Тому в професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва важливе місце займає цикл диригентсько-хорових дисциплін, який консолідує в собі як новітні технології, так і історичні національні та регіональні традиції. Це визначається специфікою роботи фахівця, яка спрямована на практичне вирішення завдань формування особистості засобами хорового співу.

Науково-педагогічні працівники не заперечують необхідність інформаційних технологій, і важко уявити того, хто не користується сьогодні інформаційними ресурсами у своїй професійній діяльності. Проблема лежить в самій суті освітнього процесу, в особливості музичної педагогіки, де виконавські навички передаються через особистий контакт з викладачем в процесі індивідуальних занять, а не за допомогою лекцій, призначених для широкої аудиторії. Тому обмежитися розробкою методичних посібників з практичних дисциплін неможливо, як неможливо замінити різними рекомендаціями процес живого спілкування з викладачем за фахом. Саме в цьому полягає найголовніша відмінність музично-педагогічного процесу від інших форм організації навчання, прийнятих на інших спеціальностях ЗВО.

Вважаємо, що єдину і найбільш ефективну можливість використання різних варіантів дистанційного навчання надає на даний момент розробка методичних посібників з дисциплін історичного і теоретичного циклу, їх активне поширення через мережу Інтернет та робота на практичних індивідуальних фахових заняттях з веб-ресурсами Moodle, Googl Classroom, Zoom, ClassDojo, Classtime, Viber, WhatsApp, Telegram, що дозволяє використовувати широкий набір інструментів для освітньої взаємодії всіх учасників навчального процесу. При цьому повинні враховуватися побажання майбутніх абітурієнтів, студентів та перспектива використання цього контенту в освітньому процесі. Специфіка дистанційного навчання, що

базується на телекомунікаційних технологіях, інтернет-ресурсах і послугах, впливає на способи відбору і структуризації змісту, способи реалізації тих чи інших методів і організаційних форм навчання, що суттєво впливає на функціонування всієї системи.

Сучасні ресурси, про які йшла мова вище «Zoom», «Meet», «Skype», «Viber» та інші не повною мірою пристосовані до якісного відтворення диригентських жестів студента і викладача. Практично відсутня можливість виконання хорових творів під аудіозапис, записаний заздалегідь концертмейстером класу: затримка сигналу через різну швидкість інтернету не дозволяє домогтися ансамблю у виконанні; задовільний рівень забезпеченості студентів та викладачів сучасними потужними комп'ютерами.

Отже, індивідуальні заняття в онлайн-режимі дозволяють якісно опрацьовувати лише загальні питання диригентської техніки, інтерпретації програмних хорових творів, зробити аналіз виконуваних творів.

Обмежений візуальний контроль за діями студента не завжди дозволяє викладачеві проконтролювати дрібні, але важливі в професійному відношенні моменти: постановка диригентського апарату, технічні аспекти творчого процесу виконання хорових творів, недостатня емоційність студента в розкритті художнього образу через сором'язливість перед камерою.

В умовах сьогодення серйозними проблемами у практиці навчання хорових диригентів виступають відсутність можливості студентів співати в навчальному хорі, здійснювати перші мистецькі кроки в керуванні хором колективом та диригувати програмні твори під «живий» акомпанемент концертмейстера.

Під час виконання творів на звичайних заняттях, студент показує вступ концертмейстеру та уявному хору. Реальне звучання акомпанементу у фортепіанному викладі коригувалося діями студента. Він замовляв темп, штрихи, динаміку, агогічні відхилення та інші засоби музичної виразності. Під час дистанційного навчання в якості акомпанементу виступає аудіозапис,

який позбавляє майбутнього диригента творчості, відтворення особистих бажань та емоцій в трактуванні та виконанні хорового твору, тобто, відсутній живий ансамбль звучання музики та жесту, втрачається керування творчим процесом виконання.

Оскільки індивідуальним завданням дисциплін диригентсько-хорового циклу є розучування і виконання програмних творів з використанням принципів тієї чи іншої техніки, аналіз музичних творів, що вивчаються, гра партитури, пісень шкільного репертуару, спів хорових партій студентам пропонується демонстрація виконаної роботи (за вибором): на платформі зум; надання аудіо / відео матеріалів у WhatsApp, Viber, Skype, прикріпити файл у відповідному розділі в Moodle або на гугл-диск для оцінювання викладачем, що стимулює майбутніх вчителів музичного мистецтва до вдосконалення їх інформаційно-комунікаційної компетентності. Фінальний етап закриття кредиту – контрольна робота, яка в дистанційних умовах майже неможлива для об'єктивного оцінювання роботи студента у зв'язку з неудосягнутим інтернет-з'єднанням.

Таким чином, для вивчення дисциплін диригентсько-хорового циклу ми пропонуємо різноманітні форми роботи, реалізація яких носить інтегративний характер, однак головною ланкою виявляється практична творча робота, яка спрямована на стимуляцію і розкриття креативного потенціалу кожного студента відповідно до його індивідуального рівня професійної підготовки.

Динамізм і гнучкість індивідуальних занять забезпечує включення мультимедійних елементів, аудіо, відео фрагментів, що ілюструють різні інтерпретації хорових творів, які вивчаються студентами на різних курсах.

Трирічний особистий досвід дистанційної роботи з майбутніми вчителями музичного мистецтва, опитування студентів та викладачів індивідуальних занять дозволив нам дійти висновків про те, що навчання спеціалістів у даній галузі дистанційно на високому професійному рівні неможливе:

- майже повна відсутність можливості для викладачів миттєво реагувати на помилки студента;
- збільшення обсягу теоретично-лекційного матеріалу, що повинен опрацювати студент самостійно;
- для дистанційного навчання на спеціальності музичне мистецтво студент повинен володіти високим рівнем самоорганізації та певними базовими знаннями у своїй професійній галузі;
- неможливість коректного оцінювання досягнень студента, у зв'язку з поганим інтернет-з'єднанням.

Але, окрім недоліків дистанційного навчання під час вивчення фахових дисциплін, деякі здобувачі вищої освіти зазначають й переваги даної навчальної форми:

- зменшення аудиторного навантаження на викладачів під час викладання теоретичних дисциплін;
- можливість для студентів повністю відстежувати власний прогрес у навчанні та корегувати його за необхідності, шляхом передачі окремих завдань;
- збільшення часу на самоосвіту.

Дистанційне навчання за умови адаптації його до специфіки музичного мистецтва і творчості цілком здатне стати інтегративною частиною і альтернативною формою навчання у ЗВО. Засвоєння практичних знань на індивідуальних заняттях можливе за наявності головних факторів: якість інтернету, розробка дистанційного навчального курсу з урахуванням специфіки музичної творчості та індивідуальних особливостей студента, бажання вчитися та високий рівень самоорганізації майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Дистанційне навчання вимагає від митців-науківців і викладачів-практиків негайного пошуку нових підходів до онлайн-викладання фахових дисциплін в закладах вищої освіти. На сучасному етапі трансформації освіти

відбувається інтенсивна науково-методична робота, свідченням чого є вагоме зростання кількості наукових публікацій, присвячених проблемам дистанційної освіти й засобам їх вирішення на практиці.

Усвідомлення значущості й нагальної необхідності нових підходів у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва розкриває сьогодні перед науковцями та викладачами-практиками нові глибинні перспективи.

Наявність певних проблем в художньому та естетичному вихованні підростаючого покоління підштовхує до пошуку різних рішень, що враховують сучасні технології, які сьогодні оточують студентську молодь у їх повсякденному житті.

Отже, незважаючи на певні складнощі, організація дистанційної методичної підготовки студентської молоді полягає в створенні необхідних умов для особистісного розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва, творчого підходу до різноманітних явищ музично-педагогічної діяльності. Оптимальні умови для впровадження такого підходу створюють дисципліни диригентсько-хорового циклу, що є інтегрованим курсом та об'єднує різноманітну підготовку майбутнього фахівця, яка здійснюється послідовно на протязі всього періоду навчання на спеціальності «Музичне мистецтво».

Можливо сьогодні формується дидактика дистанційного навчання. Для України – це історія формування нової освіти майбутнього, свідками якої стали ми. Ефективності такого процесу сприятиме вдале поєднання традиційних методів навчання з новими професійно-значущими теоретичними та практичними підходами у практиці здійснення дистанційної освіти. Онлайн-заняття піднімають рівень володіння студентом комп'ютерними програмами, що є надзвичайно важливим у час динамічного розвитку цифрової трансформації.

Сьогодні реалізація професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах дистанційного навчання «прокреслює» свій шлях до майбутнього, намагаючись зберегти все те своєрідне, справжнє,

традиційне і вічне, чим протягом століть володіла українська музична освіта, яка в сучасних реаліях зазнала сильних змін. Усі ми вчилися та продовжуємо вчитися жити в цих нових умовах: хтось – здобувати освіту, а хтось – працювати.

Таким чином, фахова підготовка як процес багатогранного освоєння педагогічних, загальнокультурних, психологічних, комунікативних, естетичних, виконавських явищ музично-педагогічної дійсності, являє собою базу, яка відповідає за пізнання, ціннісне усвідомлення і творчу діяльність у площині музично-педагогічних цінностей майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Розгляд сучасних тенденцій фахової підготовки творчої молоді свідчить про внесення до освітніх процесів вищої школи значних змін, покликаних наповнити навчання культуuroстворюючими, гуманістичними ідеями. Йдеться про змістовне оновлення навчальних дисциплін у повному обсязі програмного матеріалу, апробацію нових методів й методик, перегляд концепції освіти та виховання фахівця. Перед мистецькою освітою постають завдання перебудови всієї системи, її змістовного, структурного та методологічного рівнів.

Література:

1. Гуржій А.М. Інформаційні технології в освіті / Проблеми освіти: наук. метод. зб. К.: ІЗМН, 1998. Вип. II. С. 5-11.
2. Дмитренко П.В., Пасічник Ю.А. Дистанційна освіта. К.: НПУ, 1999. 25 с.
3. Карпенко Є., Крамська С. Вивчення хорового диригування в умовах дистанційної освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2021, № 1 (105). С. 402-413.
4. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. К.: КПІ, 2000. 12 с.
5. Щолокова О.П. Модернізація фахової мистецької світи у контексті сучасних гуманістичних ідей // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. пр. (Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти»). К.: НПУ, 2007. Вип. 4. С. 13.

2.3. Хоровий репертуар як один із чинників формування національної свідомості

Проблема національної свідомості є нагальною в роки війни з російським агресором. Саме зараз стає питання духовної підтримки українського народу, наших військових. Це сприяє підвищенню національної самосвідомості, що є стрижневою основою самовизначення людини у духовному та соціальному житті. В наш час потрібно відчувати стабільність, сенс життя. Цьому сприяє відновлення духовних традицій українського народу, пізнання себе та свого призначення у житті.

Саме хорове мистецтво є головною складовою відродження спадщини духовного життя українців, відображенням сучасного життя. Воно допомагає згуртувати та об'єднати народ у боротьбі із загарбниками.

Хорове мистецтво має бути дієвим фактором розвитку національної свідомості людини, виступає ефективним засобом формування почуття патріотизму, підвищує духовно-моральні орієнтири та ідеали, почуття єдності українського народу. Воно виступає дієвим фактором посилення ментальності українців. Саме цей вид мистецтва має великий емоційний вплив у справі виховання національної свідомості. Цьому сприяє національно-орієнтований та поглиблений громадянський зміст хорових творів. Хорова творчість формує критерії прекрасного та гідного, гнучкості сприйняття дійсності та збереження особистої гідності, доброзичливості.

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну хорова музика вийшла на вищий рівень виконання. Головним стало завдання підняти моральний дух людей, підтримати наших військових. Українці через пісні висловлювали своє ставлення до ворогів, любов до рідного краю, рідної мови, біль від загибелі рідних, друзів, дорослих і дітей. З'явилися нові аранжування українських старовинних пісень. Наприклад, пісня українських січових стрільців «Ой, у лузі червона калина», яку написав Степан Чарнецький. Після виконання її 27 лютого 2022 року на Софіївській площі

пісня стала популярною у всьому світі і мала багато переспівів різними мовами.

Популярності набувають емоційно насичені композиції, такі як «Стефанія» гурту Kalush Orchestra. Ця композиція стала переможницею в Італії на міжнародному пісенному конкурсі «Євробачення-2022». Музиканти, після виступу у фіналі конкурсу, закликали надати допомогу Маріуполю. Свій кубок переможців вони виставили на аукціон і всі кошти перевели на потреби нашого війська.

Особливий емоційний вплив має композиція «Враже» на слова Людмили Горової, яку вперше виконав гурт «Енджі Крейда» у 2022 році.

Для миколаївців знаковою стала пісня Максима Шклярова «Рідний Миколаїв», яка допомогла вистояти їм у перші місяці війни.

Хорові колективи навчальних закладів України взяли в свій репертуар пісні О. Пономарьова «Заспіваймо пісню за Україну», О. Нижанківського на слова О. Бабія «Зродились ми великої години», українська народна пісня «Гей, плине кача», Т. Петриненка «Господи, помилуй нас» та «Україна».

Віртуальний хор - це уявний хоровий колектив з необмеженою кількістю співаків. Уперше про віртуальний хор ми почули у 2009 р. Цю форму віртуального хорового мистецтва розробив Ерік Вайтекер – американський композитор, диригент. Його новаторські віртуальні хори об'єднували співаків із різних країн світу. Ерік Вайтекер розробив докладні методичні рекомендації щодо виконання віртуальних творів. На його думку, віртуальний хор – це глобальне явище, яке формує створений користувачами соціальних мереж хор, що завдяки використанню технологій по-новому об'єднує співаків з усього світу.

В Україні віртуальний хор з'явився як нагальна потреба існування навчальної практики в умовах дистанційного навчання, як нова технологія безконтактної інформаційної взаємодії. Засобами в реалізації навчальних завдань стали ресурси, що насамперед забезпечують відеозв'язок та надають можливість викладачеві передавати інформацію студенту за допомогою

можливості чути та бачити один одного, зокрема такі цифрові сервіси, як Zoom, Skype, Viber, Telegram, Classroom, Meet тощо. Серед прийомів дистанційної мистецької освіти викладачі у своїй практиці використовують: авторські блоги, онлайн-ролики на теоретико-методичні та практичні теми, аудіо-повідомлення із завданнями по розвитку мелодичного та гармонічного слуху та відеорозспівки, готують хорові колективи до участі у мистецьких інтернет-конкурсах.

1 травня 2020 р. за ініціативи факультету Мистецтв ХНПУ імені Г.С. Сковороди було встановлено національний рекорд України у категорії «Найбільший віртуальний хор в Україні». Цей мистецький проєкт офіційно зареєстрований Книгою рекордів України як національний рекорд - найбільший в Україні віртуальний хор, що зібрав понад сотню учасників. (<https://www.youtube.com/watch?v=jOjDv5ttqeQ>).

Створення віртуального хору є поступовим: відеозапис диригування схеми хормейстером зі всіма вступами та проведеннями тем хорових партій, аудіозапис гри хорової партитури концертмейстером для дотримання одночасного темпо-метро-ритмічного ансамблю учасниками колективу. Спів партій хормейстером. Потім іде аудіозапис окремо кожної хорової партії. Під час роботи над віртуальним хором кожному хористу частково самостійно потрібно працювати над усіма вокально-хоровими завданнями водночас. (<https://youtu.be/Qfe—RCA5ps>; <https://youtu.be/Xv-aNj-4zME>).

Також ми використовуємо роботу з віртуальним хором на дисципліні «Хорове диригування», де студенти самостійно записують партії вивчаємого твору та роблять відеопрезентацію власного співу. (https://youtu.be/_pgZP0u8Zpo; <https://youtu.be/zbNmz9BfouA>)

Отже, хорова музика, її виконання якісно впливає на формування національної свідомості, як сукупності політичних, соціальних, морально-етичних норм, ціннісних орієнтацій та ідеалів.

Література:

1. Віртуальне мистецтво. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

2. «Віртуальні хори» Еріка Вайтекера. Музика : український інтернет-журнал. URL: <http://mus.art.co.ua/virtualnihory-erika-vajtekera>
3. Сухецька, О. Віртуальний хор: сутність явища та поняття // Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство», (46), стор. 138–144. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.46.2022.258627>

2.4. Впровадження технології дистанційного навчання на заняттях вокально-хорового виконавства з методикою викладання (хорове диригування, сольний спів)

Підготовча робота професорсько-викладацького складу кафедри музичного мистецтва до впровадження технології дистанційного навчання фахових дисциплін здійснювалася розробки авторських кейсів на інтернет платформі Moodle, в процесі викладання методичних дисциплін додатково використовувалась платформа LearningApps.

Платформа Moodle (CMS Moodle) - спеціально розроблена для створення дистанційних курсів викладачами та їх публікації в Веб. В основі проекту Moodle лежить теорія соціального конструктивізму в навчанні (<http://www.moodle.org>). Moodle поширюється як програмне забезпечення з відкритими вихідними кодами під ліцензією GNUGPL (General Public License - Універсальна загальнодоступна ліцензія GNU), захищена чинним міжнародним та національним авторським правом, але його використання надає ряд додаткових свобод і можливостей порівняно із звичайним комерційним програмним забезпеченням. Слово «Moodle» - це акронім слів «Modular ObjectOriented Dynamic Learning Environment» - Модульне

об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище. Сама назва системи вже говорить про те, що ця система складається з набору функціональних елементів, що називаються модулями. Кожен модуль відповідає за виконання певних функцій. Модульна структура системи дозволяє легко її налаштовувати під потреби будь-якого освітнього процесу. Moodle має широкий набір модулів, які притаманні платформам електронних систем навчання, системам управління курсами (CMS), системам управління навчанням (LMS) або віртуальним навчальним середовищем (VLE). Платформа включає розробку і розміщення наступних навчальних елементів: лекція, завдання, дискусійні форуми, завантаження файлів, посилання, оцінювання, обмін повідомленнями, календар подій, новини та анонси подій (для різних рівнів: сайт, курс, навчальна група), он-лайн тестування.

Платформа зручна для викладання і навчання, представлене навчальне середовище є гнучким і адаптується до потреб викладачів різних дисциплін: має простий і ефективний web-інтерфейс, дизайн має модульну структуру і легко модифікується, може використовуватися для організації традиційних дистанційних курсів, а також підтримки очного навчання, великий набір модулів-складових для курсів - Чат, Опитування, Форум, Глосарій, Завдання, Лекція, Тест, Анкета, Scorm, Survey, Wiki, Семінар, Ресурс (у вигляді текстової або веб-сторінки або у вигляді каталогу), всі оцінки (з Форумів, Тестів і Завдань) можуть бути зібрані на одній сторінці (Журнал). Особливо для розташування курсів фахових дисциплін з музичного мистецтва вагомим є можливість додавати відео та аудіо ресурси або посилання на їх розташування.

Автор та викладач курсу має право на створення матеріалів та проведення навчання, перевірку виконаних робіт тощо. Викладач може управляти слухачами курсу, виключати користувачів з числа слухачів курсу і призначати.

В умовах модернізації вищої освіти кількість годин, відведених на викладання практично всіх дисциплін, є не зовсім достатнім для ґрунтовної

та глибокої підготовки до майбутньої професійної діяльності у сфері вокально-хорового мистецтва. Така ситуація позначається і на організаційних підходах до занять з різних дисциплін, та на методику їх викладання. Деякі музичні дисципліни, особливо практичного характеру, починають адаптуватись до процесів інтеграційного характеру, які, звичайно ж, у низці випадків необхідні. Однак ці дисципліни в даний час не повинні бути позбавлені процесів, які можна охарактеризувати як деяку «інклюдію» або глибоке занурення в предмет, що є особливо важливим для формування специфічних співочих навичок.

Ефективність освітнього процесу багато в чому ж визначається рівнем та якістю використання сучасних освітніх технологій, розширенням комплексу методичних прийомів та форм навчання, спрямованих на активізацію діяльності студентів під час заняття. Враховуючи умови сьогодення, для вирішення вказаних проблем більшої актуальності набуває застосування сучасних засобів електронної комунікації в ході освітнього процесу.

Крім використання електронних довідникових систем і мережі Інтернет в цілому, найважливішою для студентів вищої школи стає дистанційна форма навчання.

Дистанційне навчання – новий формат реалізації освітнього процесу, спосіб переходу від репродуктивної до активної парадигми освоєння знань, до освіти, заснованої на конструктивній спільній діяльності всіх учасників навчального процесу.

Однак, і в Україні, і за кордоном як раніше існує низка проблем пов'язаних із адаптацією студентів до умов дистанційного навчання, особливо вокально-хорових спеціальностей. Зауважимо, що сьогодні такий досить насичений та об'ємний характер підготовки студентів вокально-хорових спеціальностей вимагає широкого впровадження у вузівську практику дистанційної форми навчання.

Дистанційне навчання дає студентам можливість цілодобового доступу

до навчальних матеріалів, постійну підтримку та консультації викладачів, онлайн-лекції та інші технологічні рішення, що забезпечують ефективний та якісний процес навчання.

Однак разом із цим найскладнішим завданням дистанційної моделі навчання залишається зміна особистісного ставлення як педагогів, так і учнів до самоосвіти та саморозвитку: необхідність переходу від репродуктивного підходу до розвитку продуктивна творча діяльність. підвищити та підвищити ефективність навчального процесу.

Викладачі вимушені здійснювати пошук нових інноваційних форм організації, проведення хорових занять та методичних консультацій, підбиття підсумків та здійснення контрольних залікових заходів, які б дозволили вирішити всі поставлені завдання у повному обсязі в онлайн форматі.

Проблеми сучасної моделі освіти повинні забезпечувати інтеграцію різних способів освоєння навчального матеріалу, тим самим розкривати і підвищувати творчий потенціал людини. Саме вільна від зайвої опіки навчальна робота стимулює у студентів вироблення гнучкого, творчого мислення та самодостатності, спрямованої на підготовку високоосвіченого, конкурентно здатного на ринку праці фахівця педагогічного напрямку.

В роботах увага приділяється загальним та специфічним методам і прийомам вокального навчання, надаються методичні рекомендації з їх використання в рамках професійної підготовки студентів в умовах дистанційного навчання.

В результаті, аналіз ситуації у вітчизняних вишах показав, що сьогодні спостерігаються зміни у перерозподілі навчального навантаження – це суттєве скорочення контактних аудиторних годин, відведених на виконавську та методичну підготовку майбутнього фахівця та перенесення значної частки освітнього навантаження до розділу самостійної роботи студентів. Перед педагогічною спільнотою постало завдання з пошуку вирішення ситуації, що склалася. Як показала практика, переконливими варіантами стали такі:

- реалізація практико-орієнтованої методичної стратегії в аудиторних формах занять з вокально-хорових дисциплін;

- включення до освітнього процесу ефективних методів підготовки та організації самоосвіти студентів, у тому числі технології дистанційного навчання.

При використанні дистанційної форми навчання значущими стають не лише знання, але головне – вміння їх застосовувати для вирішення конкретних життєвих проблем, способи оволодіння знаннями та їх успішне використання в різних ситуаціях, а також вміння приймати відповідальні аргументовані рішення.

При організації навчальної діяльності студентів, необхідно вирішити такі завдання:

- сформувані свідомість і міцні знання з навчальної дисципліни;
- виробити вміння і навички передбачені програмою з кожної навчальної дисципліни;
- навчити студентів застосовувати набуті знання, вміння та навички в майбутній професійній діяльності;
- розвивати у них потребу самостійно підвищувати свій освітній рівень.

У студентів необхідно сформувати цілісну систему уявлень про свої здібності та вміння їх використовувати. Вони повинні не тільки розуміти запропоновані викладачем цілі, а й формувати їх самостійно, вміти моделювати власну діяльність, створювати умови, сприятливі для досягнення мети, використовувати власний досвід під час набуття знань. Саморегуляція студента передбачає вміння програмувати самостійну навчальну діяльність.

Значне місце у професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва посідає вокально-методична підготовка, яка формує музичну культуру особистості, і потребує постійного вдосконалення. Формування вокальних навичок майбутніх учителів музичного мистецтва на дистанційних заняттях з постановки голосу спрямовується на вирішення задач, пов'язаних з майбутньою професією студентів, тобто з роботою в загальноосвітній

школі та різноманітних позашкільних закладах. Результатом цього процесу повинно стати досконале оволодіння основами співацького дихання, вірною позицією звучання голосу, різними видами голосоведення, динамікою звуку, співацькою орфоепією, вірною співацькою артикуляцією та чіткою дикцією.

Професійно-виконавська практика робить емоції тим головним виражальним засобом, від якого походять якості голосу: тембр, динаміка, інтонація, а також рівень енергетичної мобілізації організму, необхідний для здійснення емоційних функцій, забезпечуваних діяльністю вегетативної нервової системи в її взаємодії зі структурами головного мозку (отримання очікуваних емоційнопозитивних стимулів від слухачів оптимізує цільовий емоційний стан вокаліста). Мотивом внутрішнього стимулу є відчуття комфорту в голосовому апараті співаючого (зрілі співаки кажуть, що вони досягли максимуму зручностей у співі). І педагогу слід приділяти головну увагу не покращенню якостей звука (що є кінцевим результатом процесу виховання голосу), а формуванню власне голосотворчої системи (дихання - гортань - резонатори). Це вимагає довгого часу й послідовної клопіткої роботи над створенням цілісного комплексу психофізіологічних та психоемоційних компонентів, стосунки яких в ідеалі мають носити характер комфортної взаємодії, націленої на отримання корисного результату.

Навчаючи студентів-співаків теоретико-методичним основам вокального мистецтва в умовах дистанційних занять, слід передусім пояснити, що самовчителів співу не існує, й до інформативного матеріалу кожен слухач курсу має додати власний, емпіричний досвід спостережень за роботою його педагога з фаху, методику якого учень затим продовжить і доповнить уже у власній практичній роботі (згідно принципу спадкоємності, властивого системі авторських шкіл сольного співу).

У підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва вагоме місце займає дисципліна «Вокально-хорове виконавство з методикою викладання». Мета дисципліни – формування у студентів системи фахових компетентностей – підготовка до практичної роботи з хоровим колективом.

Основні завдання дисципліни спрямовані на формування образного мислення і розвитку музичних здібностей студентів, навчання їх методам засвоєння вокально-хорового твору і пошуку диригентського жесту, вдосконалення різних видів діяльності диригента (вокальне та інструментальне виконання, диригування, аналіз хорових партитур з метою виявлення художнього задуму композитора, поета, виконавських засобів виразності, розробка плану репетиційної роботи з хором, її аналіз), управління хоровим колективом.

Кожне заняття з диригування відрізняється завданнями, темою, нотним матеріалом, але містить кілька загальних методичних моментів:

- виконання хорової партитури на фортепіано (використання різних прийомів виконання);
- спів хорових партій, акордів по вертикалі за допомогою сольфеджування, спів партій з текстом і перевірка знання нотного тексту з грою на фортепіано;
- аналіз музичного твору (інтерпретація);
- визначення художніх і диригентських завдань;
- диригування хорового твору без інструменту, на основі музично-слухових уявлень, а потім під акомпанемент концертмейстера;
- виконання програмного вокального твору.

З перших занять у класі хорового диригування виховується усвідомлене ставлення до диригентського процесу. Викладач передає уміння психологічного налаштування на внутрішнє уявлення хору, його звучання, розташування по групах, і партіях; моделювання ситуації, що властиві завданням реального хору, та стимулює розвиток вольового імпульсу як засобу успішного здійснення виконавського задуму. Під час індивідуальних занять студент не тільки опановує знання і навички, а й методи для передачі їх колективу. (Викладач постійно роз'яснює методичні дії і прийоми, якими можна користуватися в майбутній педагогічній практиці роботи з хором).

Початок роботи викладача зі студентом над новим твором проходить за фортепіано і присвячується детальному музично-виконавському аналізу.

Така робота ведеться і на наступних заняттях, доки викладач не переконається в отриманих знаннях з даного музичного твору. Для диригента володіння фортепіано визначає його подальшу діяльність, бо в його розпорядженні є лише два засоби для читання нотного тексту: внутрішній слух і фортепіано. Диригентський жест відображає рівень внутрішнього слухання, знання і розуміння музичного твору, проте диригентське освоєння партитури не може бути розпочато до її всебічного вивчення. Основним показником вивчення музичного твору є вільне володіння нотним текстом. Воно підтверджується умінням співати напам'ять хорові партії (сольфеджіо та з текстом); з будь-якого розділу партитури «переходячи з одного голосу на інший», «задаючи тон», співати акорди, грати на інструменті, подумки співати увесь твір від першого до останнього звуку. Ці вимоги до знання хорової партитури готують студента до репетиційної роботи з хором; максимально мобілізують внутрішній слух і пам'ять, сприяючи розвитку музично-слухових уявлень; створюють основу, без якої диригентська техніка не може розвиватися. За допомогою диригентського жесту хормейстер встановлює контакт з хором, визначає і передає художні вимоги до хорового колективу, відображає рівень слухання, знання й розуміння музичного твору.

Кожне індивідуальне заняття з хорового диригування - це різноманітня видів і методів діяльності, це своєрідна лабораторія творчої думки, творчої діяльності як студента, так і викладача. І важливо не навчити диригувати або співати, а викликати бажання займатися виконавською діяльністю.

Відомо, що індивідуальні практичні заняття вимагають створення специфічних умов для їх проведення. Наприклад, особливого контакту між викладачем і студентом – емоційно-забарвленого, особистісно-орієнтованого, психологічно-направленого. Навряд чи його можуть замінити тьютерські інструкції і формальні керівництва до дії. Відсутність цього контакту, безумовно, змінює характер навчального процесу і вимагає альтернативного заповнення, яке сучасні телекомунікаційні технології віддаленого доступу поки що не можуть запропонувати.

Крім того, практичне індивідуальне навчання майбутнього вчителя музичного мистецтва передбачає формування цілого ряду компетентностей, набутих в умовах, наближених до реальної практичної діяльності – налаштованість на специфіку акустичного простору концертного залу, відчуття особливої психологічної атмосфери публічного (концертного або театрального-сценічного) виступу, відчуття особливої енергетики, присутності слухача, тонкощів слухацького сприйняття та ін. Придбання або вдосконалення їх за допомогою технологій дистанційної освіти важко собі уявити. Далі, однією з умов навчання музиканта є наявність інструменту в традиційному його розумінні, на якому він грає, або хору, оркестру, яким він диригує. Навряд чи можна уявити, що якийсь «віртуальний» інструмент зможе замінити «живий» інструмент, всі тонкощі дотику до якого виховуються на основі особливих емпірично переданих відчуттів, різноманітні нюанси яких можливо передати тільки за допомогою очного контакту не з віртуальним через дисплей і монітор комп'ютера, а з «живим» інструментом, хором, оркестром.

Проте, викладачі ЗВО в скрутний час продовжують реалізовувати нововведення у змісті, методах, прийомах, засобах і формах навчальної діяльності та виховання особистості, шукати інноваційні підходи з метою вдосконалення практичної складової викладання фахових дисциплін. Сьогодні реалізація професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах дистанційного навчання «прокреслює» свій шлях до майбутнього, намагаючись зберегти все те своєрідне, справжнє, традиційне і вічне, чим протягом століть володіла українська школа вокально-хорового виконавства.

Дисципліна «Хоровий клас» – ключова у вокально-хоровій підготовці студентів, тому що тут студент-музикант займає позиції співака хору та хормейстера. Як співак студент нарощує вокально-хорові та співочо-слухові навички, які надалі виконуватимуть дві функції: особисте володіння вокальною технікою, технологією постановки та розвитку співацького

голосу. Працюючи з хоровим колективом як хормейстер, студент набуває навички технології роботи над вокально-хоровим твором; навички комунікації у наступних сферах: візуальна, вербальна, мануальна, пантомімічна, вольова, слухова, музично-виразна. Освоєння цієї дисципліни здійснюється в режимі хорових репетицій, дистанційна форма використовується при індивідуальній роботі зі студентами – це розучування та відпрацювання хорових партій.

Багато викладачів в якості основної програми для відеозанять використовують месенджер Skype – спрацьовує як ефект популярності, так й наявність цієї програми на багатьох моделях комп'ютерів та телефонів у числі встановлених.

Для студентів вокально-хорових спеціальностей Skype, на наш погляд, малопридатний, оскільки якість звукопередачі в програмі близька швидше до незадовільного рівня. Місце її удосконаленої версії (програми Skype для бізнесу), з ширшими конференц-можливостями, нині займає програма Microsoft Teams. У різних конференц-програмах функція загального екрану реалізована дещо по-різному. Розглянемо основні її особливості та переваги для роботи.

Основна зручність загального екрану програми Microsoft Teams полягає в тому, що він дозволяє педагогу не лише показувати файли зі свого комп'ютера, а й запускати будь-які програми, наявні на пристрої. В результаті:

– педагоги-теоретики можуть не лише продемонструвати на цьому екрані нотний текст (для аналізу або співу з аркуша), але і файл з відео нотами. Загальний екран також можна використовувати як онлайн-фонотеку для колективного прослуховування музичних та музично-сценічних творів на заняттях з усіх вокально-хорових дисциплін. Диктанти з сольфеджіо (у разі відсутності у педагога цифрового інструменту) для передачі звуку з найкращою якістю можна записувати заздалегідь і відтворювати за допомогою загального екрану. Так можна чинити і з тембровими диктантами,

зокрема диктантами з музичних творів, даючи їх як фрагменти оригінального звукового файлу;

– педагоги-виконавці можуть показати ноти прямо на занятті при розборі зі студентами особливостей твору, який вони виконують. Якщо ж педагогам зручніше продовжувати використовувати на дистанційних заняттях отриманий від студента відеофайл (з його співом) вони можуть викласти його на загальний екран і розібрати виконання в прямому ефір, зупиняючи запис і відразу ж даючи до нього коментарі. Цей спосіб економить значну кількість часу (на витрату якого під час запису та пересилання файлів з обговореннями записів, надісланих студентами, часто скаржаться педагоги).

Отже, можна зробити висновок, що вокально-хорова освіта в університеті перебуває у складних умовах і вимагає пильної уваги та підтримки з боку адміністративного та науково-педагогічного корпусу. Досягнення професійних вимог, що задаються стандартами, до майбутнього музиканта можливе при комплексному застосування всіх освітніх ресурсів, починаючи від висококваліфікованих педагогічних кадрів, сучасних практико-орієнтованих форм та методів освоєння вокально-хорових дисциплін, у тому числі технологій дистанційної освіти, та завершуючи організованою професійною самоосвітою студента.

Загалом дистанційне навчання сприяє реалізації сучасних освітніх парадигм – таких, як індивідуалізація і диференціація навчальної діяльності, самоосвіта та саморозвиток студентів. Музичний педагог, працюючий зі студентами вокально-хорових спеціальностей, повинен не тільки мати необхідний рівень знань, а й володіти сучасними досягненнями науки. Йому потрібно знати, які явища голосоутворення на даний момент вже зрозумілі, що є головним, а що – другорядним. Педагог має розуміти, що вокальна діяльність із хоровим колективом у досить великому масштабі впливає на хорове виконання. Але, тим не менш, дуже важливо створювати передумови індивідуальної виконавчої варіативності, у зв'язку з чим діапазон інновацій в

аспекті вокальної методики хорового виконання буде постійно розширюватися, оновлюватися та доповнюватися.

РОЗДІЛ 3.

ІНСТРУМЕНТАЛЬНА ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

3.1. Тенденції розвитку етюдного жанру в українській музиці XX століття

Початкова фаза становлення жанру фортепіанного етюду в українській музичній культурі кінця XIX – початку XX століть була пов’язана з існуванням деяких тенденцій. Перша тенденція полягала у вкрапленні лістівських прийомів у загальну манеру салонно-віртуозного письма; друга – в поєднанні технічних завдань з типізацією змісту в танці. З часом виник

інтерес до художньо-інструктивного етюду.

Матеріалами дослідження стали нотні тексти творів українських композиторів в жанрі етюду, аудіо- та відеозаписи цих творів; основними методами дослідження – метод аналізу історичної та музичної літератури, метод узагальнення та систематизації оброблених даних, а також метод порівняння отриманих результатів, що дало змогу отримати відповіді на поставлені питання стосовно тенденцій розвитку етюдного жанру в українській музиці ХХ століття.

Перші зразки українського фортепіанного етюду з'явилися у ХІХ столітті. Зазвичай мистецтвознавці, при аналізі фортепіанного доробку вітчизняних композиторів ХІХ століття, згадують етюд-фантазію «Щасливці» А. Єдлічки, концертний етюд «Метелик» Р. Зентарського, «Етюд-козак» М. Завадського, «Етюд-польку» П. Сокальського. Якщо перші два твори несуть відбиток лістівського піанізму, то останні два наближені до традицій українського танцювального мистецтва.

Становлення класичного інструктивного фортепіанного етюду пов'язане з ім'ям відомого музиканта та піаніста В. Пухальського, який одним із перших в українській фортепіанній літературі звернувся до зразків такого жанру. Вирішальним в етюдах цього композитора серед елементів технічної майстерності виявився арпеджований рух. Фортепіанна спадщина В. Пухальського також представлена єдиним у доробку автора концертним етюдом «Вихор», створеним під впливом романтичних традицій.

У творчості українських композиторів першої третини ХХ століття переважну роль відіграв різновид віртуозного етюду та зразки технічно-багатопланового класу. Якщо фактурно-однoelementна розробка торкнулася сфери так званої дрібної техніки, октавно-акордової та подвійних нот, то віртуозно-технічна багатоплановість, включаючи їх, охопила й такі засоби, як арпеджіо, скачки, трелі, ротаційну, мартеллатну та репетиційну техніку.

Підклас одноручного етюду в українській музичній літературі названого періоду був обмежений лише складними етюдами для лівої руки

А. Свечникова (у рукопису); всі інші зразки жанру належали до підкласу дворучного етюд.

Жанр концертного художнього етюд у названий період виявив виняткову життєздатність, відігравши помітну роль у процесах розвитку фортепіанної літератури того періоду. Відомо, що специфіка концертного етюд, одного з провідних моторних жанрів, полягає у домінуванні віртуозно-технічних вирішень, якими втілюється художній образ. Але залежно від особливостей руху, в якому задумано той чи інший образний характер, віртуозність, як комплекс фактурно-швидкісних завдань, може трансформуватися у віртуозність плавного кантиленного звучання, у техніку «співу» на фортепіано.

І той і інший аспекти віртуозності було розроблено українським композитором В. Косенко у його Етюдах оп. 8, створених протягом 1922-1923 років. Ця збірка стала першим циклом фортепіанних етюдів та водночас якісним стрибком в історії української музики. Художні завдання та принципи віртуозно-фактурного оформлення етюдів було зумовлено специфікою світосприймання В. Косенка – композитора-романтика, який бачив та відображав духовний світ людини у його зв'язках з життям переважно у сфері поетично-чуттєвого вияву – від ліричних роздумів до героїчного пафосу. Природно, що романтична традиція, яку започаткували в світовій фортепіанній літературі етюди Ф. Шопена й Ф. Листа, виявилася для В. Косенка найближчою.

Етюди оп.8 В. Косенка за змістом складають кілька груп. Етюдами № 1, 6, 9 репрезентована романтично-пейзажна лірика. Живопис і колорит притаманні також елегійній ліриці циклу. Вона проймає етюди № 2, 8, в яких віртуозність переведена у сферу «співу» на фортепіано.

У розкритті героїчного В. Косенкові особливо вдається відображення двох його полюсів: драматичної трагедійності (етюд № 10) та життєствердної тріумфальності (етюд №5). Для втілення протилежних людських почуттів головним виражальним засобом композитором обрано дзвоновість, як

загальнолюдський символ відображення радісних або трагічних подій у житті народу. У етюді № 5 дзвоновість використовується у сенсі набатного звучання, його остинатно-безвихідній невблаганності, якою проймається весь твір.

Найсуттєвішим нововведенням В. Косенка, що має концепційне значення, виявилась розробка жанру концертного художнього етюдів у старовинних західноєвропейських танцювальних формах. Про це свідчить цикл «11 етюдів у формі старовинних танців». В. Косенко прагнув до точного відображення специфіки змісту танцю і до фактурно-багатопланового вирішення танцювальної форми. Загальну стильову спрямованість етюдів, драматургію циклу визначив також добір танцювальних схем. Наявність основних танців, розміщених в усталеній послідовності (алеманда, куранта, сарабанда, жига), введення між ними історично молодших і не завжди обов'язкових (буре, рігодон, пасакалія, два гавоти, два менуети) – все це свідчить, що при створенні циклу В. Косенко врахував канони старовинної клавірної сюїти.

Прагнення композитора наблизити п'єси до класичного стилю відбилася на їх особливостях. Музична мова, продовжуючи фактурно матеріалізуватися у романтичних комплексах, набуває більшої строгості й лаконічності, прямолінійності мелодичних ліній. У класицистському дусі набувають змін також віртуозно-технічні засоби. Це виявляється у рівномірному, ніж в ор.8, розосередженні технічних завдань у партії кожної руки, в меншій увазі до руху тріолями, у частому використанні різновидів ротаційної техніки. І якщо в попередньому циклі В. Косенко вперше ввів такий місткий художній засіб, як дзвоновість, то тут, в ор.19, він збагатив виразність прийомами клавірного письма та органного викладу. Деякі з них, перегукуючись зі стилем Д. Скарлаті, знайшли одне з найяскравіших відображень у Буре.

Порівняно з Етюдами ор.8 в ор.19 В. Косенко посилив зв'язок етюдів з фольклорними елементами. Найчастіше композитор вживає терцеві та

секстові мелодичні стрічки – плавно-секундові, з октавним дублюванням однієї з нот (Гавоти № 1, 7, Алеманда № 2, Менуети № 3, 9 та інші). Таке інтенсивне застосування В. Косенком стрічкового руху пов'язане, зокрема, з українським хоровим співом.

Композитор розцвічує деякі з своїх етюдів ладовими барвами високих та низьких 4, 6, 7-ої щаблів ладу (Куранта), в інших наближає тематизм до народного мелосу (Рігодон, побічна партія з Алеманди ті ін.). Ці особливості етюдів В. Косенка свідчать про безпосереднє продовження художньої традиції, започаткованої в українській музиці М. Лисенком («Українська сюїта у формі старовинних танців на основі народних пісень»). Ця традиція полягала у впровадженні мело-ладо-ритмо-гармонічних елементів національного мистецтва в танцювальні структури старовинної європейської музики.

Серед українських композиторів першої третини ХХ століття треба обов'язково згадати С. Борткевича, ім'я якого в Україні до 2000-х років був практично невідомим. У 1911 році композитором був створений цикл з десяти фортепіанних етюдів. Композитор, піаніст, педагог польського походження продовжив свою роботу у даному жанрі у 1924 році, створивши цикл «12 етюдів-новел». У даному циклі етюдів представлено вся стилістична палітра романтичного образу фортепіано. Звертаючись до шопенівської моделі етюдів композитор будує цикл на чергуванні віртуозних та ліричних номерів; кожен етюд має власну програмну назву. Взагалі фортепіанний стиль цього композитора являє собою органічне поєднання романтичних традицій.

До найвідоміших досягнень українського віртуозного піанізму другої половини ХХ століття можна віднести «Концертний етюд-рондо» Б. Лятошинського (1962 р.) та етюд «Вічний рух» М. Сильванського (1961 р.). Ці твори являють собою два полюси в розвитку етюдів експресивного типу.

Експресивний характер музики «Концертного етюд-рондо» Б. Лятошинського заснований на романтичній традиції й розвиває, зокрема, її

концепції втілення конфліктних засад і героїко-драматичних колізій. Конфліктність пронизує всі структурні рівні твору: від будови теми до загальних принципів формотворення.

Етюд «Вічний рух» М. Сильванського розкриває радість відчуття вільного, динамічного руху в його незмінності. При цьому характерно, що якість незмінності руху включає в себе і вільну гру уяви, і елементи скерцозності, комізму. Але при цьому композитор відходить від романтичної благозвучності та вишуканості; він насичує тканину гостро фонічними вертикалями, надаючи великого значення остинатній формі руху. Ці якості позбавляють твір витонченості, надаючи йому натомість рис вольової енергійності, експресивної напористості, що свідчить про певні тенденції в розробці змістовного сенсу «вічного руху».

Два етюди (1961 р.) Т. Маєрського, в яких композитор застосовує ротаційну техніку, використовуює гостру й насичену гармонічну мову, ближчі до кантиленного різновиду цього жанру. В одному з етюдів, присмерково-драматичного характеру, ротаційна техніка використовується фрагментарно і поряд з іншими видами (мелодичне пасажне орнаментування, репетиційність, рух в тріолях та квартолях, тремоло, акордові вставки); в другому – вона є єдиним технічним засобом, що створює своєю позиційною нерухомістю незмінність психологічного фону сумної ліричної замальовки.

Жанр вітчизняного концертного етюд у другій половині ХХ століття розширився, по-перше, за рахунок поєднання рис концертного художнього етюд з особливостями жанрів епосу («Етюд-казка» О. Жука), по-друге, за рахунок інших жанрів з урахуванням вільних творчих проявів («Етюд-токата» О. Жука, «Етюд-гумореска», «Етюд-скерцо» А. Коломійця). Саме ці твори композиторів розширили образно-жанрові характеристики концертного етюд.

Так, за образнім змістом тричастинний «Етюд-казка» О. Жука являє собою епічне оповідання. Мелодія першої частини етюд – лірична (*Lento espressivo molto legato*). Ліризм носить жвавий, натхнений, кілька

схвильований характер, але в той же час залишається в певних рамках співучості, грації, ніжності. З розвитком музичної тканини виявляється, що цей ліризм має схильність до швидкого переростання в палкість, про що свідчить сюжетна лінія другої частини етюд, яка розгортається у фантастичному руслі (*Piu mosso marcato*). Мелодія інтонаційно модифікується, набуває більшої експресії виразу завдяки зміні фактури у партії правої руки з одноголосся на чергування квартових та терцевих співзвучностей та появи секстольної фігурації у партії лівої руки у супроводі. Третя частина являє собою репризне проведення першої.

Новаторство в «Етюд-казці» О. Жука проявляється у різних засобах виразності: у багатофактурному викладенні музичного матеріалу, тематичному розвитку, у тембрі, гармонії. Надзвичайна гнучкість виявляється у варіюванні фактури, в переході від одного її типу до іншого. Значна роль в етюді належить артикуляційним прийомам: м'якому співзвучному взяттю звуків обережним перекиданням рук, плавній передачі мелодії з одної руки до іншої. Звичайно, великого значення набуває і сама мелодія, її малюнок, його зміна та ладове оновлення.

«Шість етюдів-картин» А. Коломійця написані на різні види фортепіанної техніки та мають програмні назви: «Експромт», «Каприс», «Гумореска», «Скерцо», «Пісня», «Марш». В цих творах, звертаючись до народної творчості, композитор залишається вірним собі. Так, у п'ятому етюді автор використовує мелодію української народної пісні «Ой чиї ж то воли», яка проходить у мажорній тональності на фоні розгорнутих фігурацій. Середню частину цього твору побудовано на окремих мелодичних зворотах пісні Кобзаря з опери «Тарас Бульба» М. Лисенка. В октавному етюд під назвою «Марш» А. Коломієць застосовує бадьору та маршову українську народну пісню «Ой на горі та й жінці жнуть». В інших п'єсах для розкриття основного образу композитором використовуються різні прийоми фортепіанної техніки: в «Експромті» – рух мелодичного малюнка терціями на фоні широких фігурацій, в «Каприсі» – чергування шістнадцятих з

восьмими нотами, тріольний виклад фактури, в «Гуморесці» – низхідна фігурація, акценти, штрих легато; у «Скерцо» – легке стакато, форшлагги, акценти. Добре знання інструменту фортепіано допомогло А. Коломійцю у «Шести етюдах-картинах» запровадити ряд нових технічних прийомів, що збагатили виконавську практику, арсенал художньо-виражальних засобів.

Музична тканина етюд «Perpetuum mobile» зі збірки «Шість характерних п'єс для фортепіано» сучасного українського композитора В. Борисова побудована на остинатній фігурації дрібних тривалостей, що викликає асоціації з механістичним рухом. Вона складається з синхронного розвитку двох фактурних прошарків. Фігурації нижнього – в обсязі нони, дисонантність якої нівелюється квінтовим заповненням. У повній відповідності з нижнім прошарком рухається ритмічно узгоджений верхній, але його інтонаційна будова відмінна – остинатна фігура шістнадцятих складається з терцевих та секундових інтонацій, і ось цей інтонаційний мікст – поєднання квінт, терцій, секунд «під дахом» квартолей стабільно рухається в часі. Але реальна дійсність у вигляді порушення остинатності руху та інтонаційної стабільності (тт. 23 – 25) призводить до зупинки в модифікованому C-dur (зупинка явно не кінцева – тональність забарвлена мінорною секстою, тому створюється відчуття, що «далі буде»). Друга частина (твір побудований у простій двочастинній формі) – спроба знову запустити двигун, але на іншому, більш енергійному рівні. Замість шістнадцятих, у фігурації з'являються дрібніші тривалості, інтонаційна будова ускладнюється, з'являються ходи на септими замість квінт, теситура викладу збільшується, звукове напруження зростає, стабільність супроводу перетворюється у синкоповане «гальмування» акордів, побудованих за квартовим принципом. Саме завдяки цим додатковим зусиллям, що майстерно та з гумором втілені композитором за допомогою музичних засобів, рух призводить до цілі – зупинки в C-dur. Подорож, хоча і з великими складнощами, закінчилася вдало, але засвідчила, що «вічного двигуна» не існує.

В збірці Г. Без'язичного «Характерні п'єси у формі етюдів для фортепіано» автор зробив акцент на фактурних елементах з урахуванням особливостей сучасного піанізму та виконавських можливостей. В етюдах використовуються традиційні мелодичні та гармонічні звороти. Більшість творів у збірці крім технічної спрямованості мають суттєві художні риси. Так, в Етюді №13, який має назву «Далекий мандрівник», представлена класична фактурна схема – мелодія, бас, гармонічне наповнювання, тому головним є узгодженість між ними, в першу чергу з точки зору динаміки, чотирьох голосів з домінантним верхнім голосом. Суто звукові проблеми ускладнюються порівняно великим об'ємом п'єси та чисто технічним умінням виконувати однією рукою два голоси з різною силою звука.

Наприкінці ХХ століття в українській фортепіанній літературі поглиблюється тенденція до ускладнення музичної мови, манери інструментального викладу. Введення в етюдний жанр нових технічних прийомів гри впливає на розвиток виконавської техніки піаністів. Так, у четвертому етюді зі збірки «П'ять етюдів» сучасного київського композитора Б. Стронька, автор застосовує прийом, що протилежний форшлагу: «дрібні» ноти потрібно грати після основної, «не відпускаючи» її. В першому етюді Б. Стронько використовує колористичну педаль, що впливає на образність твору.

Починає зазнавати еволюції й традиційна для етюду музична форма. Наприклад, український композитор Л. Грабовський називає свої «Гомеоморфії», цикл із 4-х частин етюдом, що розрісся до гігантських розмірів (весь твір триває понад годину): кожна частина є фактично варіацією певного звукового елементу.

Важливою ознакою фортепіанних етюдів також стає використання джазових елементів та імпровізаційності.

Отже, за період свого функціонування в українській фортепіанній музиці ХХ століття жанр етюду склався в двох різновидах – віртуозному та кантиленному; викристалізувався в двох класах – технічно-одноплановому та

технічно-багатоплановому.

Серед основних тенденцій розвитку даного жанру було виявлено наступне: тлумачення змістовної суті жанру етюду розмаїттям форм музичного руху; зв'язок змісту етюдного жанру з певними жанровими першоосновами та елементами деяких інших жанрів; розвиток програмності, як основної риси композиторського пошуку другої половини ХХ століття; введення багаточисленних звукозображальних моментів; поєднання певних рис жанру етюду з особливостями жанрів інших класифікаційних груп (етюд-казка, етюд-гумореска, етюд-скерцо); введення нових технічних прийомів щодо розвитку виконавської техніки піаністів.

Література:

1. Вахраньов Ю. Ф. Фортепіанні етюди В. Косенка. К. : Муз. Україна, 1970. 59 с.
2. Олійник О.С. Фортепіанна творчість В. С. Косенка К. : Наук. думка, 1977. 152 с.

3.2. Стильова модель інструментальних фортепіанних циклів в творчості українських композиторів кінця ХХ століття

Українська музична творчість останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. насичена різноманітними стильовими процесами, у розгортанні яких тим чи іншим чином підсумовуються, відбиваються чи оцінюються тенденції і традиції минулих епох. Багатоманітний у своїх проявах діалектичний

взаємозв'язок минулого і сучасності, за всіх відмінностей у загальних стильових спрямуваннях чи індивідуальних творчих пошуках, відчувається не тільки у сфері мовно-виразових засобів та композиторських технік, а й у сферах жанрово-стильового моделювання. Оновлення жанрової системи відбувається як шляхом привнесення оригінальних стилістично-формотворчих концепцій в уже складені і апробовані структури, так і шляхом формування нових жанрових моделей, в яких задіяні чинники професійного та фольклорного напрямків, композиційних систем різних епох і жанрів, стилів і традицій.

М. Рудик був здійснений комплексний огляд інструментальної творчості українських композиторів в жанровій області прелюдій, мініатюр та фортепіанних циклів. Це дозволило виявити типологічні ознаки різноманітних традицій в інструментальних циклах та визначити напрямки їх розвитку. Внаслідок такого комплексного підходу виявляється можливим окреслити найбільш виразні напрямки «відхилень» від типологічних жанрових моделей та виявити близькість між полярними індивідуальними та поетико-семантичні відмінності між спорідненими стилями [2].

Поширення програмних (узагальненого чи деталізованого типу) інструментальних циклів викликає питання про функційно-семантичний вплив такої програми на властивості циклічної цілісності. У цьому випадку виникає аналогія з працею над вокально-поетичним циклом, у основі якої лежить визначений метод роботи композитора над поетичними першоджерелами, який можна зрозуміти як метод режисури, тобто цілеспрямованого добору окремих віршів, їх komponування у відповідності з ключовою ідеєю твору в цілому.

У творчості XX ст. зростання ролі полістилістики, а у варіанті неконфліктного симбіозу стилів – моностилістики, за умови використання однієї стильової моделі зсередини руйнувало типові в минулому парадигми.

У науковому обґрунтуванні цього терміну можливо відходити від поняття «жанрово-стильова модель», застосованого С. Салдан у своїх

наукових працях [3]. Вводячи його до наукового обігу, дослідниця звертає увагу на співвідношення жанрового та стильового рівнів художньо-музичних явищ, які «знаходяться у постійній взаємодії, а інколи можуть провокувати “конфліктні” ситуації, бо утворюють безліч жанрово-стильових поєднань» [3, с. 5]. Тому, використовуючи загальнонаукові уявлення про моделі, під об'єднуючим поняттям «жанрово-стильова модель» С. Салдан розуміє «поняттєво-категоріальний різновид наукової моделі, створення якої спрямовано на штучне виділення жанрово-стильової основи музично-художнього явища для з'ясування особливостей її інтерпретації автором» [3, с. 6]. Таким чином, доцільно припустити, що за допомогою наукової моделі описується модель естетична, оскільки жанрово-стильова модель «включає жанрову та стильову характеристики, конкретний музичний твір як об'єкт дослідження та індивідуальні жанрово-стильові риси авторської художньої концепції» [3, с. 6]. Напротивагу С. Салдан, К. Біла жанрово-стильову модель розглядає як систему, засновану на взаємодії факторів традицій і композиторського пошуку, із конкретним прообразом для кожного конкретного твору. Конкретизує своє бачення дослідниця так: «Оскільки модель – це взірець, узагальнення, схема, то жанрово-стильова модель – це ідеалізація, система, що відображає особливості комплексу виразових засобів того чи іншого жанру, тобто модель жанру, що належить до певного стилю» [1, с. 107]. Зіставляючи різні наукові пояснення, К. Біла прийшла до висновку, що «композиторською інтерпретацією є одинична реалізація митцем його розуміння класичної жанрово-стильової моделі, тобто втілення саме тих, а не інших формуючих складових певного жанру в зв'язку із приналежністю до певного стилю» [1, с. 110].

Вивчення композицій українських митців в контексті інструментальної творчості часопростору другої половини XX – початку XXI ст. дозволило дещо розширити понятійний сенс терміну. М. Рудик наголошує про те, що динаміка постання нових жанрових ідей, які не завжди мають прототипи в системах минулих періодів та епох, а також динамічні зміни в межах

типологічно усталених жанрів дозволяють розуміти явище як показовий для творчості окресленого періоду процес, у ході якого виникають нові жанри (як-от «фреска», «постлюдія»), а також – під впливом авторських концепцій й синтетичності мислення, – виникають нові можливості для оновлення жанрово-стильових закономірностей традиційних моделей.

У українській музиці різнотипність програм інструментальних циклів напрочуд широка. Значну частину масиву інструментальних циклів складають твори, зорієнтовані на циклічні моделі попередніх епох і стилів, що внаслідок цього виявляють виразні неотенденції. У деяких творах виявляється діалог не з первинними стильовими моделями, а вже з неостилістикою, що можна класифікувати як прояви постмодерного і неоавангардного мислення, як-от у «Прелюдії без фуги» для фортепіано у трьох частинах О. Гугеля, «Трьох фрагментах зі старовинної сюїти» для камерного ансамблю (1993–2003) М. Денисенко. Це, поза сумнівом, зумовлено таким типовим для української музики чинником, як спадкоємність традицій чи відштовхування від традиції.

Нові композиторські техніки, увійшовши в простір українського музичного мислення, викликали рефлексію не тільки над стилістикою, але і над самою сутністю жанру твору, змінивши розуміння її визначеного, на думку О. Соколова, принципу субординації частин. Такі процеси спостерігаються у «великих» мультижанрових видах – сюїті та партиті.

Для сучасних фортепіанних творів, які трансформують принципи барокових жанрів партити та сюїти, використання інваріантної послідовності, не притаманне; в жанрових основах частин, навіть якщо твір і спостерігає яскраву приналежність до необарокового напрямку, «інваріантна» основа спостерігається тільки при ретельному вислуховуванні. Таке виключення представляє, зокрема, «Маленька партита» № 3 (1991) Ю. Іщенка, в якій витримана вісь барокової основи (алеманда, куранта, сарабанда, жига), в яку привнесено українську інтонаційність. Натомість в розвитку жанрів цього типу прослідковується поступова активізація програм,

які часто спостерігають і основи їх семантично-художніх концепцій, і направляють до досягнення самотнього авторського підходу до жанру.

Суттєву частку інструментальних циклів складають композиції, так чи інакше пов'язаних із образотворчим мистецтвом і графікою. Розуміння деяких геометричних фігур як аналогу циклічних явищ (коло, еліпс і спіраль) належить до традиційних основ музичних аналогій із цього роду мистецтвом. Так яскраво виявляється семіотична специфічність мислення того чи іншого автора, а також своєрідність використання найновіших засобів композиторської техніки у цьому напрямку сучасної інструментальної творчості виражається у структуруванні музичного матеріалу. Ці структури, наповнені специфічною об'ємністю, показові насамперед у аспекті активності тембро-фактурної драматургії.

Серед нових жанрів, які проходять стадію жанрового становлення і кристалізації визначальних рис, як зазначає О. Тиха, в українській інструментальній творчості вирізняються фрески. Для цих творів можна застосувати характеристики, спостережені О. Тихою у процесі типологічного аналізу засобів, застосованих у творах із таким жанровим визначенням у європейській творчості: глобальність ідеї (загальнолюдський аспект проблеми) та втілення певного типу програмності, особливого типу музичного висловлення, що характеризується, як правило, епічністю та об'єктивністю думки, монументальність на рівні форми (багаточастинність, масштабність, «мозаїчність» конструкцій і, в той же час, можливість узагальнення), індивідуальність і різноманітність виконавського складу, специфічна «живописність» музичної мови, доступність сприйняття як якості «демократичності» [4].

Необхідно відмітити, що інструментальна творчість українських композиторів у сфері циклічних форм виявляє риси, багато у чому схожі до процесів, які відбувались упродовж першої третини ХХ ст. Акумулювавши засади антиромантичного мислення, вона збагачена новою динамічною образністю, створеною у сміливих стилістичних експериментах.

Співвідношення типових моделей із змістом більшості творів свідчить про потужне тяжіння українських композиторів до експериментування, внаслідок якого створюються новаторські за концепціями і формами цикли. Це стосується насамперед крупних форм, та водночас виявляється у циклах п'єс (у т. ч. — мініатюр).

Отже, виходячи із поставленого питання про типологічні моделі інструментальних фортепіанних циклів, ми приходимо до висновку, що розмаїття циклічних форм в українській музиці останньої третини XX — початку XXI ст. виявляє активність творчих процесів, спрямованих на оновлення і переосмислення традицій, апробацію і асиміляцію новітніх жанрово-стилістичних тенденцій та збагачення національного і світового образного фонду самобутніми концепціями. Основні досягнення стосуються знахідок, здійснених у процесі роботи композиторів із «внутрішньою формою» мініатюр і складових частин циклів: тут виявляється пошук урізноманітнення семантичних і структурних співвідношень мікроструктур у загальному формотворчому потоці твору, стилістичного напрямку та національної традиції.

Особливості трактування різних жанрів, які пов'язані з закономірностями класичного і романтичного мислення, в українській музиці останньої третини XX — початку XXI ст. здебільшого пов'язано з концепційним переосмисленням їх первинної семантики внаслідок впливів авангардного і постмодерного дискурсів, посилення драматургічного значення сонористичного мислення й тяжіння до проявів сакральних сенсів у образності творів.

Таким чином, трактування різних жанрів інструментальних циклів української музики кінця XX ст. пов'язано з концепційним переосмисленням їх первинної семантики.

Література:

1. Біла К. Жанрово-стильова модель як універсальна аналітична // Студії мистецтвознавчі. 2008. Число 2. С. 107.

2. Рудик М. М. Жанрово–стильове моделювання у фортепіанних циклах Л. Дичко: стабільні й варіативні риси.: дисерт. канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.03. Ів. Франківськ, 2012. 227 с.
3. Салдан С. О. Жанрово-стильові моделі у фортепіанній творчості львівських композиторів XX століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.03/ Нац. муз. акад. України. К., 2006. 17 с.
4. Тиха О. Музична фреска: до питання про статус жанрового імені // Київське музикознавство: Збірка статей. К., 2010. Вип. 31. С. 1–6.

3.3. Технологія викладання інструментально-виконавських дисциплін в умовах дистанційного навчання

Предметом вивчення курсу «Методика викладання інструментального виконавства» є теоретичне засвоєння студентами знань щодо методів та прийомів проведення занять з інструментального виконавства, систематизація знань в галузі музичної психології, педагогіки та методики фортепіанної гри, оволодіння принципами роботи над фортепіанними творами різних стилів і напрямків. Реалізація навчальної програми дисципліни «Методика викладання інструментального виконавства» у дистанційному режимі відбувається із застосуванням електронного навчання, дистанційних освітніх технологій, за наявності технічних умов та інформаційно-телекомунікаційних мереж. Лекційні та практичні заняття відбуваються за допомогою платформи Zoom. Завдання до практичних занять, питання до самостійної роботи, контрольні питання та завдання до дисципліни вносяться викладачем на платформу Moodle. Відповіді студентів на платформі Moodle контролюються за допомогою журналу оцінок.

Одним із завдань даної дисципліни є ознайомлення студентів-магістрантів із методичними поглядами видатних піаністів-педагогів на

процес навчання гри на фортепіано.

Особливо цінними для студентів вважаємо праці та висловлювання відомих музикантів XIX століття Ф. Шопена, Ф. Ліста, Р. Шумана, які у власній педагогічній діяльності далеко відійшли від методичних установок фортепіанної школи свого часу.

На лекційних заняттях з «Методики викладання інструментального виконавства» студенти знайомляться з поглядами композиторів-романтиків Ф. Шопена, Ф. Ліста, Р. Шумана на піанізм і розвиток виконавської техніки, що, у свою чергу, було результатом їх творчого, новаторського ставлення до створення фортепіанної музики.

Концертно-педагогічна практика і роздуми Ф. Шопена про мистецтво лягли в основу його незавершеної теоретичної роботи «Фортепіанної методи», яка разом з інструктивними порадами учням і виконавськими ремарками в автографах представляє для музикантів-піаністів велику цінність.

Головна відмінність шопенівського методу від сучасних йому педагогічних поглядів полягає в тому, що в його системі на перше місце поставлено саме ідея твору, його музичний образ, виходячи з якого визначається комплекс виразних засобів, необхідних для його реалізації. Таким чином, для Ф. Шопена музична виразність не є непізнаваною сутністю; більш того, він вважає за необхідне в першу чергу зосередити увагу саме на художньому образі твору з тим, щоб максимально ефективно реалізувати його, спираючись на виразні засоби, які визначаються цим образом.

У структурі основних принципів шопенівської педагогіки можна виділити два рівні: принципи першого порядку – пріоритет творчого початку по відношенню до технічної сторони виконання, раціональний підхід до занять, індивідуальний підхід до учня, розвиток у нього художнього смаку; і детерміновані ними технологічні принципи – природного положення руки на клавіатурі, підбору природної аплікатури, особливої технології

звуковидобування, педалізації, особливої ритмічної організації виконання (*tempo rubato*), а також рекомендації по репертуару.

У своїх методичних нарисах, а також в заняттях зі своїми учнями Ф. Шопен приділяє увагу різним сторонам виконавського комплексу. Його замітки містять ті педагогічні принципи, які він незмінно проводив в життя при заняттях зі своїми учнями. Важливою особливістю школи Шопена є той факт, що по суті вона стала першою справді фортепіанною методикою. Саме фортепіанні засоби виразності, що враховують особливості його конструкції, знаходять відображення в шопенівській педагогіці. У цьому також полягає суттєва відмінність від сучасних Шопену посібників фортепіанної гри, оскільки в них в значній мірі унаслідувалась традиція клавірного виконавства, що зумовлювало використання в них прийомів і засобів, менш відповідних новому інструменту і, отже, менш ефективних в нових умовах, ніж шопенівські установки.

Ф. Ліст переслідував при навчанні виховні цілі. Головним своїм завданням він вважав введення учнів у світ мистецтва, пробудження в них мислячих художників, які усвідомлюють високі завдання артиста, здатні цінувати прекрасне. Тільки на цій основі він вважав за можливе вчити грі на інструменті.

Будучи противником всіляких встановлених правил, Ф. Ліст, тим не менш, виділяв такі аспекти у власній педагогічній системі композитора: найбільш повне розкриття індивідуальних особливостей учня; вибір репертуару для роботи з учнем; виховання самоконтролю і уваги; досягнення послідовності в роботі – на уроці і вдома.

На лекційних заняттях студенти знайомляться і з педагогічною діяльністю відомого німецького музиканта-романтика першої половини XIX століття Роберта Шумана, який ставив перед собою музично-просвітницькі завдання. Саме у вихованні музиканта – справжнього художника нового типу, принципово відмінного від модних віртуозів, Р. Шуман бачив один з дієвих засобів для підйому музичної культури.

Питання педагогіки розглядаються Р. Шуманом переважно в його «Життєвих правилах для музикантів», викладених у вигляді афоризмів. Адресовані учням всіх музичних спеціальностей, «Правила» написані в першу чергу для піаністів. У цьому позначився глибокий інтерес автора до фортепіанного мистецтва і розуміння тієї ролі, яку воно відігравало в музичній культурі.

Основу навчання Р. Шуман бачить в придбанні глибоких і різнобічних знань. Він рекомендує поступово знайомитися «з усіма значними творами усіх видатних композиторів», спілкуватися «більше з партитурами, ніж з віртуозами», не забувати, що «найвище в музиці знаходить своє вираження в оркестрі і хорі», не упускати ніколи «нагоду послухати хорошу оперу». Р. Шуманом даються поради – співати в хорі (особливо середні голоси: «це розвине в тобі музикальність»), грати в ансамблях і акомпанувати, пробувати диригувати («це принесе тобі ясність»), вправлятися на органі («немає жодного інструменту, який так само швидко мстив би за неохайність і бруд в творі і у виконанні, як орган»).

Дуже важливі і прогресивні висловлювання композитора щодо роботи за фортепіано. Р. Шуман бореться і проти дилетантизму і з рутинними принципами навчання техніці. Він висміює поширений в його час метод механічного тренування.

Механічному тренуванню протиставлена система вправи, заснована на всіякій і всебічній активізації того, хто грає. Підкреслюється роль слуху. Його розвиток Р. Шуман вважав найважливішим.

За широтою порушених проблем, проникливості і прогресивної спрямованості суджень музично-педагогічні погляди Р. Шумана були для свого часу явищем винятковим. Вони пробивали пролом в системі поглядів рутинної педагогіки і закладали основи передової сучасної методики. «Життєві правила» були високо оцінені прогресивно мислячими музикантами.

Таким чином, на лекційних заняттях студенти мають засвоїти

інформацію про те, що педагогічна діяльність відомих зарубіжних піаністів-педагогів XIX століття стосовно процесу навчання гри на фортепіано спрямована, перш за все, на виховання учня-музиканта, на забезпечення всебічного розвитку його образного мислення, найбільш повне розкриття індивідуальних особливостей. Методичні погляди видатних піаністів-педагогів названого періоду багато в чому передбачили нині провідні напрямки загальної педагогіки: розвивальне навчання, проблемне навчання, педагогіку співробітництва.

Оволодіння теоретичною інформацією стосовно методики навчання гри на фортепіано при вивченні дисципліни «Методика викладання інструментального виконавства» спрямовано, перш за все, на формування педагогічного професіоналізму майбутнього вчителя музичного мистецтва, а також допоможе студентам-магістрантам у їх майбутній професійній діяльності.

У процесі вивчення інструментально-виконавських дисципліни в умовах дистанційного навчання здобувачі вищої освіти формують професійний інтерес до проблем інструментального виконавства, системи теоретичних і практичних знань; оволодівають основними виконавськими вміннями та навичками гри на музичному інструменті для подальшого використання в майбутній професійній діяльності; розвивають комплекс музичних здібностей (гармонічний та поліфонічний слух, музично-виконавське мислення, музичну пам'ять, відчуття метро-ритму, виконавську волю тощо); засвоюють методичні настанови, які характерні для процесу початкового навчання гри на музичному інструменті; поступово і наполегливо ускладнюють технічну підготовку; вивчають закономірності використання правильної та раціональної аплікатури та основні етапи роботи над музичним твором; працюють над технікою читання з листа та ескізним вивченням творів на музичному інструменті; розвивають ініціативність, самостійність та творче мислення; набувають умінь виконання творів різних за стилями та жанрами, пісень шкільного репертуару, гармонізації мелодії,

підбору акомпанементу; формують необхідні навички самостійної роботи над педагогічним та концертним репертуаром; ознайомлюються з педагогічною спадщиною відомих музикантів в галузі інструментального виконавства.

Інструментально-виконавські дисципліни передбачають проведення індивідуальних занять зі студентом, а також можливість коригування та адаптації програми відповідно до інструментально-виконавських здібностей майбутніх учителів музичного мистецтва. Інструментально-виконавські дисципліни спрямовані на подальший розвиток і вдосконалення інструментально-виконавських умінь студентів та підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва до використання музичного інструменту на уроках музичного мистецтва і в позанавчальній роботі закладів середньої освіти.

Технологія викладання інструментально-виконавських дисциплін в умовах дистанційного навчання органічно доповнює систему професійної виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, реалізуючи принципи змішаного навчання та містить такі наступні розділи, як теоретичний, практичний, самостійної роботи студентів і контрольний.

Серед основних завдань інструментально-виконавських дисциплін в умовах дистанційного навчання виокремлюємо наступні:

- опанувати технікою гри на музичному інструменті;
- засвоїти основні аплікатурні принципи гам, арпеджіо, акордів та технічних прийомів;
- оволодіти інтерпретаційними уміннями та засвоїти методи роботи над музичним твором;
- розвивати комплекс музичних здібностей (гармонічний та поліфонічний слух, музично-виконавське мислення, музичну пам'ять, відчуття метро-ритму, виконавську волю тощо);
- прищеплювати навички читання нот з аркуша, гри нескладних творів на слух, акомпанування, транспонування тощо;

- сформувати навички самостійної роботи пізнавальної та творчої активності;
- формувати сценічну культуру та артистизм;
- виховувати естетичні смаки та ціннісні орієнтації студентів;
- ознайомити з педагогічним досвідом вітчизняної і зарубіжної інструментально-виконавських шкіл;
- засвоїти теоретичні основи сольного інструментального виконавства;
- засвоїти програмні вимоги з музичного інструменту;
- визначити найбільш типові проблемні питання щодо методики викладання інструментального виконавства;
- засвоїти мету, завдання та зміст інструментально-виконавських дисциплін, принципів і методів їх викладання.

Очікуваним результатом вивчення інструментально-виконавських дисциплін в умовах дистанційного навчання є формування у студентів насамперед фахової інструментально-виконавської компетентності. Висновки та засади теоретичних досліджень проблеми вивчення інструментально-виконавських дисциплін в умовах дистанційного навчання дають можливість визначити структурні компоненти інструментально-виконавської компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, що знаходяться у взаємозв'язку та взаємозалежності:

1. Когнітивно-інформаційний компонент, який включає знання теоретичної бази інструментально-виконавських дисципліни; засвоєння мети, завдання та змісту інструментально-виконавських дисципліни; знання сучасних тенденцій та особливостей організації інструментально-виконавського процесу; усвідомлення психолого-педагогічних особливостей навчання учнів; розуміння специфіки та особливостей інструментально-виконавської діяльності; засвоєння програмних вимоги з музичного інструменту, ознайомлення з педагогічним досвідом вітчизняної і зарубіжної інструментальних шкіл;

2. Мотиваційно-ціннісний компонент – індивідуальні особливості

майбутніх учителів музичного мистецтва, їхні ціннісні орієнтації, наявність мотивів здійснювати майбутню професійну діяльність. Передбачає сформованість настанов до творчості, лідерства, аналізу, інноваційності, самовдосконалення, креативності.

3. Операційно-діяльнісний компонент передбачає сформованість умінь і навичок щодо гри на музичному інструменті для подальшого використання в майбутній професійній діяльності; створювати умови, що сприятимуть підвищенню ефективності інструментально-виконавському процесу; використовувати різні форми, методи й прийоми в майбутній професійній діяльності відповідно до навчальних потреб, мети, завдань; реалізовувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію.

Для забезпечення викладання інструментально-виконавських дисциплін в умовах дистанційного навчання користуються попитом програми, які можна розділити на три групи: програми для візуалізації, аудіоредактори і нотні редактори.

Програми для візуалізації: дозволяють за допомогою мережі інтернет забезпечувати зв'язок між комп'ютерами. Zoom, Google Meet, Skype – сервіси необхідні для організації відеоконференцій через інтернет між комп'ютерами або смартфонами. Viber – додаток, що дозволяє здійснювати безкоштовні дзвінки через мережу wi-fi або мобільні мережі, а також передавати текстові повідомлення, зображення, відео та звукові повідомлення, документи і файли. За допомогою цих програм є можливість дистанційно провести урок, передавати студентам різноманітні навчальні матеріали для самостійної роботи, серед яких нотні тексти, аудіофайли та відеофайли.

Аудіоредактори – програми для запису музичних композицій, підготовки фонограм, реставрації старих фонограм, акустичного аналізу мови. При викладанні інструментально-виконавських дисциплін в умовах дистанційного навчання аудіоредактори мають можливості відтворення фонограми. Інтерфейс аудіоредакторів дозволяє відтворювати фонограму з

будь-якого моменту часу та повторювати її відрізок для відпрацювання технічно складних фрагментів музичного твору. Прискорення і уповільнення фонограми використовується для тренування техніки в більш швидкому або повільному темпі. Підвищення і пониження висоти тону використовується для модуляції твору в комфортну тональність. Запис музики при наявності мікрофона, прослуховування власного виконання музичного твору дозволяє майбутнім учителям музичного мистецтва краще проаналізувати свою гру, помітити технічні та художні недоліки. Використання аудіоредакторів допомагає підбору музичних творів на слух, що є невід'ємною частиною музичного розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва.

Нотні редактори – програми, призначені для набору і відтворення нотного тексту. За допомогою нотного редактора є можливість набрати або завантажити готовий нотний текст музичного твору, відтворити цей текст і займатися самостійно. Нотні редактори дозволяють змінювати темп відтворення тексту, його тональність, повторювати будь-яку кількість тактів, що дозволяє використовувати ці програми для розвитку інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музичного мистецтва.

Дистанційне навчання з інструментально-виконавських дисциплін відбувається в основному на навчальних платформах Moodle та Zoom. Роботі з інструментально-виконавськими дисциплінами в умовах дистанційного навчання передують інформаційний блок, що містить навчальну та робочу програми, розроблені навчально-методичні посібники з інструментально-виконавських дисциплін для дистанційного навчання, форум для спілкування зі студентами і консультацій, доступні для завантаження лекції та презентації до них, домінантні проблеми теми, практичні заняття із завданнями та проблемними питаннями, блок самостійної роботи, тести, контрольні роботи, орієнтовний репертуар і перелік рекомендованої літератури.

Таким чином, з огляду на позитивні результати впровадження та викладання майбутнім учителям музичного мистецтва інструментально-виконавських дисциплін в умовах дистанційного навчання вбачаємо

перспективи подальшого наукового пошуку в розробленні і використанні нових форм і методів дистанційного навчання та їх удосконалення, подальших наукових розвідок дослідження рівнів готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до дистанційного навчання, визначення проблемних аспектів такого навчання та шляхів їх вирішення.

РОЗДІЛ 4.

МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО» В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

4.1. Використання технології розвитку критичного мислення на уроках мистецтва в Новій українській школі

У контексті сучасних освітніх трансформацій, спрямованих на формування компетентної особистості, особливої актуальності набуває розвиток критичного мислення учнів. Ефективне викладання мистецтва в Новій українській школі передбачає використання педагогічних технологій, спрямованих на розвиток у учнів здатності до аналізу, синтезу та оцінки мистецьких творів. Інтегрований курс «Мистецтво» має значний потенціал для формування таких ключових компетентностей. Впровадження технології розвитку критичного мислення у освітній процес відкриває нові можливості для активізації пізнавальної діяльності учнів та поглиблення їхнього розуміння мистецтва.

Вивчення мистецької освітньої галузі в Новій українській школі сприяє всебічному розвитку здобувачів освіти. Метою мистецької освітньої галузі (за Державним стандартом базової середньої освіти) є «цілісний розвиток успішної особистості учня у процесі освоєння мистецьких надбань людства; усвідомлення власної національної ідентичності в міжкультурній комунікації; формування компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження; розкриття креативного потенціалу, залучення до культурних процесів в Україні» [1, 12]. Також цим же документом передбачено, що здобувач освіти повинен вміти «орієнтуватися в культурному різноманітті, визначати вияви взаємодії між різними культурами та усвідомлювати їх внесок у сталий розвиток суспільства, аналізувати способи вираження і передачі ідей у різних культурах за

допомогою мистецтва, інтерпретувати, давати естетичну оцінку явищам і об'єктам навколишнього середовища» [1, 416].

Реалізація всіх вищевказаних показників передбачає необхідність використання вчителями закладів загальної середньої освіти технологій розвитку критичного мислення школярів під час вивчення мистецької освітньої галузі в контексті інтегрованого курсу «Мистецтво». Упровадження технологій розвитку критичного мислення забезпечуватиме перехід від навчання, орієнтованого переважно на запам'ятовування, до навчання, спрямованого на розвиток самостійного свідомого мислення учнів Нової української школи.

Критичне мислення - це когнітивний процес, який передбачає аналіз інформації, оцінку аргументів, формулювання висновків та прийняття обґрунтованих рішень. Розвиток цього вміння є однією з ключових цілей сучасної освіти.

Специфіка технології розвитку критичного мислення полягає у наступному: освітній процес будується на науково-обґрунтованих закономірностях взаємодії особистості та інформації; фази цієї технології (виклик, осмислення, рефлексія) інструментально забезпечені таким чином, що вчитель/вчителька може бути максимально гнучкими і автентичними для кожної навчальної ситуації в певний момент часу; стратегії технології дозволяють все навчання проводити на основі принципів співробітництва, спільного планування і осмисленості.

Мета технології критичного мислення: мотивація до навчання, розширення знань і розвиток інтелектуальних вмінь, розвиток рефлексії, формування узагальнення.

Багато дослідників і науковців зробили значний внесок у розробку та впровадження технології розвитку критичного мислення. Американський філософ і педагог Джон Дьюї [2], який вважається одним із засновників прагматизму, підкреслював важливість активного навчання та досвіду для розвитку мислення. Метью Ліпман [3], американський філософ і педагог,

розробив програму «Філософія для дітей», спрямовану на розвиток критичного мислення у дітей молодшого шкільного віку. Роберт Енгельманн, американський психолог, розробив програму «Перший курс логіки», спрямовану на розвиток логічного мислення у дітей. Річард Пол, американський філософ і педагог, визначив критичне мислення як «сукупність когнітивних здібностей і розумових навичок, які дозволяють людині ефективно виконувати інтелектуальні завдання» [4]. Деніел Халперн, американський психолог, досліджував психологічні основи критичного мислення і розробив моделі його розвитку. Авторський колектив розробників технології розвитку критичного мислення (Алан Кроуфорд, Венді Саул, Самюель Метьюз, Джеймс Макінстер) запровадили стратегії методів і прийомів розвитку критичного мислення учнів під час викладання різних предметів в школі [5]. Українські дослідники О.Пометун, С.Терно та ін., у своїх працях наголошують, що критичне мислення в першу чергу надає навик аналізування інформації, оцінки її позитивних та негативних рис, вміння робити висновки та приймати рішення.

Навчання – це не просто накопичення нових фактів, а й постійний процес переосмислення існуючих знань. Як зазначав Жан Піаже, людина пізнає світ через призму своїх попередніх уявлень. Тому важливо, щоб учні не просто запам'ятовували інформацію, а й розуміли, як вона пов'язана з їхнім досвідом. Заняття, на яких учні активно залучаються до самостійного мислення та аналізу інформації, є найбільш результативними. Критичне мислення допомагає учням формувати власні думки, розуміти різні точки зору та приймати обґрунтовані рішення. «Критичне мислення» - це новий погляд на урок, це технологія дає освоєння нового способу пізнання нового.

Розглянемо цю технологію на прикладі викладання уроку музичного мистецтва у 7 класі, тема: «Рок-музика» [6, 89-93]. За технологією критичного мислення урок має три фази, що відповідають тим компонентам навчання, які виділяли Ж. Піаже [7] та його послідовники:

I фаза – фаза актуалізації (передбачення) – з цієї фази починається

кожен урок, під час цієї фази педагог спрямовує учнів на те, щоб вони думали над темою, яку починають вивчати, і ставили запитання. Фаза актуалізації має на меті: актуалізувати («оживити») в пам'яті учнів уже наявні знання; неформальним шляхом оцінити свої наявні знання; встановити мету навчання; зосередити увагу учнів на темі; представити контекст для того, щоб вони зрозуміли нові ідеї.

На початку уроку для актуалізації знань, учитель пропонує учням дати відповіді на питання. До прикладу: 1 варіант: З яких компонентів складається класична оперна дія? (на дошці: арія, танець, декорації, хоровий номер, монтаж, пісня, сюжет, дійові особи – зайвими словами є «танець», «монтаж»). З яких компонентів складається рок-опера? (декорації, хоровий номер, танці, пісня, сюжет, дійові особи). Порівняйте, хто виконує музику у класичній опері та рок-опері? (класичній – симфонічний оркестр; у рок-опері – рок-гурт та симфонічний оркестр). 2 варіант з використанням прийому «Баскет метод» (авторська технологія): за допомогою карток-символів визначити тему уроку, визначити ключові слова до уроку, пояснити свій вибір [8, 171-173].

Для спрямування уваги учнів на вивчення теми і підготовки їх до сприйняття нової інформації, учитель пропонує учням звернути увагу на питання, на які вони зможуть надати відповідь наприкінці уроку, після ознайомлення з темою («Чому рок-оперу про Жанну Д'Арк назвали «Білою вороною»? А яку назву запропонували б ви?»). Пропонується зробити висновок, обравши певне твердження і пояснити свою думку.

Пропонуємо до даного питання наступні твердження:

- 1) Рок-опера «Біла ворона» віддзеркалює події сучасної ситуації в Україні, тому її можна назвати національно-патріотичною рок-оперою.
- 2) Рок-опера «Біла ворона» розповідає про трагічну долю французької національної героїні - Жанни Д'Арк, тому її можна назвати історичною рок-оперою.
- 3) Рок-опера «Біла ворона» передає взаємовідношення людей у

суспільстві, ставлення до особистостей, які думають і сприймають світ по-іншому, яких не визнають, тому її можна назвати соціальною рок-оперою.

4) Рок-опера «Біла ворона» це музичне втілення картин К.Малевица супрематичного напрямку (філософії світу й існування). А саме «Селянської серії», де селяни зображені без обличчя, без індивідуальних рис. На цих картинах художник передав трагедію особистості, знеособлення людини, яка зливається з колективом, розчиняється в ньому і стає «сірою масою». Тому цю оперу можна назвати картиною, яка «ожила».

II фаза – фаза побудови знань – фаза, яка підводить учнів до формулювання запитань, пошуку, осмислення матеріалу, відповідей на попередні запитання, визнання нових запитань і намагання відповісти на них. Ця фаза відбувається в основній частині уроку й має на меті: порівняти очікування учнів із тим, що вивчається; переглянути очікування та висловити нові; виявити основні моменти; відстежити процеси мислення (перебіг думок учнів); зробити висновки й узагальнення матеріалу; поєднати зміст уроку з особистим досвідом учнів; поставити запитання до вивченого на уроці матеріалу. На даній фазі викладається основний навчальний матеріал уроку, прослуховуються фрагменти з рок-опери (вступ; фрагмент з 1 дії, Пісня Жанни «Свобода», «Суд над Жанною» пісня «Біла ворона» з 2 дії), проводиться обмін думками і враженнями.

III фаза – фаза консолідації – фаза узагальнення. Учителю спонукає учнів відрефлексувати те, про що дізналися, та запитали себе, що це означає для них, як це змінює їхні попередні уявлення, зрештою, як вони зможуть це використовувати. Фаза має на меті: узагальнити основні ідеї; інтерпретувати визначені ідеї; обмінятися думками; виявити особисте ставлення; апробувати ці ідеї; оцінити, як відбувається процес навчання; поставити додаткові запитання. На даному етапі уроку учні дають відповідь на питання, які були поставлені в I фазі, з поданих тверджень обирають твердження, яке на їхню думку характеризують дану рок-оперу, пояснюють свою думку і роблять висновки.

Отже, застосування розглянутої технології сприяє переходу від традиційних методів навчання, орієнтованих на запам'ятовування, до активних форм навчання, що стимулюють розвиток у школярів критичного мислення та творчих здібностей; дозволить перейти від пасивного засвоєння знань до формування в учнів Нової української школи здатності до самостійного, свідомого аналізу та синтезу інформації в контексті інтегрованого курсу «Мистецтво»; сформувані в учнів стійкі навички критичного мислення та підготувати їх до життя в сучасному інформаційному суспільстві.

Література:

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti>
2. John Dewey. The School and Society and The Child and the Curriculum. University of Chicago Press, 1990, 250p.
3. Lipman, M. Critical thinking – what can it be? (1995). In A. Ornstein & L. Behar (Eds.), Contemporary issues in curriculum (pp. 145–152). Allyn & Bacon.
4. Paul, R. and Elder, L. (2010). The Miniature Guide to Critical Thinking Concepts and Tools. Dillon Beach: Foundation for Critical Thinking Press.
5. Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. Технології розвитку критичного мислення учнів / Наук. ред., передмова О.І.Пометун. К.: Вид-во «Плеяди», 2006. 220с.
6. Масол Л.М., Аристова Л.С. Музичне мистецтво: підручник для 7 класу для загальноосв. навч. закладів. Харків: Сиція, 2015. 144с.
7. Jean Piaget. Psychology of Intelligence. Routledge. 2001, 202p.
8. Аристова Л. Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» : навч. метод. посібник (для змішаної форми навчання). Миколаїв : «РАЛ-поліграфія», 2022. 213 с.

4.2. Використання інноваційних прийомів на уроках музичного мистецтва Нової української школи.

У сучасних умовах модернізації освіти, адаптації вітчизняної системи освіти до сучасних суспільних трансформацій висувуються нові вимоги до планування і проведення уроків музичного мистецтва з урахуванням компетентнісного підходу. Впровадження ключових підходів Нової української школи в середніх класах, зміни вектору навчання, розбудови інноваційного освітнього простору зумовлюють вчителя до пошуку і впровадження інноваційних технологій, методів і прийомів навчання, стимулюючих творчу активність учнів, формування предметних мистецьких компетентностей, музичної культури учнів як невід'ємної частини їх духовної культури.

Проблема методики викладання уроку мистецтва та музичного мистецтва, обґрунтування та конкретизації їх класифікації були об'єктом наукового вивчення й нині залишаються в центрі уваги не тільки педагогів, психологів, а й учителів-практиків. Технології проведення уроку музичного мистецтва та мистецтва, поєднання в них традиційного та інноваційного, питання інтегрованого підходу в мистецтві, інноваційних технологій викладання мистецтва в закладах загальної середньої освіти досліджувалися в роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників: Гайдамака О., Гумінська О., Дубенюк С., Комаровська О., Лобова О., Масол Л., Олексюк О., Печерська Е., Ростовський О., Хлебникова Л., Черкасов В. та інших. Однак сучасне реформування системи загальної середньої освіти, зміна освітньої парадигми, складні умови, в яких відбувається освітній процес, потребують модернізації й розроблення нових підходів до викладання уроку музичного мистецтва.

Сучасна методика викладання мистецьких дисциплін носить розвиваючий характер навчальної діяльності, що забезпечує таке спілкування, при якому провідну роль грає саме мистецтво, а учитель стимулює спільний пошук нестандартних рішень, розкриваючи сенс

існування мистецтва в житті кожної людини і суспільства в цілому.

Сучасний вчитель музичного мистецтва – це вчитель-новатор, готовий до змін, до переорієнтації власного мислення, до усвідомлення нових вимог щодо інноваційної педагогічної діяльності. Вчитель має бути озброєний знаннями і вміннями сучасної методики викладання музичного мистецтва у ЗЗСО, бути готовим продемонструвати високий рівень професійної, методичної і предметної компетентності, забезпечувати європейську якість освітніх послуг, застосовувати інноваційні художньо-педагогічні технології (діалогові, проєктні, ігрові, кооперовані, інформаційно-комунікаційні, технології розвитку критичного мислення тощо).

Учитель має адаптуватися не лише до умов освітнього закладу, а й до принципово нової взаємодії з тими, хто навчається, в основу якої покладені відносини партнерства, поваги, та довіри. Як зазначає Л. Масол, «будь-яка форма взаємодії учителя і учнів - це насамперед, «співбуття» педагога і вихованців, «спільне емоційне проживання» тієї чи іншої мистецької події на рівні високої загальнолюдської й естетичної культури» [1, с. 49]. Вочевидь, такі зміни покликані докорінно змінити функції вчителя з транслятора інформації на «навігатора» у морі інформації, тобто педагог постає як організатор і фасилітатор освітнього процесу, покликаний створювати оптимальні умови для самореалізації особистості учня.

Перед вчителями музичного мистецтва постає завдання щодо моделювання уроку, впровадженні інноваційних методичних прийомів, створенні педагогічних умов, при яких на уроці буде «пануватиме» мистецтво, і в той же час учні будуть отримувати знання, необхідні для усвідомленого сприйняття мистецтва. При плануванні уроку, вчитель повинен врахувати такі форми роботи, щоб учні були не пасивними спостерігачами, а стали пошуковцями, дослідниками мистецтва, творцями нового, унаслідок чого вони зможуть краще запам'ятати те, що «відкрито», «досягнуто» і «прожито» ними самими.

Як шкільний предмет і складова інтегрованого курсу «Мистецтва», урок музичного мистецтва повинен відповідати тим основним дидактичним вимогам, які ставляться до уроків з інших предметів: бути цілісним, логічно завершеним, включати завдання для навчання, виховання та розвитку, враховувати особистісний підхід, диференціацію та індивідуалізацію навчання, високий рівень пізнавального інтересу (мотивації, проблематизації), самостійної розумової діяльності учнів, застосування різноманітних методів, засобів та методичних прийомів, гнучку неформальну систему контролю, поєднання складності та доступності у навчанні, зв'язок теорії з практикою, системність уроків. Кожен урок повинен бути завершеним і цілісним, і водночас бути частиною системи уроків, пов'язаних між собою загальною метою і загальними завданнями.

Водночас специфіка спілкування учнів з музичним мистецтвом на уроці передбачає «переінтонування» змісту загальнодидактичних вимог у відповідності з їх спрямованістю на досягнення музики як мистецтва, що зумовлює необхідність урахування вчителем специфіки уроку музичного мистецтва, на якому учні вчаться сприймати, відчувати і емоційно «проживати» твори музичного мистецтва, міркувати, аналізувати і творчо їх інтерпретувати.

Серед методів навчання особливе місце займають практичні методи і прийоми навчання, при яких учень отримує знання та виробляє вміння, виконуючи певні практичні дії, які залучають учнів до процесу формування предметних мистецьких компетентностей.

Розглянемо методичні прийоми, на прикладі завдань з підручника «Мистецтво 5 клас» (авторів Аристова Л., Чен Н.).

Музикограма - це графічне позначення музики, візуальне відображення динаміки, темпу і розвитку музичного твору. Цей прийом вперше був запропонований бельгійським педагогом Джосом Вуйтаком у 70-х роках ХХ століття. Музичний педагог запропонував стратегію навчання немузикантів «Активне прослуховування музики з музикограмою», яка вимагає як

фізичної, так і розумової участі слухача до та під час прослуховування. Метою введення прийому «музикограма» було допомогти учням, які ніколи не займалися музикою, які не знають нот і не можуть «прочитати» музику, полегшити їх розуміння музики. Педагог використовував систему знаків, піктограм, для представлення музичної структури мелодії. Учні пропонувались створені шаблони музикограм, в яких музичні елементи та форма були представлені кольорами, геометричними фігурами та піктограмами-символами. Проведені спостереження в школах показали, що після впровадження прийому на уроках музичного мистецтва у учнів покращилися результати навчання і діти почали краще сприймати «класичну» музику і насолоджуватися нею [2, с.1265].

На сьогодні, при створенні музикограм на уроці, використовуються не піктограми, відтворення яких потребує більше часу, а графічні символи – крапки, лінії, риси, кола тощо, які є більш простими і доступними для відтворення. Учень сприймає музичний твір - в подумках обробляє його – і за допомогою візуальних образів творчо перевтілює. Для цього йому потрібен лише папір та олівці або фломастери. Таке графічне зображення музики учні створюють синхронно під час слухання музичного твору. Обов'язковою умовою є те, що учителю треба пропонувати учням/ученицям створювати свої власні музикограми, а не використовувати шаблони. Це допомагає зануритися у музичний твір, ніби-то «намалювати» його за допомогою позначок (крапок, рисок, хвилястих ліній тощо), таким чином розвивається креативне мислення, уява, що стимулює художньо-творче самовираження, учні краще сприймають, запам'ятовують і розуміють музику. Приклад завданням зі створення музикограми і музикування представлено в підручнику «Мистецтво 5 клас» [3].

Імпровізація. Термін «імпровізація» походить від латин. *improvises* – непередбачуваний, *ex improvise* – без підготовки, тобто раптовий. На уроках музичного мистецтва під імпровізацією розуміють творчу діяльність учнів без попередньої їхньої підготовки, яка твориться «з ходу, тут і зараз».

Використання різних видів імпровізації (вокальної, ритмічної, музично-інструментальної, музично-рухової, пластичної тощо) на уроках музичного мистецтва розглядалися відомими музикантами-педагогами Е. Жаком-Далькросом, К. Орфом, М. Леонтовичем та іншими.

Сучасні науковці і музичні педагоги наголошують, що імпровізаційна діяльність пронизує весь урок музичного мистецтва і є одним зі шляхів розвитку творчих здібностей учня. Так, В.Черкасов зазначає, що в імпровізації «перевага надається інтуїції та натхненню... імпровізація відбувається в процесі вільного варіювання з постійним оновленням та збагаченням музики» [4, с.272].

Кожен вид імпровізаційної діяльності спрямований на розвиток певних навичок і вмінь у створенні власних імпровізацій. Імпровізацію можна вводити на уроці на всіх його етапах: під час другого слухання музики, під час розспівування, виконання пісні, гри на ДМІ, ритмічних вправ, виконання руханки тощо.

Пластична імпровізація - прийом активного сприймання музичного твору, який направлений на розвиток емоційного відгуку дітей на музику: відтворення образів, характеру музичного твору тощо. Велику увагу на музичних заняттях пластичному інтонуванню приділяв Е. Жак-Далькрос. Він використовував пластичне інтонування (музичну імпровізацію), завершуючи ним кожен етап навчання – закінчення уроку. В пластичних імпровізаційних вправах педагог спирався на звук, ритм, динаміку й енергію музичної теми, усвідомлені через тілесні імпульси, де гострота музичного почуття залежить від гостроти фізичного сприйняття. Через пластику учні засвоювали поняття темпу, ритму, гармонії, сольфеджіо [5, с.572]. Педагог вважав, що передусім слід навчати дітей відчувати музику, проникатися відчуттями, які породжує ритм і звуки, відгукуватися на них рухами тіла.

Педагоги наголошують, що вслухаючись у музичний твір, дитина емоційно налаштовується на його характер, а відтак рухається відповідно до нього. Це один із способів, одна з можливостей «проживання» образів, коли

будь-який жест, рух стають формою емоційного вираження змісту твору. Прийомами пластичного інтонування можуть бути виконання учнями різноманітних рухів: крокування, плескання, вистукування ритму, вільне диригування тощо. Використання рухів допомагає учням відчутти довжину фрази чи несиметричність фразування, відчутти в пульсації характер того чи іншого добутку, показати особливості розвитку, розгортання музики, а також виявити себе у творчому пошуку.

Завдання з пластичного інтонування зазвичай пропонуються за другим прослуховуванням твору: «За другим прослуховуванням спробуйте пластично передати настрій твору, який найбільше сподобався. Використовуйте для цього різнокольорові стрічки або хустки» (с.59), «Пограйте у гру «Пластичний етюд». Слухайте музичні фрагменти з балету та відтворюйте образи головних героїв виразом обличчя і рухами тіла. Об'єднайтесь в пари. Спробуйте без музичного супроводу передавати образи героїв і відгадувати образи, які передає ваш партнер/партнерша» (с.151) [3, с.59; с.151].

Науковці наголошують, що учителі повинні спонукати учнів сприймати музику не тільки слухом, але і за допомогою музично-ритмічного руху. Рухи можуть бути різними - від гнучкого спадного руху руки до імітації гри на музичних інструментах у характері музики; від погойдування корпусом до радісного танцю; від легкого кроку до хороводу. Використання рухів допомагає учням відчутти довжину фрази чи несиметричність фразування, відчутти в пульсації характер того чи іншого добутку, показати особливості розвитку, розгортання музики, а також виявити себе у творчому пошуку.

Метод LEGO-цеглинок. Для активного сприйняття музичного твору, для навчання музичної грамоти, ознайомлення і закріплення музичних понять, засобів музичної виразності у Новій українській школі було впроваджено дидактичного інструментарію вчителя музичного мистецтва і активно використовується на уроках ігровий метод LEGO-цеглинок. Цей

метод здобув широку популярність, розробки і прийоми його використання були запропоновані вчителями-практиками, методистами (О.Моторна, О.Капінос, О.Луценко та ін.).

У підручнику запропоновано різноманітні варіанти його використання: створення і відображення форм музичного твору (Рис.2), використання поспівок, визначення динамічних відтінків і створенні позначок (f і p) (рис.3), вивчення тривалостей нот тощо. Один із варіантів його використання є створення ритмічних ланцюжків: звертаємо увагу учнів, що одинарна лего цеглинка символізує восьму ноту, а подвійна – четвертну. І пропонуємо учням, переглянувши ланцюжок, запропонований у підручнику, продовжити його, виклавши на парті ритм з лего цеглинок. Далі пропонуємо простукати на клавішах або проплескати у долоні ланцюжок ритму, що утворився.

Музикування. Це творчий процес сприйняття музики через гру на доступних дитині музичних інструментах, використання найпростіших музичних інструментів для власної творчості; практична діяльність, принципом якої є «навчання в дії», за яким дитина бере участь у виконанні і творенні музики, тобто активно «входить» в процес активних творчих дій. Музикування можна використовувати як при очному, так і дистанційному навчанні.

Дистанційне навчання – це одна із форм організації освітнього процесу, при якому усі або частина занять здійснюються з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій при територіальній віддаленості вчителя й учнів.

В умовах дистанційного навчання учням пропонується музикувати на віртуальних музичних інструментах: фортепіано, гітарі, бандурі, барабанах. При очному навчанні використовуються як елементарні музичні інструменти, так і «природні інструменти» (body percussion - «жести, що звучать»), техніка ритмічної гри на власному тілі: удари, клацання, притупування, плескання у долоні, плескання по стегнам тощо.

Музикування для учнів – це новий яскравий досвід у якості слухача,

композитора, виконавця і актора, це досвід спілкування і безпосереднього проживання музики, творчості і фантазування, самовираження і спонтанності, досвід переживання музики як радості і задоволення.

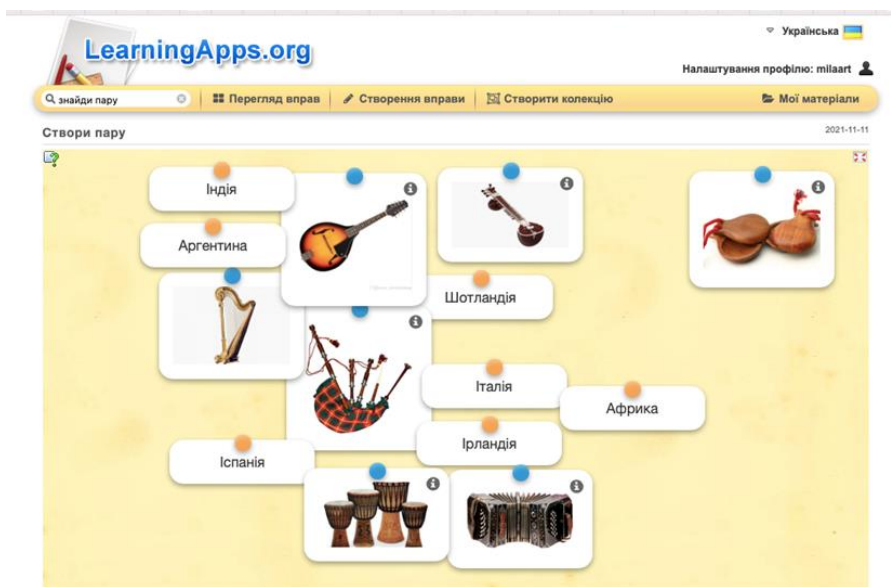
«Картина, що звучить». Це інтегрований творчий прийом, який направлений на розвиток у учнів критичного мислення, встановлення інтегративних зв'язків різних видів мистецтв (музика, образотворче мистецтво, література), розвиток умінь сприймати, інтерпретувати та оцінювати твори мистецтва, розвивати здатність висловлювати й аргументувати власні думки, брати участь у дискусії. У підручнику запропоновано наступні завдання: роздивіться репродукції картин Валерія Дувірака «Аркан» та Романа і Надії Федіних «Танці Верховини». Чи відчуваєте музику, що звучить в картинах? Опишіть ту, яка сподобалася вам більше, — мелодія, темп, динаміка, ритм. Підберіть вірш, близький до настрою картини. За бажанням напишіть власний вірш або есе за цією картиною тощо.

Гейміфікація - привнесення до навчання елементів гри, використовуючи розроблені інтерактивні навчальні ігри на інтернет-платформах (Learningapps, Kahoot, Wordwall). Ейнарі Курвінін, доктор філософії, фінський вчитель зазначає, що гейміфікація має як переваги, так і недоліки. До переваг він відносить те, що гейміфікація є відмінним інструментом до мотивації учнів та формувального оцінювання (отримання зворотнього зв'язку щодо навчання), навчає важливим навичкам навчання та метапізнання. До недоліків - нетрадиційний підхід, що змінює роль учителя, надає учням більше можливостей, підвищує їх автономію, дуже складно реалізувати без відповідних цифрових інструментів, що підтримують гейміфікацію [6].

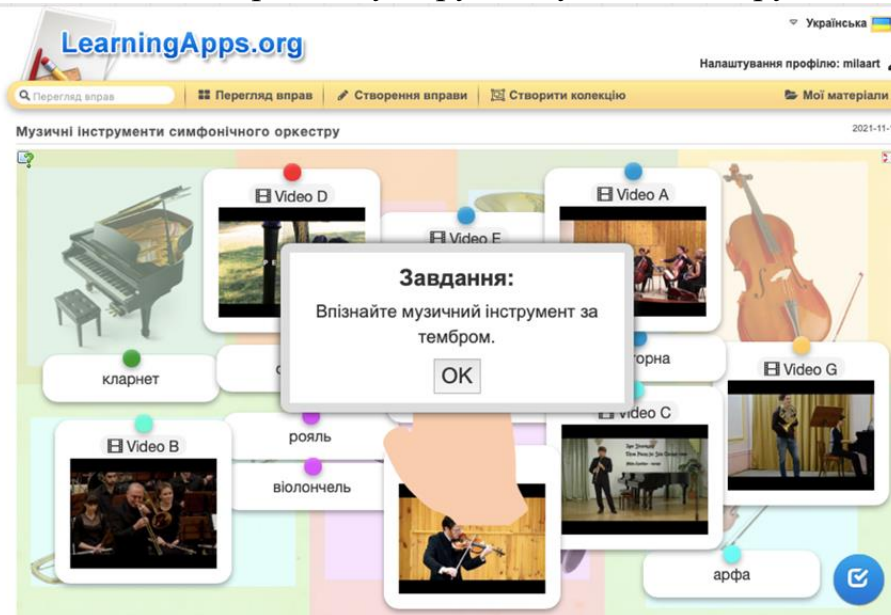
У підручнику запропоновано авторські інтерактивні навчальні ігри, які були розроблені на платформі Learningapps. Learningapps - сервіс для підтримки процесів навчання та викладання за допомогою невеликих інтерактивних модулів. Ці модулі можуть використовуватись безпосередньо

як навчальні ресурси або для самостійної роботи. Блоки (інтерактивні вправи) не включені в жодні конкретні сценарії чи програми, тому вони не розглядаються як цілісні уроки чи завдання, натомість їх можна використовувати у будь-якому доречному методичному сценарії. Дана платформа є зручним, інтуїтивним у роботі онлайн-сервісом, доступним і вчителю і учням. Процес навчання з використанням інтерактивних навчальних ігор може відбуватися будь-де і будь-коли, єдина умова – доступ до мережі Інтернет і бажання навчатися і вміння працювати самостійно.

Приклади завдань з підручника і розроблених інтерактивних навчальних ігор: «За бажанням, у вільний час пограйте у гру «Знайди пару». Використовуйте планшет або телефон» [3, с.32].

«У вільний час, за допомогою планшету або телефону, перевірте свої знання з теми, пограйте у гру «Музичні інструменти симфонічного оркестру»» [3, с.49].

Використання інтерактивних навчальних ігор на уроці музичного мистецтва створюють позитивний психологічний ефект для засвоєння нового навчального матеріалу, сприяють його кращому засвоєнню, закріпленню теоретичних і практичних знань, їх перевірки у нетрадиційний, ігровий спосіб, сприяють розвитку і формуванню предметних компетентностей, підвищенню пізнавального інтересу, формування вмінь як самостійної, так і спільної роботи, критичного мислення.

Наведений огляд методичних прийомів розкриває перед учителем нові можливості для проведення сучасного уроку музичного мистецтва, на якому буде панувати творча атмосфера співпраці, захоплення процесом навчання, активністю учнів. Використання запропонованих методичних прийомів допоможе вчителю цікаво подати навчальний матеріал, перевірити знання учнів і досягти бажаних результатів, а учням дасть змогу розвивати самостійність мислення, формувати і розвивати предметні мистецькі компетентності, буде спонукати їх до самостійних досліджень та творчості, дасть можливість учням реалізуватися як неординарної, творчої особистості. Отже, окреслені сучасні підходи до моделювання уроку музичного мистецтва забезпечують цілісність освітнього процесу на уроці, досягнення музики в єдності змісту, форм і методів пізнання музичного мистецтва.

Подальшого розгляду потребують дослідження розробки сучасних технологій та методичних прийомів, що забезпечать стратегії впровадження компетентнісного підходу уроків музичного мистецтва, фокусування уваги на розвитку компетентностей для життя, що реалізують Концепцію Нової української школи та Державний стандарт базової середньої освіти.

Література:

асол Л. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посіб. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015., 178 с. : іл.

ристова Л.С., Чен Н.В. Мистецтво : Підручник для 5 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ «Оріон», 2022. 224 с., іл.

еркасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти. Навч. посіб. Кіровоград: РВВ КДПУ ім.В.Винниченка, 2014. 520 с.

олкін С.А. Музична імпровізація як основа навчання студента-музиканта // Молодий вчений, № 11 (51), листопад, 2017 р. Мистецтвознавство с.572-576.

4.3. Технологія дистанційного навчання на заняттях методики музичного навчання та виховання та методики викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»

Технологія дистанційної освіти базується на інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) (від англ. information and communications technology) та медіатехнологій (хмарних технологій), використовується у значенні технології, яка застосовує комп'ютерне забезпечення, інтернет, медіа, хмарні технології, аудіо та відео обробки тощо, що допомагає користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію. Цей термін вперше було вжито в 1997 році у доповіді Денніса Стівенсона для уряду Великої Британії, який посприяв створенню нового Національного навчального плану Великої Британії у 2000 році.

Інформаційно-комунікаційні технології навчання – це процеси підготовки та передачі інформації тому, кого навчають, при допомозі комп'ютера (засобом здійснення яких є комп'ютер) [1, 169]; одним із

різновидів ІКТ є медіатехнології, хмарні технології тощо. Медіатехнології (хмарні технології) – це сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання інформації за допомогою комп'ютера і комп'ютерних комунікацій у «інтерактивному просторі».

Проведене дослідження довело, що технологія дистанційного навчання містить якісно нові можливості для навчання і розвитку здобувачів вищої освіти, формування у них культури спілкування, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, вміння інтерпретації, аналізу та оцінки інформації, навчання різним формам самовираження за допомогою комп'ютера. Доступність інформації, новизна, значні релаксаційні можливості, наближення віртуальної реальності до життєвих умов за емоційним і естетичним канонам, естетична яскравість й виразність наочності створюють позитивний психологічний ефект на засвоєння матеріалу та формуванню особистісного естетичного ставлення до мистецтва. Поєднання яскравих зображень (репродукцій творів образотворчого мистецтва), супровід їх текстовою інформацією, музичними творами, кінофільмами сприяє емоційному впливу на здобувачів.

Використання технології дистанційного навчання відкривають здобувачам вищої освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають цілком нові можливості для творчості, знаходження і закріплення усяких навиків, дозволяють реалізувати принципово нові форми й методи навчання.

Використання комп'ютера на заняттях методичного спрямування (методика музичного навчання та виховання, методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво») спрямовано на розв'язання таких типів завдань: комп'ютер використовується як допоміжний засіб для ефективного розв'язання вже існуючої системи навчальних завдань. Змістом об'єкта засвоєння в комп'ютерній навчальній програмі цього типу є довідкова

інформація. Комп'ютер дозволяє використовувати можливості відео і аудіо інформації.

Комп'ютер - це універсальний інструмент творчої діяльності та засіб, який провокує самостійне дослідження, а не ізольований об'єкт спеціального вивчення. Доступність та різнобічність усіх його інформаційно-комунікаційних елементів (трьохмірність, анімація, відео, звук, імітація традиційних зображальних технік, інтерактивність, гіпертекстуальність) дозволяють розглядати комп'ютер як відкритий навчально-розвиваючий простір для творчості та самоосвіти студентів.

Існує багато варіантів використання комп'ютерної мультимедії у викладанні: навчальні програми, електронні бази даних навчального призначення, системи пошуку інформації, електронні конференції і т.д. З кожним днем з'являється все більше і більше таких варіантів, а ті, що вже існують, удосконалюються.

У 2021 році представник корпорації Lingo Media, яка створює інноваційні продукти для електронного навчання, доктор Рубен Пуенедура описав етапи технологічного прогресу, які відбуваються на сьогодні в освіті як модель SAMR (самр).

I етап – заміна (старого обладнання). Зміст навчальних занять записується не в зошиті, а в комп'ютері.

II етап – посилення. Крім нотаток, що робляться в комп'ютері, студенти мають можливості обмінюватися ними через мережу та інтегрувати їх з іншими матеріалами.

III етап – модифікація. Кардинальна зміна освітніх завдань. В занятті застосовується медіа -ресурси з інтернет-мережі, посилання тощо.

IV етап – перевизначення, який дозволяє використовувати нові платформи навчання і отримати абсолютно нові заняття, які раніше були неможливими і, ймовірно, навіть не передбачалися.

Розробляючи підручники і посібники, під час дослідження ми використовували QR-коди, за якими студенти можуть вільно прослухати

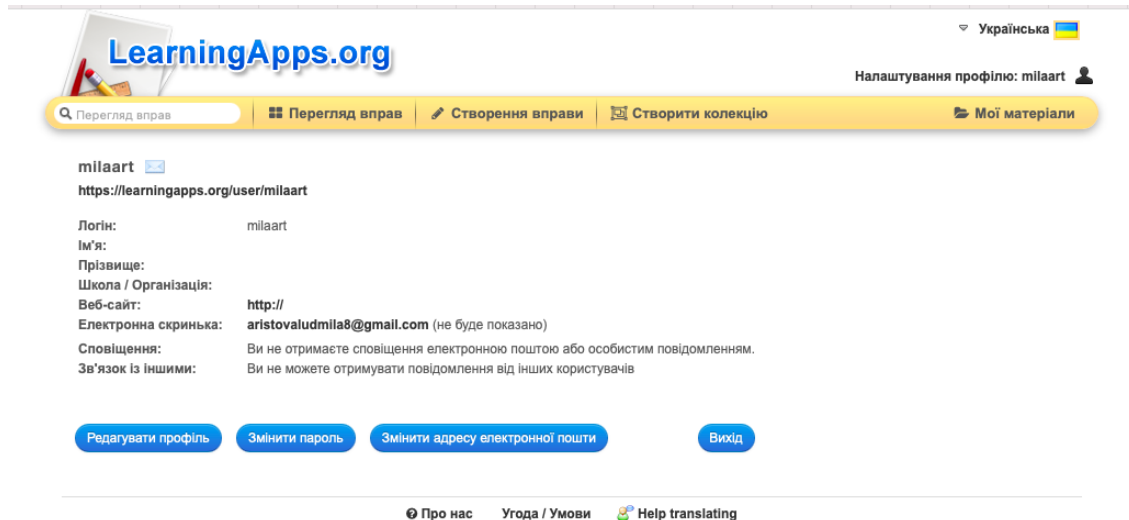
музичний твір, переглянути відеоконтент, зробити певні завдання, тексти з доповненою реальністю тощо. У процесі навчання розроблялись веб-квести, створювались цікаві завдання на навчальних платформах.

Технологія дистанційного навчання дає викладачу нові можливості, дозволяючи разом з здобувачами вищої освіти отримувати задоволення від захопливого процесу пізнання. Таке заняття викликає у студентів емоційний підйом. Навіть здобувачі вищої освіти, які мають невисокий рівень знань, охоче працюють за технологією дистанційного навчання.

Технології дистанційного навчання розширюють можливості освітньо-виховного процесу. Комп'ютерні засоби навчання мають здатність відгукуватися на дії студентів та викладача, вступати з ними у діалог. Відбувається активна пізнавальна і творча діяльність на основі емоційного сприйняття в умовах занурення в атмосферу світового мистецтва. Комп'ютер використовується для спілкування, проведення досліджень, створення публікацій, презентацій та веб-сайтів [2, 546], пошуку додаткової інформації. Сприйняття інформації з екрану має свою специфіку, яка окреслює художні прийоми створення композиції для дизайну презентацій, веб-сайтів, електронних підручників і технологічні особливості. Дизайн веб-сайтів є мультимедійним продуктом, бо вміщує в собі всі види передачі інформації: текст, графіку, анімацію, звук, відео.

Особлива увага приділяється використанню інтерактивних платформ. Окрім платформи Moodle, на якій проводилися розробки курсів, на дисциплінах методики використовувалась платформа Learningapps, яка є досить потужною платформою для розробки завдань у формі ігор. Платформа створювати інтерактивні вправи. Він є конструктором для розробки, зберігання інтерактивних завдань з різних предметних дисциплін, за допомогою яких учні можуть перевірити і закріпити свої знання в ігровій формі. Для роботи на платформі треба зареєструватися, заповнити реєстраційну форму, обрати мову (українська). Приклад заповнення (Рис.3.1):

Рис.3.1 Головна сторінка платформи Learningapps

Для підготовки студентів до педагогічної практики, на заняттях з методики були розроблені вправи, які увійшли до змістового наповнення підручників з мистецтва 1,2, 5, 6 класів (авт. Л.Аристова, Н.Чєн) [3; 4; 5; 6].

Технологія дистанційного навчання дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерно-технічній системі графічне зображення, текст, відео зображення, анімацію. Найчастіше використовувались мультимедійні презентації, електронні довідники, підручники, окремі типи файлів (зображення, відео-, аудіо-, анімації), конструктори уроків, посилання на цікаві сайти вчителів, вікі-сторінки, веб-сторінки блоги, веб-сайти.

Науковці вважають (М. Ю. Кадемія, І. Ю. Шахіна), що за допомогою сервісу Web 2.0 педагоги мають можливість використовувати відкриті, безкоштовні й вільні електронні ресурси; навчальні комп'ютерні програми, електронні підручники, ігри, брати участь у нових формах навчально-пізнавальної діяльності, які пов'язані як з пошуком у мережі іншомовної інформації, так і зі створенням та редагуванням власних текстів, фотографій, аудіозаписів, відеофрагментів тощо [7, с. 80-89].

Впровадження технології дистанційного навчання в освітній процес ЗВО на дисциплінах з методики музичного навчання та виховання, методики інтегрованого курсу «Мистецтво» розкриває нові можливості для проведення заняття викладачем, дає можливість цікаво подати навчальний матеріал,

перевірити знання студентів не лише в тестовій або усній формі, а і в ігровій формі, а здобувачам вищої освіти дає змогу розвивати самостійність мислення, художній смак, спонукає на самостійні дослідження та творчі роботи, дає можливість для реалізації студента як неординарної, творчої особистості. Використовуючи на заняттях технологію дистанційного навчання, можна досягти більш глибокого розуміння навчального матеріалу через образне сприйняття, посилення його емоційної дії, «занурення у епоху», яку вивчають; навчитися працювати з комп'ютерною інформацією (читати медіатексти; розуміти авторську концепцію, скритий смисл, опрацьовувати інформацію; створювати власні повідомлення) тощо.

Література:

- єхота О., Кіктенко А., Любарська О. та ін. Освітні технології: Навч. – метод. посібник. К.: АСК, 2001. 256 с.
- нгло-український тлумачний словник з обчислювальної техніки, Інтернету і програмування. Вид.2. К.: Видавничий дім «Софт Прес», 2006. 824 с.
- ристова Л. С., Чен Н. В. Мистецтво : Підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: УОВЦ «Оріон», 2024. 160 с. : іл.
- ристова Л. С., Чен Н. В. Мистецтво : Підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: УОВЦ «Оріон», 2024. 160 с. : іл.
- ристова Л. С., Чен Н. В. Мистецтво : Підручник для 5 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ «Оріон», 2022. 224с.
- ристова Л. С., Чен Н. В. Мистецтво : Підручник для 6 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ «Оріон», 2023. 224с.
- адемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : [навчальний посібник]. Вінниця : ТОВ «Планер». 2011. 220 с.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукової літератури з теми дослідження дозволив з'ясувати різні погляди на тлумачення понять «освітня трансформація», «професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва», «дистанційне навчання», «технологія дистанційного навчання», «засоби дистанційного навчання» «інформаційно-комунікаційні технології», та визначити професійну підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах освітньої трансформації як *цілеспрямований, систематичний процес формування в майбутнього фахівця сукупності знань, умінь, навичок, компетентностей та особистісних якостей, необхідних для ефективної педагогічної діяльності в галузі музичного мистецтва в контексті сучасних змін в освіті.*

Шляхом теоретичного аналізу з'ясовано психолого-педагогічні засади організації дистанційного навчання фахових дисциплін професійної підготовки вчителів музичного мистецтва. Визначено, що характерними ознаками поняття дистанційного навчання є: форма здобуття знань, рівноцінне очному, заочному; комплекс освітніх послуг, які можуть надаватися різним категоріям здобувачам вищої освіти за допомогою інформаційного навчального середовища та мультимедійних технологій; індивідуалізований процес, який відбувається опосередковано через взаємодію викладача та студента засобами інтернет- технологій.

Проаналізовано практичний досвід формування віртуального освітнього середовища ЗВО на основі різних освітніх платформ, що дозволило визначити основні переваги та недоліки, а також психологічні особливості використання віртуального освітнього середовища.

Визначено, що онлайн-сервіси надають безмежні можливості для створення електронного дидактичного контенту. Виділено сервіси, які сприяють: формуванню умінь самостійної роботи з різними джерелами інформації та вмінням засвоювати й аналізувати новий матеріал; активізації пізнавальної діяльності учнів; тренуванню у процесі засвоєння навчального

матеріалу; посиленню мотивації навчання; формуванню культури навчальної діяльності, інформаційної культури суспільства; активізації взаємодії інтелектуальних і емоційних функцій при спільному вирішенні дослідницьких (творчих) навчальних завдань.

Визначено особливості професійної підготовки в умовах освітньої трансформації:

- орієнтація на компетентнісний підхід: формування не тільки знань, а й умінь застосовувати їх на практиці;
- використання інноваційних технологій: застосування цифрових інструментів для навчання та оцінювання;
- розвиток творчих здібностей: стимулювання креативності та інноваційності у майбутніх вчителів;
- індивідуалізація навчання: врахування індивідуальних особливостей кожного студента;
- міждисциплінарний підхід: інтеграція знань з різних галузей науки і мистецтва;
- співпраця з іншими фахівцями: розвиток навичок командної роботи;
- готовність до постійного професійного розвитку: Формування впевненості у власних силах та бажання постійно вдосконалюватися.

Для всіх етапів експерименту було визначено критерії, показники і рівні оцінювання навчальних досягнень. Показниками рівня сформованості готовності здобувачів вищої освіти до дистанційного навчання фахових дисциплін професійної підготовки вчителів музичного мистецтва за відповідними критеріями є: когнітивно-інформаційний – визначає рівень володіння знаннями щодо навчання за технологією дистанційного навчання, сформованості компетентностей з використання ІКТ в освітній діяльності, організації та впровадження дистанційного навчання; мотиваційно-ціннісний – позитивне ставлення до організації дистанційного навчання в процесі освітньої діяльності, майбутньої професійної діяльності, прагнення до успіху,

вмотивованість до результативної діяльності – визначалася за методиками психодіагностики; операційно-діяльнісний - визначає рівень сформованості компетентностей здійснювати освітню діяльність у віртуальному навчальному середовищі, уміння застосовувати дистанційні освітні технології у освітньому процесі. Були також визначені рівні сформованості готовності здобувачів вищої освіти до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій (високий, середній, низький).

Розроблено і впроваджено у освітній процес Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського технологію дистанційного навчання навчальні кейси з фахових дисциплін професійної підготовки вчителя музичного мистецтва, що містить аудіо, фото, відео-додатками з навчальних дисциплін фахової підготовки студентів спеціальності Середня освіта (Музичне мистецтво).

Запропоновано структуру дистанційного курсу: нормативну, змістову, контролюючу. Нормативна складова містить презентацію курсу, робочу програму, критерії оцінювання, підручник / посібник /методичні рекомендації щодо послідовності виконання завдань, особливостей тестування, оголошення, глосарій. Види завдань, які використовуються в дистанційному навчанні - семінар, дискусія, тести (вхідні, до проходження курсу, та вихідні, по закінченні навчання; навчальні; контрольні.

Обґрунтовано й експериментально перевірено проєктну модель дистанційного курсу професійної підготовки вчителів музичного мистецтва в умовах педагогічного процесу, якою передбачено застосування таких форм, як заняття-онлайн, індивідуальні консультації, лекції, спрямовані на самостійне здобуття студентами знань, методів: пояснювально-ілюстративного, дослідницького, репродуктивного (викладач пояснює матеріал засобами лекцій-онлайн, відеозанять, відеоконференцій тощо); частково-пошукового, методів самостійного засвоєння студентами знань, під час застосування якого викладач організовує пошук нових знань за допомогою різноманітних засобів (веб-ресурсів, електронних довідників,

посібників тощо) та методів програмового навчання. Дидактичні засоби навчального середовища Moodle дозволяють викладачу максимально забезпечити ефективне навчання студентів дібрати різноманітні матеріали та зосередити їх в одному курсі, використовувати матеріали з мережі інтернет, особливо словники, довідники, підручники, енциклопедії, відео-, аудіозаписи.

Відповідно до мети й завдань експерименту було здійснено інформаційне наповнення дистанційних курсів: «Вокально-хорове виконавство з методикою викладання (сольний спів, хорове диригування)», «Інструментальне виконавство з методикою викладання», «Методика музичної навчання та виховання», «Історія музики», «Історія мистецтв та методикам викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в ЗЗСО», «Креато (арт) технології», «Педагогічна інноватика в теорії та практиці мистецької освіти», що передбачає онлайн-кейси, які містять електронні підручники, інструкції, корисні покликання, відео-аудіо файли тощо. У навчальних кейсах дистанційних курсів використано такі засоби навчання, як веб-сторінка, що містить теоретичний матеріал; гіперпосилання; навчальну презентацію основних відомостей з теми, навчальні та контрольні вправи й завдання; тести різних типів; завдання для розвитку предметних (музичних) та методичних компетентностей здобувачів вищої освіти; відеофільми, відеокліпи, музичні кліпи, глосарій, пам'ятки, запитання для самоконтролю тощо.

Упровадження технології дистанційного навчання дозволило збагатити педагогічний та технологічний інструментарій викладачів, організувати та забезпечити дистанційне та самостійне навчання студентів, полегшити подачу матеріалу, підвищити ефективність навчання, вивести процес навчання на якісно новий рівень.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми, подальшого вивчення потребує розроблення методичних рекомендацій до кожного розділу електронних навчальних курсів, виокремлення вимог до інформаційного

наповнення дистанційних курсів, корекція створених електронних курсів тощо.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

СТРИХАР Оксана Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри музичного мистецтва, авторка близько 70 наукових публікацій з питань історії та теорії вокально-хорового мистецтва, наукової монографії «Розвиток особистості та формування світоглядних орієнтацій сучасної молоді засобами музичного мистецтва», співавторка наукових монографій: «Праксеологічна спрямованість професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва», «Національно-патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі університету засобами музичного мистецтва» (ч.1,2), співавторка навчально-методичних посібників з дисциплін «Вокально-хорове виконавство з методикою викладання (хорове диригування, сольний спів)», «Методика викладання сольного співу»: Професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва нормативні навчальні дисципліни», «Патріотичне виховання майбутніх вчителів музичного мистецтва на заняттях з вокально-хорового виконавства», Методика викладання сольного співу». Незалежна експертка МОН конкурсних проєктів підручників «Мистецтво» для здійснення експертизи електронних версій кожного проєкту підручника, поданого на конкурсний відбір проєктів підручників для 1, 2, 3, 4, 5 та 10 класів закладів загальної середньої освіти.

АРИСТОВА Людмила Сергіївна – доктор філософії в галузі освіти, доцент, авторка близько 70 наукових публікацій з проблем теорії та методики художньо-естетичного навчання і виховання, 3 публікацій в періодичному виданні, які включено до наукометричної бази Scopus та Web of Science, авторка близько 40 методичних праць з методики викладання музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтва» в ЗЗСО, співавторка 7

Державних підручників з музичного мистецтва для учнів ЗЗСО 1-7-х класів (2012 – 2015pp), 9 Державних підручників з інтегрованого курсу «Мистецтво» для учнів ЗЗСО 1-6-х класів (2018 – 2024 pp.), робочих зошитів з грифом МОН України та методичних посібників для вчителів мистецьких дисциплін, 10 навчально-методичних підручників з методики музичного навчання та виховання, викладання інтегрованого курсу «Мистецтво», «Технологій навчання музичного мистецтва» тощо для студентів спеціальності 014.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво). Експертка, керівник експертних груп Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

ЯРОШЕВСЬКА Лариса Віталіївна – доктор філософії в галузі освіти, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва. Авторка понад 45 наукових публікацій у фахових та закордонних виданнях з питань диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, співавтор 3 колективних монографій, 3 публікацій в періодичному виданні, які включено до наукометричної бази Scopus та Web of Science, автор 11 праць навчально-методичного характеру - методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з дисципліни «Хорове диригування»; «Методика роботи над піснею в умовах Нової української школи»; навчально-методичні посібники «Методична робота над творами шкільного репертуару на заняттях з вокально-хорового виконавства»; «Диригентсько-хорова підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах Нової Української Школи»; співавтор навчально-методичних посібників «Професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва» (ч.1.), «Патріотичне виховання майбутніх вчителів музичного мистецтва на заняттях з вокально-хорового виконавства» (ч.1); «Професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва на заняттях з вокально-хорового виконавства з методикою викладання в умовах дистанційного навчання», «Independent work творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами

української народної пісні» та ін. Художній керівник солістів – лауреатів міжнародних, всеукраїнських конкурсів та фестивалів.

РЕВЕНКО Наталя Валеріївна – доктор філософії в галузі мистецтва, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва. Авторка близько 50-ті наукових публікацій з питань історії розвитку української фортепіанної музики, дослідження фортепіанної спадщини вітчизняних композиторів минулого та сучасності, теорії та методики викладання інструментальних дисциплін (фортепіано). Має три наукові публікації у наукових виданнях Web of Science. Є автором одноосібної монографії «Фортепіанна творчість українських композиторів у контексті розвитку музичної культури України 0-90-ті роки XX століття» (2018р.), трьох навчально-методичних посібників з «Інструментального виконавства» (2018р., 2020р., 2024р.), навчально-методичного посібника «Європейська інструментальна музика XX століття» (2022р.), навчально-методичного посібника «Фортепіанна методика: історія і сучасність. Частина I» (2021р.); співавторка наукових монографій: «Праксеологічна спрямованість професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва», «Національно-патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі університету засобами музичного мистецтва» (ч.1,2). Художній керівник фортепіанних ансамблів та солістів – лауреатів Міжнародних та Всеукраїнських конкурсів та фестивалів.

ЩЕРБАК Ігор Вікторович - доктор філософії в галузі освіти, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва. Автор близько 40 наукових статей з питань народно-інструментального виконавства, патріотичного виховання молоді засобами музичного мистецтва, співавтор монографій «Праксеологічна спрямованість професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва», «Національно-патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі університету засобами музичного мистецтва» (ч.1,2), «Підготовка майбутнього вчителя до громадянського виховання учнів», «Social and economic aspect of sustainable development of

Підготовка вчителя музичного мистецтва до громадянського виховання»,

ПАРФЕНТЬЄВА Ірина Петрівна - доктор філософії в галузі освіти, доцент, заступниця директора навчально-наукового педагогічного інституту імені В. О. Сухомлинського. Авторка близько 40 фахових публікацій з питань історії хорового мистецтва, вокально-хорової підготовки вчителів музичного мистецтва, співавтор наукових монографій «Праксеологічна спрямованість професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва», «Національно-патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі університету засобами музичного мистецтва» (ч.1,2). Керівник студентського хорового колективу «Барви» - лауреата міжнародних конкурсів.

БЄДАКОВА Софія Вікторівна — доктор філософії в галузі мистецтва, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва. Автор близько 60 публікацій з питань історії української та зарубіжної музики VI – XIX століть та вокальної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва, з яких 3 публікації в періодичному виданні, які включено до наукометричної бази Web of Science з питань розвитку дистанційної освіти в Україні. Автор одноосібної наукової монографії «Празька композиторська школа» в українській музичній культурі», співавтор 3-х наукових монографій, автор 7 одноосібних навчально-методичних посібників та 1 у співавторстві, з яких 2 з грифом МОН: «Празька композиторська школа» та її прояв у музичній культурі України (друга половина XIX — перша третина XX ст.)» та «Історія розвитку музичної культури країн Європи (стародавні часи – перша половина XX століття)». Керівник солістів вокалістів – лауреатів міжнародних, всеукраїнських конкурсів та фестивалів.

ІЛЕЧКО Марина Петрівна – кандидат мистецтвознавства, провідний концертмейстер. Автор близько 30 наукових статей з питань музикознавства та культурології. Автор навчально-методичного посібника на англійській мові «Methodology of teaching solo singing in high school» («Методика викладання сольного співу у вищій школі»).

